

I CZASOP.

SVENSK-POLSKA STUDIESALLSKAPET

VID

STOCKHOLMS HÖGSKOLA

NAUKOZNAWCOZ
przy Towarzystwie Asystentów U. J.
Kraków, Al. Stowackiego 6

8507

II klas

SVIO POLONICA

NR III

1941

TOW. NAUKOWE SZWEDZKO-POLSKIE
PRZY
UNIwersytecie w Sztokholmie

SVENSK-POLSKA STUDIESÄLLSKAPET
VID
STOCKHOLMS HÖGSKOLA

INNEHÅLL

SVIO POLONICA

NR III

1941

TOW. NAUKOWE SZWEDZKO-POLSKIE
PRZY
UNIWERSYTECIE W SZTOKHOLMIE

8507

—
11 ers
—

I N N E H Å L L

UPPSATSER.

Sigurd Erixon: Hur Sverige och Polen mötas 5

Wilhelm Tham: Anteckningar rörande källmaterial till Gustav Adolfstidens historia i polska bibliotek och arkiv 16

Zbigniew Folejewski: En slavernas kännare — Alfred Jensen 33

Harald Bohr: Sverige—Danmark och kungavalet i Polen 1673—74 39

Zygmunt Łakociński: Cecilia Vasa och Jan Tenczyński 46

BIBLIOGRAFI.

Polska författare i Sverige 1918—1939, Józef Trypućko .. 56

INNEHALT

INHALT

Einleitung

Die Bedeutung der Antike in der neueren Literatur

Die Antike in der neueren Literatur

Die Antike in der neueren Literatur

Die Antike in der neueren Literatur

BIBLIOGRAPHIE

Die Antike in der neueren Literatur

HUR SVERIGE OCH POLEN MÖTAS

Det är utan vidare klart att många kulturföreteelser skola vara gemensamma i Skandinavien och Polen, detta med tanke både på deras belägenhet vid samma inhav och de många historiska och politiska beröringarna dem emellan under tidernas gång. Weichsel var under vissa epoker en av de viktigaste förbindelselederna mellan Norden och mellersta Europa. Vi måste här förbigå arkeologiens resultat liksom de vittnesbörd om släktskap som språken ge. Även när man begränsar sina jämförelser till Sveriges och Polens bondekulturer finner man emellertid överensstämmelser, av vilka en del äro nog så betydelsefulla ur etnologisk synpunkt. Några av den nordeuropeiska folklivsforskningens huvudproblem ligga förborgade häri. Man behöver icke göra resor till ort och ställe för att konstatera de många märkliga paralleller, som finnas mellan Nordens och Polens träbyggnadskultur. Litteraturen har många vittnesbörd därom. På båda sidorna om Östersjön är knuttimring huvudkonstruktion, fig. 1—3, och jämsides därmed spela skiftesverk, fig. 4, och korsvirke betydande roller. Många hustyper visa även överensstämmelser både i plan och takgestaltning och detta gäller icke blott smärre hus utan även gårdarnas huvudbyggnader, såsom parstugor, logar o. s. v. Frågan sammanhänger givetvis med spörsmålet om dessa paralleller ha motsvarigheter även inom andra kulturkategorier. För Sveriges del har detta sammanhang ansetts vara av den vikt, att en viss kunskap om polsk folkkultur syns vara önskvärd för studerande i nordisk etnologi och i studieplanen för detta ämne vid Stockholms högskola upptages bland fordringarna även *Kazimierz Moszyński: Kultura Ludowa Słowian*, framför allt första delen av detta monumentala arbete över slavisk folkkultur, vilken berör den materiella kulturen. Boken publicerades år 1929 i Kraków av polska vetenskapsakademien och har sedan åtföljts av en andra del, som behandlar dikt, vetande och tro. Den första delen, som närmast motsvarar det behov, som för närvarande starkast gör sig gällande i Sverige, har blivit översatt till svenska av fil. lic.

Fig. 1. Knuttimring i Polesien. Ur samma arbete som fig. 4.

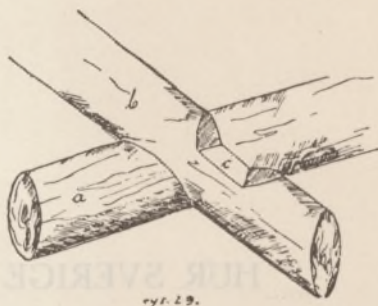

Fig. 2. Polsk knut, av samma typ som svensk rännknut. Efter Stanislaw Bak: Chata wiejska okolicy tarnobrzegu i Lud serja II Tom IX. Rok 1930.

Fig. 3. Huzulisk timrad byggnad under uppförande. Efter Moszynski.

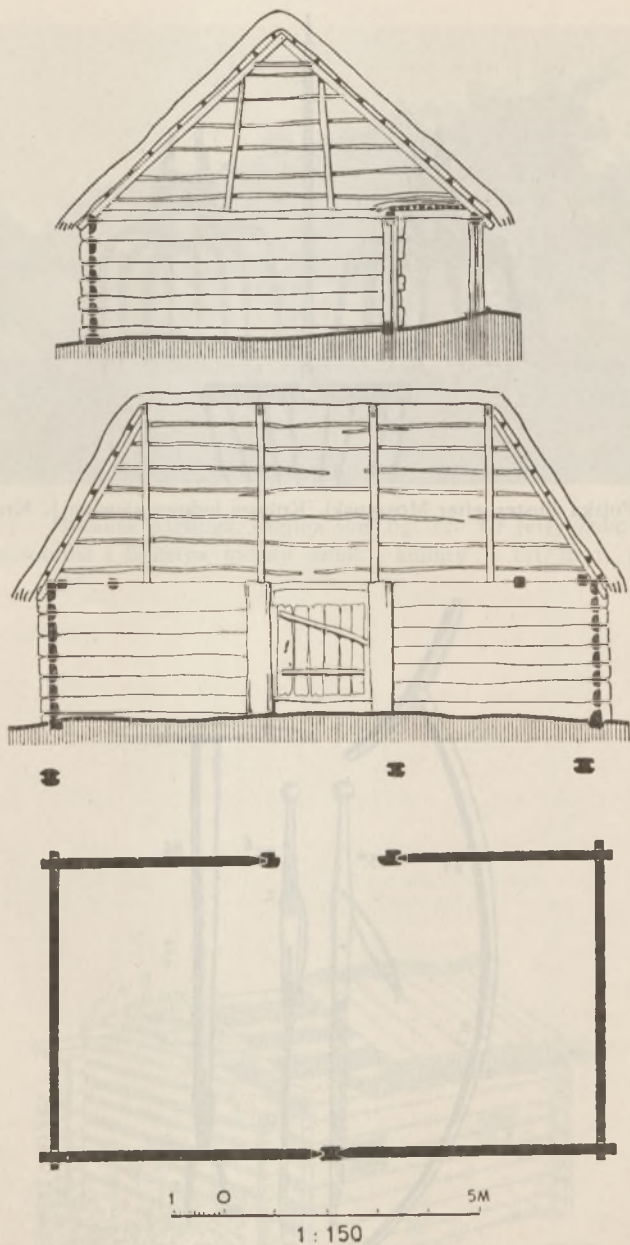

Fig. 4. Plan och sektioner av polsk loge, byggd i hörnen med knuttimring, i långsidorna med skiftesverk. Polesien. Efter Zbigniew Dmochowski. Ze studiow nad poleskim budownictwem drzewnym, i Biuletyn historii sztuki i kultury Warszawa maj 1937.

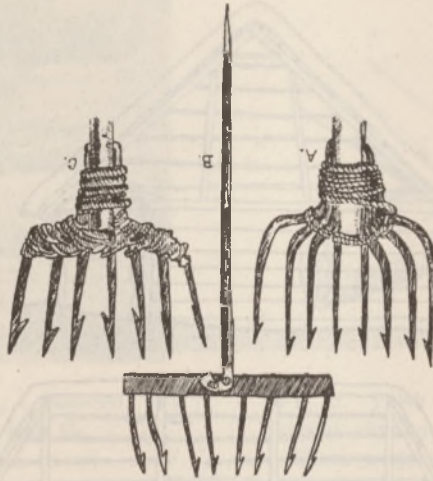

Fig. 5. Polska ljuster, efter Moszynski. Kultura ludowa slowian I. Krakow 1929.

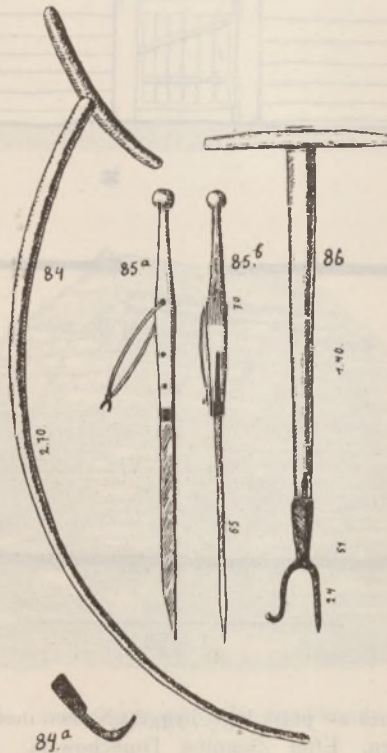

Fig. 6. Polska vinternotsredskap. Efter Moszynski.

Fig. 7. Huzulisk parstuga, samma som fig. 12. Ur Jerzy Zukowski: Huculscyżna i Biuletyn historii sztuki i kultury R III. nr 1, 1934.

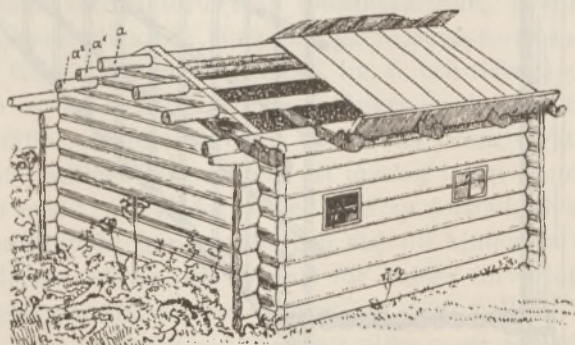

Fig. 8. Timrat polskt hus med brädtak, uppehållet med täckja och täckjekrokar av samma typ som i Sverige. Efter Moszynski.

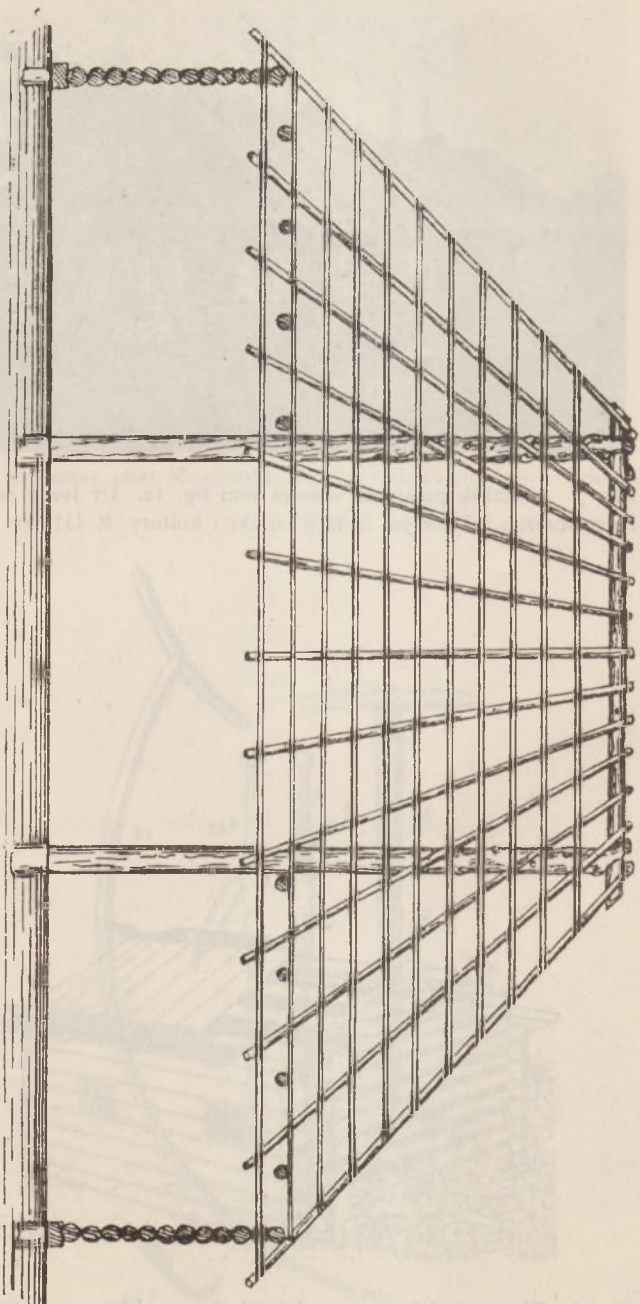

Fig. 9. Polsk loge med 2 jordstötter uppstående ryggsåsen, motsvarande svenska meslor. Polesien. Efter Czesław Pietkiewicz: Polesie rzeczyckie, i Rozniki Polskiej akademiji umiejemosci nr 7, Krakow 1928.

Torsten Nilsson och utgavs 1936 i en stencilerad upplaga genom de båda amanuenserna vid Nordiska museet Ola Bannbers och Sam Owen Jansson.

Moszyńskis arbete har många förtjänster och kan nog sägas vara den bästa etnologiska folkgruppsöversikt, som hittills utkommit rörande en större, avgränsad del av europeisk folkkultur. I Polen fanns icke såsom i många andra länder något centralt forskningsinstitut, som omfattade hela riket utan de särskilda universitetens ämnesrepresentanter arbetade där var för sig, oberoende av om de dubblerade varandra eller ej. Möjligen tack vare just denna konkurrens har den polska forskningen på detta område varit mycket livaktig. Bland de mera betydande forskarna tyckes Moszyński ha hunnit allra längst. Hans sammanfattande verk är krönet på många års resor och insamlingsarbete och man må endast hoppas att han, som en tid var verksam i Warszawa och sedan i Wilno, måtte få leva och verka ännu länge oberoende av det fruktansvärda kriget.

Del I av »Slavernas folkkultur» omfattar sålunda tjugo kapitel, av vilka de fem första ägnats åt födoämnenas anskaffning genom insamling, jakt, fiske, husdjursskötsel samt växtodling och jordbruk. Kapitel 6 representerar en särskild avdelning, som behandlar födoämnenas förvaring och kapitel 7 på samma sätt en tredje om födans beredning. En fjärde avdelning, omfattande kapitlen 8—12 är ägnad slöjden, dit författaren räknar förutom slöjd i vanlig svensk bemärkelse också folkligt hantverk. Kapitlen 15—19 röra vapen, klädedräkt, byggnadsskick, husgeråd samt renlighet och hygien. Avdelning 6 med kapitel 20 är ägnad åt samfärdsel och transport.

Moszyńskis arbete ger många och tydliga exempel på kulturmotsvarigheter av det slag jag nyss berörde. Många av dessa äro dock av allmän europeisk art och gälla stora delar av Nordeuropa i allmänhet. Detta är t. ex. fallet med många viktiga former av födoanskaffning, framför allt i fråga om de mera ursprungliga och ålderdomliga redskapsformerna, såsom t. ex. ljuster, fig. 5, fisknät, vinternotsredskap, fig. 6, och fiskegårdar i floder och sjöar, mjårdar m. m. men också många fångstanordningar och jaktredskap såsom t. ex. fällor, snaror, rävtanor o. d. Alla dessa verktyg äro av hög ålder och måste tydligen representera ett mycket tidigt sammanhang. Detta är också fallet med t. ex. skidorna med urgröpt fotställ, eldstålen, fyrehjuls-vagnen med stödkäppar från vagnkorgen ned till hjulnaven o. s. v. Även i fråga om jordbruksredskap och föremål för sädens förvaring och förädling återkomma dessa paralleller, som i detta fall dock tydligen äro av väsentligt yngre art. — Exempel härpå äro flera olika typer av årder, skärar, slagor, grynstampor, grepar av trä, kärl av flätad halm till förvaring av säd och

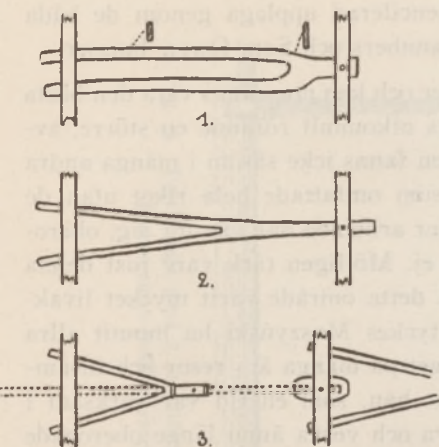

Fig. 10. 3 typer av polska vagnstänger (förbindelse mellan fram- och bakvagn) nr 3, från Karpaterna, likartad de östsvenska med skiftesstängan löpande genom en rörformig trähylsa. Inflytande från Sverige eller tvärtom?
Efter Moszynski.

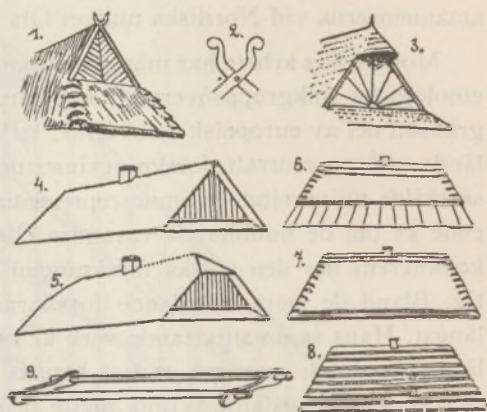

Fig. 11. Polska gavelrösten. Nr 1 och 2 med gavelspetshorn.
Efter Moszynski.

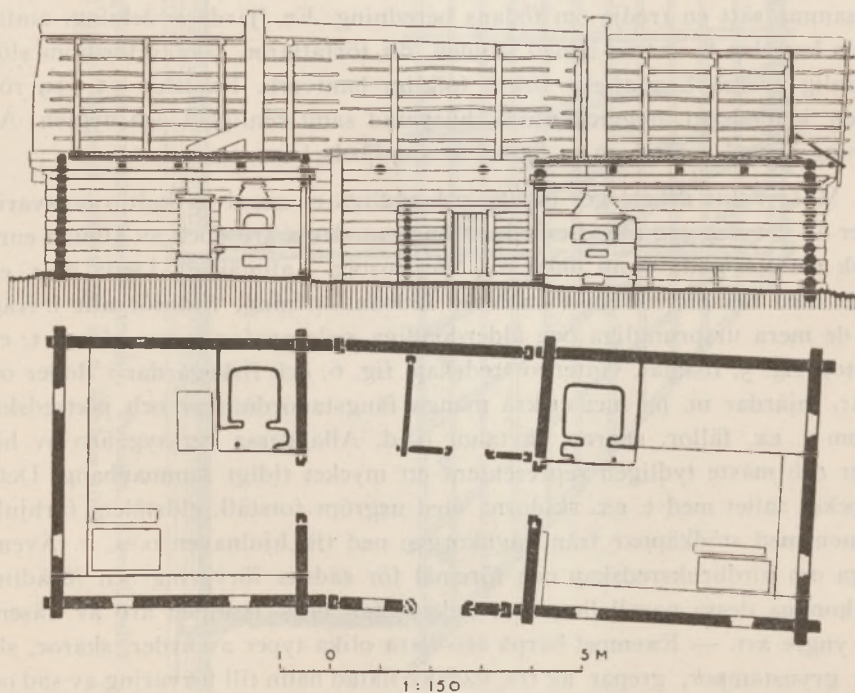

Fig. 12. Huzulisk parstuga. Samma som fig. 7.

mjöl samt många husformer och byggnadsdetaljer såsom taktäckning med halm, fig. 7, eller bräder, fig. 8, stöd Stolpar i det inre av husen, fig. 9, o. s. v. Mycket av detta är för Sveriges del begränsat till landets södra delar och åtskilligt talar för att här ett slaviskt inflytande en gång gjorde sig gällande direkt från Polen eller från det nuvarande Nordtyskland, som tidigare hade övervägande slavisk befolkning. Det är för tidigt att nu med säkerhet avgöra i vad mån Sverige utövat något väsentligt inflytande på sina grannar i söder och sydost. Jag har vid ett tidigare tillfälle (Rig 1933) sökt påvisa att det timringsredskap, som vi benämna timmerdrag och som begagnades för att passa ihop de väggstockar, som vila över varandra i ett knuttimrat hus, är en svensk uppfinning, som spritt sig till Baltikum och norra Polen samt angränsande delar av Ryssland. Antagligen finns det flera sådana företeelser, som kanske nått ännu djupare ned i Polen, något som dock icke låter sig avgöra, förrän man närmare undersökt förhållandena, fig. 10.

I allmänhet ha nog inflytandena gått i motsatt riktning, från söder och sydost mot norr. Horn eller djurhuvudsformade gavelpetsornament äro ännu vanliga på Öland, men ha tidigare förekommit inom alla landskap i Götaland liksom i Nordtyskland, Polen och Baltikum, fig. 11: 2. En likartad utbredning har gavelröstet med vertikal mittståndare och fjäderformigt åt båda sidor utlöpande bräder, en typ, som dock är snävare avgränsad mot väster, fig. 11: 1. Till detta kultursammanhang höra nog också de ofta låga huslängorna — särskilt parstugor, fig. 12, och logar — vissa halm- och bräd-takstyper samt den numera i Skåne och västra Blekinge försvunna men tidigare brukliga rökugnen utan skorsten. Sannolikt ligger även ett samband i bruket av radbyar, fig. 13, och vissa former av rundbyar. Skånekvinnornas vita huvudklutar ha nära motsvarigheter i Polen och detsamma gäller de målade påskäggen, de östsvenska drällvävnaderna och vissa smycken.

Den fjärrkontakt, som på detta sätt uppehölls har många motsvarigheter inom det yngre kulturlivet, så t. ex. i polskedanserna.

Sammanhanget med Polen har givetvis i huvudsak uppehållits över Östersjön. En annan sammanbindningsväg har dock också funnits, nämligen via Baltikum och Finland norr om Bottniska viken. Denna långa väg har sålunda den egenartade slavisk-baltisk-finska slagan med urgröpning i slagvalens översida gått, vilken dock aldrig nått någon egentlig utbredning söder om Tornedalen (jämför förf. i Rig 1938 s. 218). Ännu längre söderut, nämligen i norra Västerbotten, förmärker man den slaviska hästsellagen eller lokarankan. Möjligen beror också den slående likartade anordningen med fyrkantiga sidourtag i härbresvalarna i Norrlands kustlandskap liksom i större delen av Finland på något samband med Polen, fig. 14.

Fig. 13. Polsk radby. Polesien. Efter samma arbete som fig 1.

Fig. 14. Knuttimrat härbre på låga stolpar. Polesien. Efter Moszynski.

Det vore intressant om man kunde till tiden och sättet fixera alla dessa polska influenser på Sveriges kultur. Märkligt är att folktraditionen i Sverige sällan eller aldrig har något nedsättande att förmäla i samband med Polen och polackerna, såsom fallet annars brukar vara mellan grannfolk och framförallt när det gäller Ryssland. Det vittnar gott om förutsättningarna för en kulturkontakt mellan de båda folken även för framtiden.

ANTECKNINGAR RÖRANDE KÄLLMATERIAL TILL GUSTAV ADOLFSTIDENS HISTORIA I POLSKA BIBLIOTEK OCH ARKIV

Sveriges relationer till Polen äro både gamla och livliga. Redan under den nordiska Kalmarunionens första skede riktade man i Sverige sina blickar mot Weichselmynningen och Danzig. Den växande handeln på denna stad från Sverige och Finland resulterade i ständigt ökade förbindelser.¹⁾ Av avgörande politisk betydelse blevo emellertid dessa relationer icke förrän under 1500-talet. Hertig Johans giftermål med Katarina Jagellonica, ingånget i Wilno 1561, inledde som bekant förbindelser mellan landet på denna och landet på andra sidan Östersjön, som skulle få de mest vittgående följder. I dess spår följde komplikationerna under 1500-talets senare hälft, kulminerande i Sigismunds strider med hertig Karl och det långa successionskriget mellan den äldre Vasagrenen i Polen och den yngre i Sverige. Till sist det svenska stormaktsväldets dramatiska final, det stora nordiska kriget. Även om det följande 1700-talet och 1800-talet icke kunna uppvisa lika livliga förbindelser mellan de båda länderna som dessa äldre tider, är det ett misstag att tro, att de blevo helt avbrutna. Polens olycksöde under 1700-talets senare del följdes på sina håll med livligt intresse av den svenska opinionen och kommenterades för visso icke alltid lika lättvindigt, som Bellman låter den sure skoflickaren göra, när han på Rostocks krog hörde fader Mollberg spela drottningens polska i Polen, G-dur: »Hvad fan angå dig Polens affärer? . . . Polen är straffat, dess öde utnått!» De nationella resningarna i Polen på 1830- och 1860-talen gävo också livlig återklang bland liberala kretsar i Sverige. Förbindelser av kulturell och personlig art inleddes, och när efter januariresningen 1863 furstarna Czartoryski och Zamoyski gästade Stockholm jämte flera andra kända polacker, blevo de synnerligen väl mottagna;

¹⁾ Jfr härom *N. Ahnlund*, Weichselmynningen i svensk historia (Svio Polonica, II, 1940).

Tyvänn ha de polska bokstäverna *ą*, *ę* och *ł* icke kunnat återges i petit (noterna).

i Snoilskys ungdomsdiktning tog sig medkänslan med det lidande Polen starka uttryck:

Där gror ej strå, där är allt liv förött,
där letar fåfångt själva ulven föda.
Där har ett ädelt folk till döds sig blött.
Europa såg därpå och lät det blöda.

När man i äldre svensk litteratur, antingen det gäller mer fackbetonad historisk skildring eller populära verk, söker följa dessa förbindelser mellan Polen och Sverige, skall man snart finna, att skildringarna i stor utsträckning behandla ämnet ur enbart svensk synpunkt och på grundval av svenska källor. Förhållandet är ganska naturligt: språket och Polens relativa isoleering under ryskt herravälde åsamkade de svenska forskarna och författarna stora svårigheter.

Det torde ha varit Harald Hjärne, som för första gången på allvar fäste uppmärksamheten på den stora betydelsen av det polska källmaterialet. Flera av hans elever och yngre svenska historiker ha sedermera besökt några av de förnämsta polska handskriftssamlingarna och därur hämtat värdefulla uppgifter till historien om de båda ländernas gemensamma öden. Det är kanske icke att förvåna sig över, att dessa forskningar i främsta rummet koncentrerats till 1580- och 1590-talens förhandlingar och strider samt till det stora nordiska krigets historia — båda dessa epoker måste nämligen sägas ha blivit ganska väl tillgodosedda i de senaste decenniernas svenska historie-skrivning. Däremot torde det nog vara så, att de polsk-svenska förbindelserna under 1700- och 1800-talen i första hand men också under 1600-talets förra hälft blivit tämligen lottlösa, när det gällt utforskandet av polskt källmaterial. Ett undantag utgör dock Generalstabens krigshistoriska avdelnings verk över Gustav Adolfs krig. Det torde emellertid kunna konstateras, att de forskningar, som krigshistoriska avdelningen med anledning av detta arbete bedrev i polska samlingar, knappast kommo att omfatta det intressantaste av det material, som där finns; forskningarna bedrevos nämligen vid en tidpunkt, då betydelsefulla samlingar på grund av skilda förhållanden icke voro tillgängliga eller rent av icke kända.

Ett anslag från Humanistiska fonden 1938 satte författaren till dessa anteckningar i tillfälle att företaga ett par månaders forskningar i polska arkiv och bibliotek; undersökningarna gällde framför allt de svensk-polska förbindelserna under 1610- och 1620-talen. Med hänsyn till den knappa tiden kunde dessa forskningar givetvis icke i varje avseende bliva definitiva, men de borde i alla händelser ge en uppfattning om arten och betydelsen av det

källmaterial, som de polska samlingarna ha att bjuda den svenske historiker, som sysslar med ifrågavarande epok. Det är några anteckningar från denna resa, som här i all anspråkslöshet framläggas. Det sker emellertid under beto- nande av att de icke avse absolut fullständighet; framför allt kom jag aldrig i tillfälle att besöka det berömda Ossolińskiska biblioteket i Lwów, varjämte några andra kända samlingar endast nödortfigt genomforskades. Knappast behöver heller påpekas, att anteckningarna helt återspegla förhållandena så- dana de voro före kriget. Vad som under detta skett med de stora handskrifts- samlingarna, är tills vidare omöjligt att avgöra.

*

Först några ord om den polska arkiv- och biblioteksorganisationen. Den har till allra största delen skapats av den nya polska staten, även om en del av de nuvarande institutionerna också existerade under äldre tid. Arbetet har krävt mycken omsorg, och stora svårigheter ha måst övervinnas. Centra- la myndigheter saknades till en början, varjämte stark brist rådde på lämp- ligen lokaler, bl. a för de stora samlingar, som efter den polsk-ryska freden hemfördes från Ryssland. Emellertid vann det polska arkivväsendet under 1930-talet en stadga, som gjorde det helt jämförbart med övriga västerländ- ska länders. Nya moderna arkivbyggnader och bibliotek kommo till stånd, samlingarna ordnades och förtecknades och gjordes lättare tillgängliga för forskningen.¹⁾

I spetsen för det polska arkivväsendet stå *statsarkiven*, av vilka de för- nämsta ligga i Warszawa, Kraków, Poznań, Wilno och Lwów. Så till vida skiljer sig emellertid den polska organisationen från exempelvis vår svenska, att centralisering icke är genomförd, utan kommunala, kyrkliga och andra myndigheter ha i många fall fått behålla även sina äldre, historiskt intres-

¹⁾ Jfr t. ex. *E. Chwałewik*, *Zbiory Polskie*, 1—II (1926—27) samt från svenskt håll framför allt *S. Jägerskiölds* instruktiva uppsats *De polska arkiven och den karolinska epoken* samt där anförd litt. (Karol. Förbundets Årsskrift 1936, s. 14, not 2). — En utmärkt hjälp för forskaren utgör den samlingskatalog över arkivmaterial, berörande de svensk-polska förbindelserna speciellt under Gustav Adolfs tid, som finns i Generalstabens krigshistoriska avdelning. Denna katalog är så uppställd, att handskrifts- samling efter handskriftssamling genomgås under angivande av de volymer, som inne- hålla akter av intresse för den svensk-polska krigshistorien, i stort sett i kronologisk ordning. Katalogen, som enl. uppgift är uppgjord av någon tjänsteman vid vederbö- rande bibliotek eller arkiv, är emellertid något ojämn; för vissa samlingar kunde den konstateras vara ytterst noggrann, medan den för andra visade sig vara mindre full- ständig. Katalogen omfattar emellertid endast arkivbeståndet i de officiella institu- tionerna, icke de privata arkiven. — Ännu mera användbar för den svenske forskaren är en annan arkivförteckning, uppgjord i den polska motsvarigheten till Generalstabens krigshistoriska avdelning, *Biuro Historyczne Sztabu Generalnego* (Aleja Szucha 14, Warszawa), upptagande i kronologisk ordning samtliga handlingar av vikt för den polska krigshistorien under Sigismund III:s tid, vilka befinna sig i polska handskrifts- samlingar.

santa arkiv. Därav kommer det sig, att flera stora *stads- och kyrkoarkiv* innehålla mycket material till den politiska historien under äldre tider.

De polska *universitetsbiblioteken* innehålla liksom de svenska handskriftssamlingar, som åtminstone i några fall äro av stort intresse. Ännu mer betydande äro dock en hel rad berömda ursprungligen *privata bibliotek*, skapade av polska magnater under 1700- och 1800-talen men numera i de flesta fall donerade till staten eller till lärda stiftelser, i alla händelser ställda i ett visst sammanhang med den statliga biblioteksförvaltningen — sålunda en typ av samlingar, till vilken vi sakna motsvarighet i Sverige. Därtill komma till sist de helt *privata arkiven*, uppbyggda i allmänhet kring ett släkt- eller gårdsarkiv och i flera fall både kvantitativt och kvalitativt innehållsrika.

*

Av de polska statsarkiven besökte jag endast det förnämsta, *Archivum Głównie Akt Dawnych* i Warszawa. Detta arkiv rymmer givetvis åtskilligt material även för Polens utrikespolitiska historia, men dess innehållsrika serier av räkenskaper, kamerala och rättshistoriska dokument, registraturer, metriker och stadsböcker skänka dock i första hand kännedom om Polens rikt utvecklade partipolitiska liv, om förvaltnings- och rättshistorien samt om den ekonomiska utvecklingen. Ätminstone finns för den svensk-polska politiken under Gustav Adolfstiden endast föga att hämta. Den utan tvivel intressantaste serien är »*Libri legationum*», återlämnad av ryssarna 1925 och därför ännu föga utnyttjad av forskningen, men de dokument till 1620-talets svensk-polska förhandlingar, som däri ingå, äro mestadels kända från annat håll. Detsamma gäller några handlingar i de båda serierna »*Archivum regni secretioris Varsaviensis*» och »*Varia*». ¹⁾

Betydligt värdefullare visade sig då samlingarna i det polska nationalbiblioteket i Warszawa, *Biblioteka Narodowa*, där bl. a. största delen av de av ryssarna 1925 återlämnade arkivalierna hamnat. Förteckningarna över handskriftssamlingarna i detta bibliotek äro väl knappast idealiska, och en viss svårighet uppstår därför för forskaren att få en överblick över desamma. ²⁾ Bland manuskripten återfinnas emellertid en mängd volymer, härrörande från det Radziwiłlska arkivet på Nieśwież och av betydande intresse för det tidigare 1600-talets historia. ³⁾ En del därav är visserligen sedan länge tryckt, bl. a. Vladislavs brev till Kristoffer Radziwiłł 1611—1632 (Coll.

¹⁾ I detta arkiv genomgick jag även serien *Diploma*, vol. 1 och 2, samt *Matriculariæ Regni Poloniæ* för tiden 1620—1632, omfattande 15 volymer, dock utan större resultat.

²⁾ Större delen av handskriftssamlingen är förtecknad i en lappkatalog (i papplåda); däri ingå även åtskilliga av de volymer, som upptagas i *J. Korzeniowski, Zapiski z rekopisów cesarskiej biblioteki publicznej w Petersburgu i innych bibliotek Petersburskich* (Kraków 1910)

³⁾ Jfr Karol. Förbundets årsskrift 1936, s. 22 f.

Autografy nr 220),¹⁾ men åtskilligt i de över tjugo buntar, som innehålla aktmaterial till Kristoffer och Jan Albrekt Radziwiłłs politiska och privata verksamhet (Coll. Autografy nr 135, 232—252, 306 m. fl.), är av stort intresse.

Tvenne andra av Polens stora män under Sigismund III:s regeringstid äro också rikt »representerade» i denna handskriftssamling. Sju volymer skrivelser till Jan Carol Chodkiewicz²⁾ — den polske fältherre, som besegrade Karl IX:s här vid Kirkholm 1605, som sedan spelade en framträdande roll i den livländska politiken och slutligen stupade i fälttåget mot turkarna 1621 — äro sålunda givande också ur svensk synpunkt, även om tyngdpunkten där faller på tiden före Gustav Adolfs regeringstillträde. Även till hans samtida, Gustav Adolfs bekante motståndare vid framryckningen i Litauen 1625, storkanslern Lew Sapieha, vars arkiv eljest är placerat på annat håll (jfr s. 30), finns här åtskilliga skrivelser, bl. a. från Sigismund III 1625 —29.³⁾

En annan samling av ur min synpunkt betydande intresse var »Kurlandia» (Coll. Autografy nr 298), omfattande åtta buntar handlingar, av vilket det mesta rörde hertig Fredrik av Kurland, hans mellanhavande med polackerna, med Riga stad och med svenskarna. Några skrivelser från och till Jakob de la Gardie, som ingå här i, ge ett sannskyldigt uttryck åt den mäktiga ställning, som denne fältherre efter Rigas fall 1621 intog i de baltiska länderna.

Även en rad andra handskriftsvolymer innehålla strödda akter av intresse; i en sådan bunt, vilken angavs omfatta skrivelser till polska regenter 1615—1657 (Coll. Autografy nr 128, 2), fann jag flera originalbrev från Riga till Sigismund III samt åtskilliga handlingar rörande den bekante livländaren Volmar von Farensbach, slutligen också ett brev, daterat Stockholm 1615 och adresserat till den polske konungens handsekreterare. Med utgångspunkt från detta brev vill jag här tillåta mig en liten utvikning från mitt ämne.

Den våldsamma brytningen mellan Sigismund och hertig Karl vid 1590-talets slut, som kostade konungen hans svenska krona, hade ju försatt åtskilliga inom den svenska högadeln i ett svårt läge. Genom sin rådsed voro rikets rådsherrar bundna vid konungen, och efter vad som förevarit, hade de föga gott att vänta av den aristokratfientlige hertigen. Vi veta, hur det gick: de

¹⁾ Muchlinski, A., *Listy Władysława IV do Krzysztofa Radziwiłła ... 1612—1632* (Kraków 1867).

²⁾ *Listy do Chodkiewiczów 1572—1620* (Coll. Autografy nr 222—229).

³⁾ *Lettres du roi Sigismond III de Pologne, adressées au prince Leon Sapieha, 1625—1629* (Coll. Autografy nr 177). Andra delar av släkten Sapiehas arkiv, omfattande brev från 1560—1654, utgöra Coll. Autografy nr 221, 230, 231.

förnämsta av rikets råd blevo offer för hertigens politik och läto sina liv för bödelsyxan i det blodiga skådespelet på Linköpings torg. Men åtskilliga av rikets förnämna herrar lyckades fly från landet — både omedelbart i anslutning till dessa händelser och senare — och slogo sig ned i grannländerna. I Köpenhamn fanns sålunda en svensk flyktingkoloni, framför allt bestående av medlemmar av släkten Stenbock, i de nordtyska universitetsstäderna påträffas likaledes flyktande svenska adelsstudenter. Men de allra flesta drogo — som naturligt var — till konungen i Polen; detta gällde icke bara aristokraterna utan även kamrerare, skrivare och fogdar av ofrälse börd. I den bekanta agitationsskriften Hertig Karls Slaktarebänk anges antalet svenskar, som flydde för hertigens våldsregemente, till cirka 250. Bland dem funnos medlemmar av Sveriges förnämsta ätter: Brahe, Bielke, Oxenstierna, Gyllenstierna och Posse för att nämna de viktigaste. Om dessa svenska adelsmäns verksamhet i Polen under långa och tunga flyktingsår är i själva verket föga bekant. Man känner något om de förnämsta bland dem: Erik Brahe, som flydde 1600, bodde sålunda en tid i Danzig och dog där 1614, hans broder Gustav skall ha stått högt i gunst hos Sigismund och blev polsk fältmarskalk; enligt traditionen skall han i sitt nya hemland ha spelat en framträdande roll, men några egentliga bevis för den saken ha icke framlagts.¹⁾ Jöran Knutsson Posse, som om sin flykt själv meddelat i en dagbok, att han i aug. 1603 red från Kalmar i sällskap med kusinen Jöran Nilsson Posse, Kaspar von Tiesenhausen, Herr Thursson och Henrik Plater »för skälige orsaker skull», kom enligt samma källa till Kraków, där Sigismund befann sig, den 4 jan. 1604. Han vann också Sigismunds förtroende och dog i Polen 1616.²⁾ Detta är egentligen allt, man vet om de många landsflyktiga svenskar, som befunno sig i detta land.

Det hade vid begynnelsen av min polska forskningsresa föresvävat mig, att jag i Polen, särskilt i de polska stormännens brevsamlingar, skulle finna några spår av de landsflyktiga svenskarnas verksamhet och av de planer, de hyste visavi Sverige, men jag måste tyvärr konstatera, att denna förhoppning icke gick i uppfyllelse. Med undantag av en enda skrivelse från 1603 kunde jag ej spåra någon av svenskarna, vilket kan tyda på att deras roll ej varit så stor. Därför talar också det förhållandet, att de sökte begagna Gustav Adolfs tronbestigning för att försona sig med det i Sverige regerande Vasahuset; i flera fall fingo de också lejd och kunde återvända till sina svenska gods. Att Axel Oxenstierna i detta försoningsarbete spelade en stor roll, har nyligen visats av Nils Ahnlund i hans stora biografi över denne —

¹⁾ Jfr Tunberg i PHT 1918—1919.

²⁾ Några annotationer af sal. Herr Jöran Posse Knutsson etc. (Hist. Archivum, VI, utg. av S. Loenbom, Sthlm 1776).

rikskanslern var ju också på närmare eller längre håll befryndad med de flesta av de landsflyktiga. Det är i detta sammanhang, som den skrivelse i Biblioteka Narodowa, som bildade utgångspunkten för dessa reflexioner, har sin betydelse. Den är nämligen skriven av en medlem av släkten Brahe och diskuterar med Sigismunds sekreterare återkomsten till Sverige av vissa landsflyktiga herrar -- onämnt vilka. Skrivelsen framhåller just den stora roll, som Axel Oxenstierna spelade härvidlag, och uppmanade de berörda svenskarna att under alla omständigheter först sätta sig i förbindelse med denne. Den belyser sålunda på ett intressant sätt slutskedet i de landsflyktiga svenska herrarnas historia.

I nära samband med det polska nationalbiblioteket står det under 1800-talet av landsflyktiga polacker i den schweiziska orten Rapperswyl hopbragta bibliotek, vilket för ett tiotal år sedan fördes till Warszawa och numera är inhyst i egna, nya lokaler (Aleje Ujazdowskie).¹⁾ En bland dem, som flitigt bidrog till skapandet av detta bibliotek, var den i Stockholm bosatte polske patrioten och konsthandlaren Henrik Mikael Bukowski. I hans kända konst- och antikvitetsaffär i Stockholm hamnade åtskilliga svenska arkivalier, och en del av dessa vandrade sedan tydligen vägen över den schweiziska fristaden till handskriftssamlingen i *Biblioteka Rapperswilska*. Samlingarna däri ha utan tvivel sitt största intresse för epoken 1815—1915²⁾ och torde innehålla åtskilligt, som belyser de polska frihetsvännernas svenska förbindelser under denna epok. Även en del handlingar från äldre tider finnas emellertid. Bland de från Bukowski härrörande arkivalierna märkas sålunda avskrifter av dokument rörande Sigismunds och hertig Karls mellanhavande (vol. nr 19, t. ex. Acta Coronationis Sigismundi, tr. Sthlm 1594, Hertig Karls Slaktarebänk i en sen avskrift, ständernas avsägelseskraft från 1605, rättegångshandlingar från Linköping 1600, etc.), samtliga dock kända tidigare. Vol. nr 1331 innehåller ett originalbrev från Gustav Adolf till Michel Henriksson (1617 11/9), och vol. 1360 slutligen en del originalbrev från Johan III och Pontus de la Gardie 1573—1575, ett förläningsbrev av hertig Johan av Östergötland för ståthållaren på Stegeborg Nils Klasson till Bjurum 1608, förteckningar över polska fångar i Sverige 1611 och 1617, kopior av Gustav Adolfs förläningsbrev för Gustav Gabrielsson Oxenstierna 1623 och 1624 samt en hel bunt kammarkvittenser från 1590-talet. Även i en del andra volymer (nr 1327, 1332, 1367, 1369) finnas några handlingar berö-

¹⁾ Jfr Karol. Förbundets årsskrift 1936, s. 23.

²⁾ Denna handskriftssamling finns förtecknad i *A. Lewak, Zbiory biblioteki Rapperswilskiej, I (1929)*, omfattande nr 1—1314. Fortsättningen, nr 1315—2288, utgavs 1939 av H. Wieckowska.

rande Polens och Sveriges gemensamma öden vid 1600-talets begynnelse, men i sin helhet har dock handskriftssamlingen föga att bjuda.

Icke heller universitetsbiblioteket i Warszawa, *Biblioteka Uniwersytecka*, som eljest äger en ganska stor handskriftssamling, tycks ha så mycket av intresse för Gustav Adolfs-forskaren.¹⁾ Uppmärksamhet tilldrogo sig dock vol. 602—603, vilka innehöllo avskrifter av brev och handlingar till Sigismund III:s historia — de flesta emellertid kända från annat håll — samt en bunt originalskrivelser från Vladislav IV 1635—1645 (vol. 635).²⁾

Bland de stora warszawiensiska magnatbiblioteken torde det mest berömda vara den gamla Zamoyski-släktens, *Biblioteka Ord. Zamoyskich*. Ätten var under 1500-talets senare och 1600-talets första hälft en av de allra mest betydande inom Polen. Jan Zamoyski — lärd, politiker och krigare i en person — blev kansler och storkronhetman, en arg motståndare till huset Habsburg och därför ivrig tillskyndare av Sigismunds konungaval 1587; sedermera skar han stora lagrar under fälttågen mot ryssar, turkar och tartarer samt innehade slutligen överbefälet i kriget mot svenskarna. Återtog Livland från Karl IX, utmanade denne på envig men nedlade 1602 befälet och drog sig tillbaka från det offentliga livet. Hans son Tomas Zamoyski spelade en knappast mindre betydande roll under 1600-talets tre första decennier. Dessa båda mäns privata arkiv, omfattande koncept till brev och statsakter, skrivelser till dem samt handlingar rörande deras gods och privata leverne, utgöra kärnan i Zamoyski-släktens arkiv.³⁾

Samlingen har, som torde vara bekant, varit föremål för de polska historikernas stora intresse; i några år har man varit sysselsatt med utgivandet av Jan Zamoyskis arkiv. Bland skrivelserna till honom märkas även flera från svenska avsändare: Pontus de la Gardie 1582 (3 st.), Gustav Eriksson Vasa — Erik XIV:s landsflyktige son — 1593, Cecilia Vasa 1598, från Erik Brahe samma år samt »Gustavus Comes» (= Gustav Brahe) 1603 samt från Johan av Nassau och Karl IX 1602. Bland skribenterna till Tomas Zamoyski återfinnas numera visserligen inga svenskar, men hans arkiv utgör ändå en

¹⁾ Handskriftssamlingen är förtecknad i en slagordskatalog (A-K, L-Z), placerad i ett av bibliotekets inre katalogrum.

²⁾ Även de många buntarna *Miscellanea historica et politica* (nr 413, 434, 437, 518, 599, 601, 872 och 931) torde innehålla ett och annat av betydelse, även om det är ganska mödosamt att plöja igenom mängden av äldre och nyare kopior, som däri ingå.

³⁾ Samlingen förtecknad i en handskriven katalog om sex volymer med brevavfärdarna upptagna i bokstavsordning. Första serien (katalogband 1—5) omfattar skriv. till Jan Z. (vol. 1—15), skriv. till hans hustru Barbara (vol. 16), skriv. till Tomas Z. (vol. 17—22), dennes egna brevkoncept (vol. 23), skriv. till Tomas Z:s son (vol. 24) samt brevväxlingar från yngre generationer (vol. 25—50). Andra serien (katalogband 6) omfattar brevkoncept av Jan Z., skriv. till dens. och handl. rör. hans officiella verksamhet (vol. 1—22), vidare Tomas Z:s brev och handl. (vol. 23) samt slutligen skriv. till Tomas Z. (vol. 24—32). Jfr Chwalewik, a. a., II, s. 302 ff.

verklig fyndgruva, när det gäller Polens yttre och inre historia under Sigismund III:s regeringstid. Brev från utländska furstar, från åtskilliga städer såsom Dorpat, Riga, Marienburg, Elbing och Thorn, från polska stormän som Chodkiewicz, Sapieha, Radziwiłł m. fl. och inte minst från representeranter för den livländska adeln (Volmar von Farenbach, Kaspar och Johan Fredrik von Tiesenhausen, flera medlemmar av ätten Dönhoff etc.) föra forskaren mitt upp i 1610- och 1620-talets östersjöpolitik och Sveriges Baltiska intressen.

Vid sidan av Zamoyski-släktens arkiv te sig bibliotekets övriga handskriftsserier för den svenske forskaren mindre givande. Där finns ett stort antal avskriftsvolymer, av vilka en del onekligen dock kunde göra anspråk på intresse: avskrifter av brev rörande Jan Carol Chodkiewicz 1613—1616 med skrivelser bl. a. från Volmar von Farenbach (vol. nr 960), kopior av brev, instruktioner och fördrag 1622—25 (vol. nr 1173), en levnadsbeskrivning över Tomas Zamoyski (om vars värde jag dock ej hann informera mig) jämte en relation över ett möte mellan honom, Lew Sapieha och Axel Oxenstierna (vol. nr 1569). I en av dessa samlingsvolymer finns också en originalskrivelse från hertig Karl till de polska ständerna, dat. den 6 juni 1597, okänd i svenska samlingar, samt en del original och kopior av Johan III:s och Pontus de la Gardies skrivelser i den polska frågan 1572—1574, till större delen dock kända från annat håll (nr 1783).¹⁾

En hel del handlingar, berörande samma ämne, och tydligen utgörande rester av Johan III:s sändebud Anders Lorichs' arkiv från åren 1572—1576, finns i en annan av bibliotekets serier, »Polska, Szwecja i Inflanty, 16, 17 i 18 wiek», men efter vad en genomgång tycktes ge vi handen, skänka de knappast några nya bidrag till historien om de svensk-polska förbindelserna vid denna tid.²⁾ Värdefullare torde i så fall vara en samling dokument rörande det livländska kriget åren 1600—1601, vilka ingingo i samma serie. Från Gustav Adolfs tid finnas i densamma endast några kopior ur Axel Oxenstiernas brevväxling med Kristoffer Radziwiłł 1625—1627, en avskrift av Oxenstiernas brev till kurfursten av Brandenburg 1618 jämte en utredning över Kurlands neutralitet.

Även det magnifika *Biblioteka Ord. Krasińskich* är vida berömt. Efter vad jag hann bedöma, innehöll det Krasińskiska familjearkivet föga eller intet material till det äldre 1600-talets svensk-polska historia; förklaringen torde väl vara den, att medlemmarna av släkten vid den tiden uppenbarligen

¹⁾ Tvenne av dessa brev tr. i *Zbiór pamiątek do dziejów Polskich*, wyd. . . . de Broel-Plater, Tom 3, Warszawa 1858, s. 139 ff.

²⁾ Jfr därom *F. Ödberg*, Om Anders Lorichs, k. Johan III:s ständige legat i Polen och hans tid (Skara 1893).

ej spelade någon mer framträdande roll. I den stora mängd samlingsvolymen, som ingingo i bibliotekets handskriftsavdelning, och som innehöllo i främsta rummet avskrifter av handlingar i andra arkiv men givetvis också åtskilliga originalsaker, fanns däremot en del av intresse.¹⁾ Däri ingå sålunda flera buntar brev och akter, som härstamma från Radziwiłlska arkivet samt en stor del av Jan Carol Chodkiewicz brevväxling, av vilket det väsentligaste emellertid är tryckt.²⁾ Av direkt svenskt material märkas ett icke undertecknat brev av Gustav Adolf till Kristoffer Radziwiłł 1629 (vol. 4016, som för övrigt innehåller åtskilliga originalskrivelser av Karl X Gustav), en skrivelse från Chodkiewicz till svenska riksrådet 1614 (vol. 1421), en skrivelse från Georg Wilhelm av Brandenburg till Sigismund III rörande svenskarnas herravälde i Pillau (vol. 729, i vilken samling för övrigt Anders Lorichs åter skymtade i en del avskrifter) samt ett brev till Axel Oxenstierna från tvenne polacker, Johan Ważyk och Georg Ossoliński (vol. 4031, dat. 1631 3/2).

Av de polska familjearkiven torde utan tvekan det Radziwiłlska vara det för det äldre 1600-talets svensk-polska förbindelser mest givande. Släkten är ju av litauiskt ursprung men ägde stora gods även i det polska kronlandet. Mikael Kristoffer Radziwiłł var storkansler av Litauen och en av sin tids mest betydande polska statsmän, liksom så många av sina aristokratiska samtida på en gång krigare och politiker. Hans son, Kristoffer, spelade i de svensk-polska relationerna på Gustav Adolfs tid en utomordentlig roll. Här skall icke alls beröras denna hans roll eller de förhoppningar, som svenskarna i mer än ett avseende fäste vid hans person — vare nog sagt att han var litauer och protestant, och att Polens krig mot Sverige i alla händelser icke var en hjärtesak för honom men att han i sin tur kunde knyta åtskilliga förhoppningar till detta krig. Säkert är också, att han var den av de polska statsmännen, med vilken svenskarna — framför allt Jakob de la Gardie och Axel Oxenstierna — hade mest att beställa under tiden mellan Rigas erövring och stilleståndet i Altmark 1629.

Det Radziwiłlska arkivet hade efter hand samlats på de slott och gårdar, som tillhört släkten; vid tiden för Polens tredje delning torde väl huvudparten ha befunnit sig på godset Nieśwież. Redan vid den tiden hade de

¹⁾ Handskriven förteckning i två foliovolymen, omfattande numren 1-5950 och 5951-6659. De värdefullaste handskrifterna äro även förtecknade i *F. Pulaski*, Opis 815 rekopisów Biblioteki Ordynacyi Krasinskich (Warszawa 1915) med ny nummerföljd, som emellertid ej är gällande. Förutom Krasinski-släktens arkiv ingår i samlingen också flera smärre familjearkiv, alla dock främst av lokalt intresse och koncentrerade till tiden 1750-1850.

²⁾ Korrespondencye Jana Karola Chodkiewicza od 1606 do 1611 włącznie ... opracował i opisał Wł. Chometowski (Warszawa 1875). Jfr om Chodkiewicz brevsamling W. Dobrowolska i Polski Słownik Biograficzny, III, s. 367 (Kraków 1937).

viktigaste delarna av arkivet varit föremål för ett ganska flitigt avskrivningsarbete av intresserade forskare och blev detta i ännu högre grad under den ryska tiden; därav förklaringen till den mängd avskriftsvolymer med innehåll ur Radziwiłłarkivet, som nu existera i de allra flesta polska samlingar. Arkivet blev för övrigt av ryssarna länsat på sina värdefullaste delar, vilka fördes till det kejsrerliga biblioteket i Petersburg; därifrån har det mesta dock — som ovan framhölls — efter världskriget återbördats till rätt ägare (jfr s. 19). Det nuvarande arkivet — *Archiwum Ord. Nieświeskiej Radziwiłłow* — är till stor del fortfarande placerat på Nieśwież (gårds- och godsarkiven), men de politiskt intressanta partierna ha till forskningens gagn förts in till furst Radziwiłłs hus i Warszawa.¹⁾ Att här ge en detaljerad redogörelse för det innehållsrika arkivet är redan av utrymmesskäl omöjligt; avsikten är ju också endast att peka på några av de serier, som ha intresse för de svensk-polska förbindelserna under 1610- och 1620-talen.

I första hand torde forskaren ha anledning att vända sig till den serie, som innehåller skrivelser till medlemmar av släkten Radziwiłł jämte koncept till skrivelser från den samt andra handlingar rörande deras politiska verksamhet. I den yngre Kristoffer Radziwiłłs arkiv återfinnas brev från Axel Oxenstierna (av vilka dock alla, på ett par föga betydelsefulla undantag när, äro tryckta i rikskanslerns brevväxling efter koncept eller avskrifter), från Jakob de la Gardie, Nils Horn, Johan Salvius, Herman Wrangel, Gustav Sparre m. fl., vidare koncept till eller kopior av skrivelser till Oxenstierna och de la Gardie samt de svenska kommissarierna i de svensk-polska förhandlingarna samt en stor mängd handlingar berörande kriget i Livland och Preussen. För 1620-talets del äro nu åtskilliga särskilt ur politisk synpunkt betydelsefulla av dessa brev sedan länge i tryck tillgängliga. Redan omedelbart efter 1625 års förhandlingar publicerade den svenska regeringen en liten aktsamling av korrespondensen mellan svenskar och polacker för tiden från 8 maj 1624 till den 6 nov. 1625.²⁾ Från polskt håll ägnade man under 1800-talet stor uppmärksamhet åt det Radziwiłłska arkivet, och flera publikationer sågo dagen, i vilka dokument berörande de båda Radziwiłł,

¹⁾ Fyra serier äro numera fullständigt förtecknade: a) pergamentshandlingarna (maskinskriven förteckning från 1934—35), b) skrivelser till medlemmar av släkten R. från furstliga personer (maskinskriven förteckning från 1933—34), c) skrivelser till medlemmar av släkten R. jämte koncept till skriv. av dem samt andra handl. rör. deras politiska verksamhet före år 1650 (äldre handskriften förteckning, serien vid mitt besök under omordning), d) liknande handlingar efter 1650 (maskinskriven förteckning från 1936—37). Därjämte flera okatalogiserade serier: Listy krolewski, akta, diaries, instruktioner, kopeböcker etc.

²⁾ Acta & literae Ab VIII maj Anni MDCXXIV usq. Ad VI Novemb. Anni MDCXXV inter utriusq. Regni Sveciae & Poloniae, Senatores ac officiales commutata ex mandato S:ae R:ae M:tis Sveciae (Holmiae u. å.).

far och son, publicerades. Redan tidigare har talats om de verk, som bygga på Radziwiłł-handlingar i Biblioteka Narodowa och Biblioteka Ord. Kraśnińskich (jfr ss. 20, 25). 1844 offentliggjordes en undersökning jämte dagbok från förhandlingarna 1625,¹⁾ 1859 en utgåva av de viktigaste av Kristoffer Radziwiłłs skrivelser under perioden 1621—1632,²⁾ och 1885 slutligen ett stort urval av brev från Mikael Kristoffer Radziwiłł, Jan Zamoyski och Lew Sapieha.³⁾ I den andra av dessa publikationer återfinnas också Jakob de la Gardies brevväxling med Kristoffer Radziwiłł från åren 1621—1623, och för övrigt en rad brev till olika polska herrar.

Trots detta utgivningsarbete är emellertid åtskilligt fortfarande att hämta i denna brevsamling; framför allt gäller detta de äldre svensk-polska förhandlingarna före Rigas intagande samt de senare före Altmarksstilleståndet. Enligt uppgift av tjänstemän vid arkivet skall för övrigt också handlingarna av militär art vara givande för en närmare belysning av de livländska och preussiska krigen, men tyvärr var jag ej i tillfälle att genomgå dessa akter. I serien Listy krolewski funnos några ganska intressanta brev, bl. a. från Gustav Adolf till svågern Georg Wilhelm av Brandenburg.

I alla avseenden mindre givande var ett annat warszawiensiskt privatarkiv, *Archiwum Przędzieckich*; i första hand innehåller detta polska godsarkiv, säkerligen av stort intresse för Polens inre historia.⁴⁾ En samling avskriftsvolymer omfattar dock en mängd akter till 1500- och 1600-talens utrikespolitiska historia, bl. a. ur italienska arkiv, men liksom andra polska magnater ha grevarna Przędziecki dokumenterat sitt historiska intresse genom att publicera några skrifter, innehållande det värdefullaste av arkivets bestånd, och dessa akter äro sålunda tryckta. I arkivet ingår även ett v. Tiesenhausenskt familjearkiv, mest gårds- och godshandlingar, som dock har föga att bjuda för den utrikespolitiska historien samt en rad okatalogiserade brev, bland vilka också fanns ett från Erik Oxenstierna (dat. Münster 1648 9/12), tvenne skrivelser till honom samt en på svenska avfattad »Förteckning över svenska brev 1624—1638».

*

I raden av Polens berömda bibliotek intar också *Biblioteka Raczyńskich* i Poznań en förnämlig plats. Dess skapare var greve Edvard Raczyński, un-

¹⁾ *J. Tysskiewicz*, *Umowy ze Szwecyja* (Biblioteka starożytna pisarzy polskich, T. 5, 1844).

²⁾ *Księcia Krzysztofa Radziwiłła hetmana polnego Wielkiego Księstwa Litewskiego Sprawy Wojenne i polityczne 1621—1632* (Paryz 1859).

³⁾ *Archiwum Domu Radziwiłłów* (Scriptores rerum poloniarum, tomus VIII, Kraków 1885). Några få brev till olika medlemmar av släkten R. finnes också tryckta i *Zbiór pamiątek historycznych o dawnej Polsce . . . prez J. U. Niemcewicza*, T. II—III (1838—1840).

⁴⁾ 350 foliovolym, 127 oktavvolym, 321 kvartovolym, samtliga väl förtecknade.

der 1800-talets förra hälft en av den polska historieforskningens stora mecenater, själv skriftställare och utgivare av handskrifter.¹⁾ Vid sin död 1845 testamenterade Raczyński sitt palats i Poznań med dess samlingar av böcker och handskrifter till staden. Handskriftssamlingen, för vilken donatorn hyst särskilt intresse, är imponerande; den har ju även för forskningen varit relativt känd genom en redan 1895 publicerad utförlig förteckning.²⁾ Vad svensk historieforskning angår, använde sig redan Harald Hjärne av en del akter ur denna handskriftssamling,³⁾ och flera andra forskare ha sedermera besökt arkivet.

I första hand intressera givetvis det 15-tal buntar och volymer, vilka emanera från det Radziwiłlska arkivet på Nieśwież. De innehålla emellertid företrädesvis akter till tiden före och efter Gustav Adolf samt dessutom avskrifter, vilkas original äro kända från annat håll och delvis publicerade (t. ex. i nr 3, 8, 10, 11, 15, 16, 30, 33 och 92).⁴⁾ Volym nr 16 rymmer dock åtskilliga militära handlingar till 1620-talets krig, bl. a. några skrivelser från Sigismund III till Arnheim. Viktigast äro dock volymerna nr 72 och 86. Den förra omfattar flertalet av Sigismund III:s originalskrivelser till Kristoffer Radziwiłł 1600—1617, av vilka en del äro i tryck utgivna. Den senare innehåller originalbrev från europeiska furstar till skilda medlemmar av huset Radziwiłł, huvudsakligen från tiden 1550—1650, ingen enda dock av större intresse för den svensk-polska historien.⁵⁾ I en annan volym finns också en hel serie av de brev, som Kristoffer Radziwiłł sände sin konung om kriget i Livland 1621—1625 (i avskrift), men dessa skrivelser äro — av allt att döma — kända i original och delvis tryckta. Bland dessa avskrifter finns för övrigt även en 30 foliosidor lång skildring från rådet i Riga till Radziwiłł om stadens belägring och intagande, om underhandlingarna med svenskarna och de rigensiska rådsherrarnas syn på den svensk-polska politiken, som jag icke sett citerad i litteraturen (vol. nr 87). Vol. nr 77 slutligen innehåller en rad skrivelser från treklövern Kristoffer Radziwiłł — Jan Carol Chodkiewicz — Lew Sapieha (1611—1626).

Någon mil utanför Poznań ligger slottet Kórnik. Samtidigt med Edward Raczyński verkade där greve Tomas Działyński, liksom sin samtida en stor mecenat och patriot samt en ihärdig samlare av konstverk, historiska min-

¹⁾ Jfr *A. Wojtkowski*, Edward Raczyński i jego dzieło (Poznań 1929) med utförliga upplysningar också om biblioteket. Jfr även dens., Biblioteka Raczyńskich i Biblioteki wielkopolskie i Pomorskie (Poznań 1929).

²⁾ *Sosnowski-Kurtzmann*, Katalog der Raczyńskiechen Bibliothek in Posen (Posen 1895) samt ett »Dodatek» härtill (Poznań 1931).

³⁾ *H. Hjärne*, Sigismunds svenska resor (Ups. 1884).

⁴⁾ Jfr *S. A. Lachowicz*, Listy oryginalne Zygmunta Augusta de Mikolaja Radziwiłła ... (Wilno 1842). Jfr Karol. Förbundets årsbok 1936, s. 32.

⁵⁾ Däribland dock ett brev från svenska förmyndarstyrelsen 1671 31/1.

nesmärken, böcker och handskrifter. Slottet, som efter den siste Dzialynski-ättlingens död donerades till polska kronan (en särskild stiftelse), innehåller numera också både livrustkammare, tavelsamling, bibliotek och en stor handskriftssamling. En maskinskriven förteckning över den senare klargör snart för forskaren, att tyngdpunkten av materialet faller på 1500- och 1600-talen. Åtskilligt av stort värde för Polens 1500-talshistoria är också sedan länge publicerat i den vidlyftiga källpublikationen *Acta Tomiciana*, känd och utnyttjad också av svenska forskare, men mycket finns fortfarande att hämta, särskilt till Sigismund III:s historia. Arkivet innehåller sålunda en stor serie originalskrivelser till denne konung (vol. 1400—1403), samt en betydande mängd akter till den livländska, kurländska och preussiska politiken under tiden för Gustav Adolfs regering. Bland de senare märkas brev från Gabriel Bengtsson Oxenstierna, Karl Karlsson Gyllenhielm, Jakob de la Gardie och Adam Schrapfer till de polska militärbefälhavarna i Livland Bartolomeus Wazinsky, Johan Fredrik von Tiesenhausen m. fl. (vol. 289),¹⁾ originalskrivelser från Jakob de la Gardie och Axel Oxenstierna till Kristoffer Radziwiłł (vol. 1540), etc. Ett avskriftsband omfattar kopior av brev och handlingar rörande Volmar von Farensbach, Gustav Adolf och hertigarna av Kurland (vol. 329) och två andra dylika — från 1700-talet — uteslutande akter till de svensk-polska förhandlingarna 1620—1622 (vol. nr 331—332) — det allra mesta naturligtvis känt från annat håll i original men här samlat och kronologiskt ordnat. Över huvud taget torde samlingarna i Kórnik vara bland de mest givande i Polen för Gustav Adolfs-forskaren.

*

Av handskriftssamlingarna i Kraków äro både den i *Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego* och den i *Biblioteka Czartoryskich* väl kända för svenska forskare. Universitetsbibliotekets äldre handskriftssamling förtecknades redan på 1870-talet av Wisłocki;²⁾ flera av de i denna förteckning upptagna volymerna verka efter rubrikerna att döma lockande nog men visa sig vid närmare besiktigande icke ha så mycket nytt att ge forskaren. Det rör sig mest om samtida och yngre avskrifter av handlingar, vilka i huvudsak torde vara kända från annat håll; sitt värde kunna de dock möjligen ha genom att handlingarna äro samlade och kronologiskt ordnade (t. ex. Kristoffer Radziwiłłs skrivelser till de svenska kommissarierna 1626—1628).³⁾ I

1) Häri också ett förläningsbrev av Gustav Adolf för Jurgen Falbrecht, dat. 1621 9/10.

2) *Wisłocki*, Katalog rekopisów biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego I—II (Kraków 1877—81).

3) Jfr nrs 7, 59, 102, 110, 166, 211, 922 och 2434.

den dryga accessionen efter Wislocks tid¹⁾ ingår mest material till 1800-talets historia; från svenskt håll kan exempelvis uppmärksammas några brev från Oskar II 1867—1888 (vol. 4558, 4559). Vol. 4554 visade sig vara en relativt sen och därigenom ointressant avskrift av »Hertig Carls Slachtare-Bänch», härrörande från Bukowskis samlingar. I en okatalogiserad autografsamling fanns en ganska intressant skrivelse från Kristian IV till konung Sigismund 1631.²⁾

Om Polens mest berömda handskriftssamling, den furstliga Czartoryska, måste jag tyvärr fatta mig kort, ty det oerhört rika arkivbeståndet omöjliggjorde med hänsyn till den korta tid, som stod mig till buds där, en mera detaljrik genomgång. Över samlingens äldsta delar utkom 1887—1913 en förteckning av Korzeniowski (omfattande nr 1-1681), som i stort sett torde ge besked om vad den svenske forskaren kan ha att hämta däri.³⁾ I biblioteket finns en maskinskriven fortsättning till denna förteckning (nr 2001—4910, Orts- och personregister); bland de däri upptagna handlingarna märkas skrivelser till Sigismund III 1588—1632 (nr 2073), svensk-polska traktat från 16:de och 17:de århundradena (nr 2080), en bunt Chodkiewicziska brev (nr 3236) och åtskilliga buntar »Polska akta», etc. Utöver dessa förteckningar existerar också en handskreven katalog, omfattande samlingens över 6000 nummer, i vilken accessionen efter hand införes (i denna ingå sålunda även de båda förutnämnda förteckningarna); den är emellertid mycket kortfattad och summarisk och ger föga ledning rörande materialets art. I alla händelser upptagas däri åtskilliga stora brevsamlingar (inalles nära 300 nummer) samt en mängd avskrift-serier. Framför allt torde den svenske forskaren dock ha anledning vända sig till den i arkivet ingående förnämliga avskriftsamlingen »Teki Naruszewicza».

Även i den handskriftssamling, som ingår i *Biblioteka Polskiej Akademji Umiejętności*, finns åtskilligt material till den svensk-polska historien under 1600-talets förra hälft.⁴⁾ Där återfinnes sålunda huvudparten av Lew Sapiehas arkiv (skrivelser till honom, egna koncept, kopior, vol. 344—354) samt åtskilliga handlingar rörande Jan Carol Chodkiewicz (skrivelser till honom, vol. 355—360, 1885). En från 1700-talet (?) härrörande utredning

¹⁾ Förtecknad i en maskinskriven katalog, omfattande vol. nr 4175—6100.

²⁾ Däri även ett brev från Bengt Oxenstierna, dat. 1656 26/4.

³⁾ *Korzeniowski*, *Catalogus codicum manu scriptorum Musei principum Czartoryski Cracoviensis*, I—II (Kraków 1887—1913). Register av *Piotrowicz*, Kraków 1928—31. Jfr Karol. Förb. Årsskrift 1931, s. 24.

⁴⁾ Förteckning av *Czubek*, *Katalog rękopisów Akademii Umiejętności w Krakowie* (Kraków 1906); ett tillägg (*Dodatek etc.*) 1912. Tillsamman redogöra de för vol. nr 1—1588; därtill kommer en handskreven förteckning över accessionen efter 1912, omfattande vol. 1589—2077.

av förhållandet mellan Polen och Sverige under tiden 1611—1632 kan möjligen också göra anspråk på intresse (vol. 1052).

Det är ju ganska naturligt, att *stadsarkivet i Kraków* icke skall ha mycket att bjuda rörande de svensk-poiska relationerna på Gustav Adolfs tid. Den s. k. Rusieckisamlingen innehåller visserligen mycket material till det tidiga 1600-talets historia men föga av intresse för Polens och Sveriges gemensamma öden.¹⁾ Till samlingen hör även ett mindre, särskilt arkiv, Pinocciana, uppkallat efter sekreteraren P. Pinocci, och innehållande dels en för Polens inre historia betydelsefull serie »Acta publica», dels en serie »Briefe».

*

I stadsarkivet i Danzig föreligger en relativt vidlyftig serie, »Relationen Danziger Residenten aus Warschau», uppmärksammas och använd av en del svenska forskare.²⁾ Den utgöres av utförliga, frispråkiga och innehållsrika rapporter från stadens ombud vid det polska hovet och den polska riksdagen, vilka på ett helt annat sätt än de officiella urkunderna ge besked om de inre förhållandena, om strider inom hovet, om brytningar och rivalitet mellan polska magnater, etc. Dessa rapporter äro desto mer givande, som de innehålla talrika bilagor, utgörande avskrifter av offentliga handlingar av alla de slag. En viktig grupp av sådana bilda numera en särskild serie »Reichtagsrecessen», innehållande propositioner, förslag, beslut och relationer från riksdagsförhandlingarna.

En liknande fullt lika betydelsefull serie finnes också i *stadsarkivet i Torun*, vilken stad även hade residerer i Warszawa. Deras rapporter bilda numera serien »Relationen Thorner Residenten aus Warschau», varur åtskilligt står att hämta även för den svenske forskaren. Det torde i detta sammanhang böra påpekas, att en liknande serie existerar också i en tredje stad — *Riga*; för den svensk-polska politiken är den ännu mer givande, då ju Riga låg mitt i brännpunkten för denna politik. De rapporter, som stadens residerer i Warszawa mellan 1612 och 1621 (Gotthard Welling, Johann Ulrich m. fl.) skrevo, äro liksom rapporterna från konventen i Wilno i själva verket utomordentliga källor för kunskapen om den polsk-svenska livlandspolitiken. Om samtliga dessa serier i Danzig, Torun och Riga gäller dessutom, att de äro för svenska forskare lättillgängliga, då rapporterna genomgående äro avfattade på tyska.

*

¹⁾ Familjearkiv omfattande 155 vol., förtecknat i 2 serier, den ena kronologiskt ordnade skrivelser, den andra övrigt material. Jfr Karol. Förb:s Årsskrift 1936, s. 16 f.

²⁾ Jfr bl. a. H. Almquist, Den pol. krisen och konungariket i Polen 1587 (Gbg 1916). S. Tunberg, Sigismund och Sverige 1598—1599 (Ups. 1917).

Min genomgång av det polska källmaterialet är slutförd. Det är ganska naturligt, att den svenske forskaren har åtskilliga svårigheter att övervinna, innan han finner sig tillrätta i den förvirrande mängd av material, som sålunda kan återfinnas i dessa olika polska samlingar av officiell och privat natur. Samtida och moderna avskrifter samt original förekomma på de allra flesta håll om varandra i volymerna och buntarna, värdefullt och mindre värdefullt material är blandat tillhopa utan märkbart system, privatbrev, statliga urkunder, räkenskaper och annat politiskt aktmaterial växla hastigt inom samma pärmar. Betydelsefulla handlingar till Polens inre eller yttre historia förekomma i avskrifter snart sagt i varje handskriftssamling i ett stort antal exemplar; överhuvudtaget verkar mängden av kopior förvillande och gör forskningsarbetet ganska mödosamt. För den, som särskilt intresserar sig för Gustav Adolfstidens polsk-svenska relationer, torde det emellertid tämligen snart stå klart, att det värdefullaste material, som från polsk sida är att hämta till kännedomen om dessa relationer, utgöres dels av det militära materialet till de livländska och preussiska krigen, dels av de stora brevsamlingar, som tidens ledande polska politiker efterlämnat. Ett noggrant genomforskande av de handlingar, som höra till Kristoffer Radziwiłłs, Jan och Tomas Zamoyskis, Lew Sapiehas och Jan Carol Chodkiewicz's politiska verksamhet — deras inbördes brevväxling och deras skrivelser till konungen — kunna säkerligen kasta åtskilligt nytt ljus över de svensk-polska krigen och förhandlingarna och kanske också över de däri främst engagerade svenskarnas — Jakob de la Gardies, Axel Oxenstiernas, Karl Karlsson Gyllenhielms — personligheter och politiska verksamhet under dessa år. Däremot torde det direkt diplomatiska materialet i allt väsentligt kunna återfinnas i skilda samlingar i vårt svenska riksarkiv, dock med undantag av några intressanta polska relationer över olika sammankomster och diskussioner.

EN SLAVERNAS KÄNNARE

ALFRED JENSEN

1859—1921

År 1905 ägde två händelser rum, vilka voro av betydelse för svenska slavistikens utveckling:

»Oberoende af alla politiska och nationella stridigheter och hänsyn har Svenska Akademien detta år ansett sig kunna tillerkänna sitt litterära nobelpris en polsk författare.» (H. Sienkiewicz). Och samtidigt:

»Det af Akademiens framlidne skyddsherre konung Carl XIV Johan stiftade och af hans efterträdare fortfarande anvisade kungliga priset har Akademien detta år tillerkänt skriftställaren Alfred Jensen på grund dels af hans många synnerligen förtjänstfulla öfversättningar från slavisk vitterhet, bland hvilka särskildt märkas tolkningarna af Puschkins 'Eugen Onegin' och Mickiewicz's 'Pan Tadeusz', dels af de utmärkta originalarbeten i hvilka han såsom exempelvis i det utförliga verket 'Slavia' lämnat förträffliga kulturbilder från slaviska länder.» (Sv. Ak. Handl. 1905.)

Slavisk kultur var förvisso mycket litet känd i Sverige, när unge Alfred Jensen började sina akademiska studier i Uppsala år 1879. Visserligen hade redan den svenska slavistiken vackra traditioner sedan 17:de århundradet. Man kan endast nämna Petrus Petreius' Regni Muschovitici Sciographia (1615), Peter van Zelvos tryckeri med ryska typer, grundat år 1618, Johan Roselius »ryss-tolcks» förslag om »ett ryskt Dictionarium med svenska och flere språk», och slutligen den berömde Gabriel Sparvenfeldt, vars lexikografiska arbeten blevo bekanta i hela Europa. Visserligen diskuterades redan frågan om en professur i slaviska språk vid Uppsala Universitet, men det var mest med hänsyn till praktiska kunskaper i ryska i samband med ekonomiska förbindelser mellan de båda länderna. Det var först och främst med tanke på att utbilda lärare i ryska språket som riksdagen år 1891 ansåg det vara nödvändigt att skapa denna professur, konstaterar senare prof. J. A. Lundell på tal om studiernas program.

Det blev alltså riktiga upptäcktsfärder till exotiska länder som stipendiaten av Sv. Akademien Alfred Jensen företog efter avslutade studier. Det var icke enbart språket, det var dessa länders *kultur*, han ville studera. På det sättet fick Sverige sin hittills ende representant för den litterära slavistiken, en representant som under några decenniers tid i egenskap av över-sättare, historiker, kritiker och poet uträttade ett nästan gigantiskt arbete för att i Sverige sprida kännedom om slavernas kultur.

»Wer sich heutzutage berufen fühlt eine Geschichte der europäischen Literatur zu schreiben, darf nunmehr die slavische Kulturwelt nicht als ein nebensächliches Appendix behandeln» — skrev Jensen år 1912 i »Archiv für slavische Philologie» — »Es darf nicht mehr vorkommen dass die slavischen Literaturen als etwas nebensächliches kurz abgefertigt werden.» Förvirrade och felaktiga föreställningar om slavisk litteratur, spridda genom sådana litteraturhistoriker som t. ex. Scherr (*Geschichte der Weltliteratur*, 1895), eller Karpeles (*Allgemeine Geschichte der Literatur*, 1891) retade den svenske slavisten; han krävde en revision, krävde kompetenta män och han började arbeta själv.

Så småningom började också de största litterära publikationerna lämna mera riktiga uppgifter tack vare samarbete med sådana slaviska vetenskapsmän som Jagić, Brückner, Murko o. a. I Norden kommo sedan några kompetenta vetenskapsmän att samarbeta i respektive publikationer (Olof Broch i Norge, Benedicktssen i Danmark, J. A. Lundell, Helge Almquist i Sverige).

Alfred Jensen var i början publicist, och som sådan gavs honom möjlighet att resa till de föga bekanta slaviska länderna och komma i personlig kontakt med deras kultur. Dessa resor fortsatte sedan nästan regelbundet så länge hans liv räckte, ty han dog under en sådan resa år 1921. Det är faktum att det icke fanns något viktigare kulturellt centrum inom hela det slaviska området, dit Jensen ej kom för att med egna ögon och öron se och höra och sist men icke minst taga i sin hand de mest intressanta böckerna, till vilka han hade en bibliofils uppriktiga kärlek.

Med orden »Vår svenske vän» kunde varje slaviskt land hälsa honom välkommen, ty han var en vän av alla dessa folk, vilkas kultur han grundligt och metodiskt studerat och vad än viktigare är skildrat i en lång rad essäer, uppsatser, större vetenskapliga verk och slutligen översättningar.

»Jag törs väl påstå» — skrev han i sin bok »På Romanovs och Habsburgs ruiner» (Sthlm 1921) — »att ingen svensk har blivit så vänligt omhuldad och så oförtjänt hedrad i samtliga slaviska länder som jag, och under mina långa vandringsår har jag just från slaviska nejder från Volga till

Adria, från Karpaterna till Athos, rönt en gästfrihet, ett 'salt-och-bröd' som jag bevarar bland mitt livs bästa minnen» (s. 8).

»Just därför att jag betraktar mig som slavofil borde mina omdömen om slaverna mottagas med en viss respekt just från slaviskt håll, ty en ärlig kritik är ett bättre vänskapsbevis än en meningslös panegyrik. Jag har icke kunnat ägna årtionden av mitt liv åt studiet av slaviska förhållanden utan kärlek till den slaviska saken. Slavist är jag alls icke om man i detta ord inlägger en speciellt filologisk betydelse, och som 'panslavist' vill jag ännu mindre gälla. Panslavismen är ett nonsens och från detta inbillade spöke hotar ingen fara för Europa. Panslavismen var ett poetiskt slagord som i förra hälften av det nittonde århundradet under påverkan av alltyska samsträvanden blev en politisk lösning för de små, undanskymda slaviska nationerna, särskilt i Österrike-Ungern, och som i Ryssland fick en speciell allrysk prägel. Men världskriget, slavernas största uppryckning till en politisk renässans, har tydligt visat att panslavismen är en chimär lika orealiserbar som t. ex. en panromanism eller pangermanism. Ty skulle den senare beteckna ett Deutschland över alles i hela den germanska världen, äro väl skandinaverna de första som betacka sig för denna politiska hopsmältning.»

Jensen reste i Europa som tidningskorrespondent och det är först och främst samlingsen »Slavia», som innehåller de flesta av hans intryck under dessa resor, visserligen icke alldeles utan några missförstånd men i det stora hela riktiga och ännu i dag aktuella.

Det var naturligtvis ryska litteraturen och i allmänhet Rysslands kultur som var utgångspunkt för Jensens vetenskapliga verksamhet. Puschkins, Lermontovs och Turgenjovs verk lockade den unge slavisten till närmare studier och slutligen till översättningsarbete. Sådana författare som Tolstoj, Nekrasov, Gogol, Gorkij, krävde mera djupgående studier av de kulturella förhållandena i Ryssland med historiskt perspektiv och detta Jensens arbete resulterade senare i ett stort verk, »Rysk kulturhistoria» (Sthlm 1908). Men Jensen tänkte icke stanna endast vid ryska kulturen. Från Petrograd och Moskva förde hans väg västerut till Polen, Ukraina och Tjecoslovakien. Dessa länder och deras kultur voro föga bekanta i Sverige, de största litterära verken läste man endast i franska eller tyska översättningar och de förblevo oftast alldeles främmande och t. o. m. oförståeliga, ty de saknade sanna historiska och ideologiska kommentarer. Här fann Jensen sitt livs stora mål — bringa dessa skatter till dagens ljus, visa deras tjusning och deras ideologiska värde, slå en bro mellan Norden och östra Europa.

»Polska skalder» (1—4, 1899—1906) utgör den viktigaste delen i denna verksamhet; här i dessa verkliga kongeniala tolkningar, där de svåraste

formerna av t. ex. romantisk versifikation äro noga återgivna, ville Alfred Jensen visa »en storslagen idé- och känslövärld, hvars poetiska företeelser skola befinnas varaktigare i världslitteraturen än mycket af det koketterade känslöjoller, som vinner dagens och kotteriets flyktiga lof». »Jag hembjuder denna bok åt de verkliga litteraturvänner och litteraturkännare som veta att skatta *poesiens historia* och *historiens poesi*» — skrev Jensen i inledningen. Och det fanns verkligen ingen litteraturkännare i Skandinavien, som icke läste »Polska skalder».

Polen, polska kulturen, intresserade Jensen särskilt, och problemet om den »kulturella inverkan som de båda länderna gjort på varandra» utgjorde föremål för hans flitiga, mångåriga forskningar. Därom vittna bl. a. två stora arbeten: »Svenska bilder i polska vitterheten» (Sthlm 1904) och dess pendang »Polska bilder i svenska vitterheten» (tryckt på polska i »Pamiętnik Literacki» 1910, 1912). Särskilt det första verket krävde grundliga studier av mycket omfattande litterärt material, delvis t. o. m. otryckt, liggande i svårlästa manuskript på olika bibliotek.

Jensens översättningar från polska tyda på en stor mångsidighet. Poesi överväger naturligtvis — från renässansskalden Kochanowski till den moderna s. k. »Unga Polens» representant Wyspiański — och när man nu försöker värdera dessa tolkningar, med det polska nationella eposet »Pan Tadeusz» i spetsen (400 sidor hexameter, nästan felfritt återgivet på svenska med bibehållande av den episka rytmen, cesuren efter sjunde stavelsen och övervägande feminina rim), när man gör klart för sig hur ofta »det svenska språket till äventyrs ej räcker till att fullt återgiva det polska tungomålets musikaliska klang och ljudrikiedom» känner man nästan att det ej är alltför mycket att här använda ordet kongenialt.

Hur mångsidiga Jensens intressen voro under hans forskningar i polska bibliotek och arkiv kan man märka när man bläddrar i en lång rad av hans större och mindre arbeten som t. ex. »Svenskarna i Krakau», »Polackerna i Moskva», »Sibirien i den polska litteraturen», »Den polska Faust-sagan — Twardowski», »Herr Pasek, en polsk kulturbild från 1600-talet», »En polsk poet i Ryssland», »Något om Polens nationalskald Mickiewicz», »Nyupptäckta dikter av Krasinski», »Polens främste renässansskald» och flera andra. »Zwei slavische Heldengedichte — eine vergleichende Literaturstudie» (Mickiewicz—Slawejkow) utgör en värdefull insats i de slaviska jämförande forskningarna.

Jensen skriver själv år 1921 att han »icke kunnat ägna årtionden av sitt liv åt studiet av slaviska förhållanden utan kärlek till den slaviska saken». Om man läser samlingen »Slavia» utgiven 1896 möter man ännu där

en nyfiken neutral observatör, en främmande turist, som rätt likgiltigt registrerar sina intryck från tågets fönster. Men just de grundliga litterära studierna och särskilt poesien gav honom så småningom bättre och djupare inblick i det andliga livet på dessa områden och med tiden blev det mera än journalistiska intryck, det blev klara och sanna bilder, »kulturbilder» som Jensen kallade dem själv. Detta gäller kanske Polen mera än de andra slaviska länderna. »Jag tror att den polska vitterheten som han på nittioalet började syssla med, från början till slut har stått hans hjärta närmast» skriver Ad. Stender-Petersen om Jensen i en artikel »Slavernas vän har gått ur tiden» (G. H. T. 20. 9. 1921). Han kunde icke vara annat än objektiv, han blev aldrig någon t. ex. polonofil, och desto mera värde har hans omdöme om Polens kultur och t. o. m. om Polens politiska läge.

»Polens historia är så lärorik» — skriver han år 1921 — »ty den visar huru det går till med nationer, som på grund av ståndsfördomar och inre söndring komma på efterkälken, isolera sig från den allmänna utvecklingen och duka under i inre eller yttre avseende. Men den är också trösterik ty den bevisar dock även, att fysiskt våld icke kan förinta ett folk, om det vill leva, och detta visade polackerna kanske bäst under den värsta politiska förnedringen och i den stora förskingringen.» (På Romanovs och Habsburgs ruiner, s. 83.)

»För mig har Polens återupprättande alltid stått som en hederssak för Europa, ty därigenom utplånades skamfläckarna från åren 1772, 1793, 1795. Det politiska mord, som Europa då lät tre stater utföra, var så mycket mer moraliskt förkastligt, som Polen styckades sönder icke egentligen därför att det var utlevat och odugligt, utan just därför att det efter den första delningen började visa ganska aktningvärda tecken till andlig och materiell pånyttfödelse, varigenom stormakternas expansionslystnad hotade att stäckas» (ibid. s. 83).

Det var icke någon medelmåttig publicist som för tjugo år sedan skrev följande profetiska ord: »Polackerna ha kanske sitt svåraste befrielseverk framför sig, och deras läge är alltid hotat, så länge ett uppretat och revanschlystet Tyskland över Polen kan räcka handen åt ett restaurerat Ryssland. Ett starkt odelat Polen bör ligga i Europas intresse». (ibid. s. 127.)

Hans väg förde så småningom till längre bort belägna kulturella centra, till Zagreb, Beograd, Ljubljana, Split, Sarajevo; översättningar, litterära studier och större samlingar följde som resultat av dessa resor. Ett kompendium »Slavisk kultur och litteratur under 19-de århundradet» är den bästa källan till kännedom av alla dessa länders kulturella liv. En lång rad vetenskapliga arbeten som t. ex. »Jaroslav Výchlicky», »Gondulić und sein Os-

man» och flera, flera andra större och mindre arbeten vittna om författarens grundliga kunskaper.

Den svenska vetenskapen gav sitt intyg därom genom att år 1907 tillerkänna Alfred Jensen titel doctor honoris causa av Uppsala Universitet; den slaviska vetenskapen erbjöd honom titel av ledamot-korrespondent av vitterhetsakademien i Zagreb av Vetenskapliga Sällskapet i Poznań m. m. Vad hans arbete vid Svenska Akademiens Nobelbibliotek betydde, det veta alla som syssla med slavisk litteratur.

SVERIGE-DANMARK OCH KONUNGAVALET I POLEN 1673—74

Då konungen av Polen, Mikael Wisnowiecki, efter en blott 4-årig regering genom sin död i november 1673 ställde landet inför nödvändigheten att välja en ny innehavare av tronen, förspordes genast återverkningarna av denna händelse på många håll i Europa. Även i Sverige och framför allt i Danmark skulle man komma att visa påtagligt intresse för valfrågans utgång. Härnedan skall endast helt kortfattat beröras de båda ländernas ställning till spörsmålet och växelspelet dem emellan. Låt oss blott förutskicka några ord om den allmänna politiska situationen i Norden.¹⁾

Den märkligaste tilldragelsen i Sveriges utrikespolitik under 1670-talets förra hälft är undertecknandet av förbundet med Frankrike i april 1672. Dess främste tillskyndare på svensk sida var rikskanslern Magnus Gabriel De la Gardie, genom vilken Sverige alltså återknöt sina av trippelalliansen 1668 tillfälligt avbrutna franska traditioner. Traktaten omfattade särskilda förpliktelser för freds- och krigstid, om vilka den närmaste tiden skulle stå mycken strid och diskussion mellan De la Gardie och Ludvig XIV:s skicklige och — åtminstone i svenska ögon — hänsynslöse minister i Sverige, Feuquières. Under den allt starkare press, för vilken den sistnämnde utsatte den svenska regeringen, blev det småningom ett livsvillkor för denna att vinna Danmark eller, om detta icke läte sig göra, åtminstone erhålla klarhet beträffande dess intentioner.

I Danmark, där Griffenfeld vid denna tid framstod som den mest prominente statsmannen, var man förbittrad över att ej i stället för Sverige ha kommit med i det franska allianssystemet, men som man ej ännu var fullt på det klara med läget, ställde man sig ej formellt avvisande till svenska sonderingar. Så kom det sig, att åren omedelbart efter 1672 fylldes av diskussioner och projekt om ett närmare förbund mellan de båda länderna ehuru, som vi veta, utan framgång. Man torde kunna förutsätta, att blott ringa

¹⁾ Jfr *H. Bohrn*, Sverige, Danmark och Frankrike 1672—1674 (1933). Speciellt hänvisas till Exkurs II s. 351, av vilken denna uppsats utgör en utvidgning.

uppriktighet förefunnits på ömse håll. Det var förvisso till stor del ett spegelfäkteri, avsett att uppskjuta ett alltför prononcerat ställningstagande, tills situationen mognat.

Den polska valfrågan ger i sin mån också belägg på att så förhöll sig, och Sveriges och Danmarks syn på de olika tronkandidaterna lämnar ett litet bidrag till de båda grannarnas inbördes relationer.¹⁾

De namn, som vid olika tillfällen sattes i samband med tronledigheten i Polen voro följande: hertig Karl Leopold av Lothringen, kejsarens kandidat; hertig Filip Wilhelm av Pfalz-Neuburg samt (senare) dennes 13-åriga son, Frankrikes kandidater — de bägge förstnämnda hade även kandiderat vid valet 1669; vidare hertig Ludvig av Bourbon, prins av Condé, Ludvig XIV:s berömde fältherre, också han stödd av Frankrike; hertigen av York; kurprinsen Karl Emil av Brandenburg; konungen av Sverige; prins Georg (Jörgen) av Danmark; tsarens son; hertigen av Hannover; Michael Apasi, furste av Siebenbürgen; hertig Frans II av Modena; prins Ludvig av Conti; greve Ludvig Thomas av Soissons. Som synes en både mångtalig och lysande skara, vari dock det stora flertalet blott utgjorde namn utan större realitet i sammanhanget. I varje fall lär väl knappast Karl XI:s kandidatur ha varit allvarligt menad och att Sverige önskat återknyta Vasatraditionerna i denna form är icke sannolikt. Sveriges roll blev i stället att skaffa informationer om läget, diskutera möjligheterna och arbeta på utestängandet av de misshagligaste i samlingen.

Genom en särskild utskickad, starosten Breza, underrättad om konung Mikael's frånfälle satte sig den svenska regeringen genast i förbindelse med sina resider i olika länder, främst Simon Dörffler i Warszawa och Wangelin i Berlin.²⁾ De anmodades att noga följa händelseförloppet och taga reda på de olika kandidaterna. En prins från Danmark vore Sverige synnerligen misshaglig. Man skulle vida föredraga t. ex. en infödd piast.³⁾ Dörffler var icke nödbedd. I täta rapporter höll han sin regering å jour med utvecklingen i den mån den var honom bekant, och han insåg tillfullo, att iakttagandet av Danmarks mått och steg utgjorde hans uppgifts kärnpunkt.⁴⁾

¹⁾ Detaljer i ämnet kunna inhämtas främst hos *C. H. Brasch*, *Det polske Kongevalg 1674* (1882). Denne förf. bygger i största utsträckning på ett intressant tryckt material, *Aktstykker vedkommende det polske Kongevalg* (Aarsberetninger fra det Kongelige Geheimearchiv ... 5 [1871—75]), samt *J. H. Schlegel*, *Samlung zur dänischen Geschichte* (1776). Ett par moderna monografier, som beröra frågan, äro *O. Laskowski*, *Jan III Sobieski* (1933), och *J. B. Morton*, *Sobieski, king of Poland* (1932).

²⁾ Riksregistraturet 3. II. 1673 (RA [= Riksarkivet]). De i denna uppsats citerade diplomatiska urkundsserierna anföras under de benämningar de äga i RA. I dateringar avses, där ej annat angives, gamla stilen.

³⁾ *Ibid.* 29. 12. 1673.

⁴⁾ Dörfflers rapporter återfinnas i *Polonica-samlingen* (RA).

Vi kunna icke här gå mera detaljerat in på den danska aspekten av denna fråga. Några antydningar må vara till fyllest. Den prins Georg eller Jörgen, som han kallades i Danmark, vilken nämndes ovan bland kandidaterna till polska tronen, var yngre broder till konung Kristian V. Såsom särskilt entusiastisk för prinsens kandidatur skildras hans moder, änkedrottning Sofia Amalia, medan både konungen och Griffenfeld innerst ej delade hennes känslor med hänsyn till planens äventyrlighet i åtskilliga stycken, ehuru de formellt och inför Europa gävo sitt stöd åt densamma.¹⁾ En hel rad av diplomatiska agenter engagerades i affären och trädde i förbindelse med polska stormän. På nyåret 1674 utsågs amtmannen i Skanderborg, Kristoffer Sehested, att som speciellt sändebud bege sig till Warszawa och ge ökad kraft åt förhandlingarna. Hans instruktion av den 12 jan. 1674 talar om det tack polackerna vore skyldiga danskarna, vilka genom sin krigsförklaring 1657 tvungit Karl X Gustav att lämna deras land. Framför allt skulle Sehested vända sig till vojevoden av Lublin och till den nyss nämnde starosten Breza, som satt inne med färska erfarenheter från Sverige.²⁾ Samtidigt fick den danske kommissarien i Danzig, Gustmeier, befallning att avresa till Polen, träda i förbindelse med vojevoden av Lublin samt bearbeta drottningens biktfäder, hovdamer och övrig hovbetjäning.³⁾ Förutom vojevoden och Breza nämnas såsom intresserade för det danska projektet konung Mikaelns änka och hennes närmaste omgivning, medlemmar av familjerna Czartoryski och Wisnowiecki, den lithauiske storfältherren Mikael Pac, den lithauiske storkanslern Kristoffer Pac, m. fl.

Med hänsyn till den stora uppmärksamhet, som den danska kandidaturen genast tycks ha tillvunnit sig i Polen, är det föga underligt, att Dörffler började känna sig mindre väl till mods. Han sökte komma i förbindelse med Gustmeier för att på denna väg erhålla närmare kunskap om de danska machinationerna.⁴⁾ Sehesteds ankomst till den polska huvudstaden ökade bekymren för den svenske residenten. I ett brev till fältmarskalken Karl Gustav Wrangel berättar han om denna händelse. Breza hade introducerat Sehested hos kanslern Pac, vartill Dörffler knyter den reflexionen, att den förstnämndes passerande genom Köpenhamn på väg från Sverige nog ej varit av så alldeles oskyldig natur.⁵⁾

De frågor, som Sehested diskuterade med sina polska interlokutörer och om vilka Dörffler sökte få närmare kännedom, voro framför allt trenne,

1) Om Griffenfeld se *K. Fabricius*, Griffenfeld (1910), s. 212.

2) *Brasch* a. a. s. 22.

3) *Aarsber*. s. 95—97.

4) Gustmeier till statssekreteraren Bierman 20. 2. / 2 3. 1674 (*Aarsber*. s. 120—121).

5) *Aarsber*. s. 145—163. Brevet daterat 27. 2. 1674.

nämligen prins Georgs religion, storleken av de kontanta medel, som Danmark tänktes villigt att satsa, samt om numerären av den truppstyrka, som skulle överföras till Polen. Den förstnämnda frågan blev den viktigaste och slutgiltigt avgörande. Från polskt håll önskade man, att prins Georgs övergång till katolicismen, utan vilken hans val ej kunde tänkas ske, ägde rum *före* valet och hans ankomst till Polen. I Danmark utbad man sig förlängd frist och framhöll nödvändigheten av grundlig och omsorgsfull undervisning och förberedelse i ett så viktigt spörsmål. En kunglig order till Sehested av 19. 3. 1674 ger besked i dessa stycken och är av intresse ej minst ur svensk synpunkt. Det heter där, att man borde ej rimligtvis begära i Polen, att prinsen omedelbart skulle byta religion. Detta komme att orsaka förvirring »skulde det endogsaa gifve Sverrig (som hidintill under prætext af religionen hafver vist mesterligen at drifve spilled udj Tyskland) aarsag og anledning os hos de Tydske fyrster at afmale saasom een herre der sin eygen og den evangeliske religion icke synderlig var tilgedån, og paa huis forbund og venskab de derfor ey heller kunde bygge, og skulde Sverrig uden tvifl denne action med saadanne farfver udstryge, at de skulde giöre den odieuse udj all verdens öyne.»¹⁾ I Köpenhamn gjordes alltså inga eftergifter i religionsfrågan, trots att änkedrottningens entusiasm för planen tycktes stå på sin höjdpunkt och även Griffenfeld att döma av den svenske residenten Lilliecronas uppfattning föreföll ivrig.²⁾ Griffenfeld hade skickat överkammarherre von Osten till Berlin och Wien för att arbeta för saken, varjämte prins Georgs porträtt sändes till Polen. Men vi böra hålla i minnet Lilliecronas ord, att den danske prinsen själv ej föreföll road av tanken på sin upphöjelse, ej blott av religiösa skäl utan även emedan han ansåg Polen för ett alltför oroligt land.³⁾

I Sverige hade man under tiden blivit alltmer alarmerad av det myckna talet om den danska kandidaturen. Både Dörffler och Lilliecrona hade från sina respektive huvudstäder sänt den svenska regeringen rapporter, som givit den åtskilligt att tänka på. Sålunda mognade dess beslut att genom en mera uppseendeväckande åtgärd ge kraftigare stöd åt sina önskemål. En ambassad skulle avgå till Polen. Till dess chef utsågs landshövdingen friherre Anders Lilliehöök, och hans instruktion bär som datum 18 mars 1674. Den polska valfrågan intager däri självfallet en central plats, och ehuru paragraferna just i det stycket ej blevo tillämpade av skäl, som vi strax skola se, vittna de dock gott om den svenska regeringens tänkesätt för tillfället.⁴⁾

1) Aarsber. s. 165—170.

2) Lilliecrona till M. G. De la Gardie 23. 3. 1674 (De la Gardieska saml., RA).

3) Lilliecrona till Kungl. M:t 23. 3. 1674 (Danica, RA).

4) Kungl. Maj:ts brev till Lilliehöök (Polonica, RA).

I § 17 uppräknas tronkandidaterna »varandes en del av dessa således beskaffade, att deras tillträde till polska kronan icke kan annorledes än bliva Kungl. Maj:t eftertänkelig». I § 18 kvalificeras de sökande närmare. Prins Georg av Danmark, kurprinsen av Brandenburg och tsarens son voro i den ordning de nu nämnts i särskild hög grad personæ ingratae ur svensk synpunkt. § 29 anbefaller Lilliehöök att i den händelse han funne kejsaren arbeta för den danske prinsens val blott för dennes minister betyga den stora vänskap mellan Sverige och Danmark, som nu håller på att ytterligare befästas, men i hemlighet skulle han varna alla motståndarna till ett sådant val. § 39 meddelar det positiva uppslaget, att legaten skulle arbeta för hertigen av Neuburg, Frankrikes kandidat, »eller någon kandidats, som Kungl. Maj:t anständig är, promotion». Ett senare memorial av den 6 juni 1674 förtydligade och utvecklade ytterligare instruktionen.¹⁾

Man skulle ha väntat, att Lilliehöök med hänsyn till sakens brådskande natur omedelbart avrest efter erhållandet av sin instruktion. Så blev emellertid ej fallet, och därigenom kommo händelserna att gå honom i förväg.²⁾

I Warszawa hade det danska partiet råkat i trångmål. Sehested hade erhållit sin konungs svar om det polska kravet på religionsombytet, pengarna och trupperna. Det var i alla tre styckena avvisande, och vojevoden av Lublin, Breza och andra dansksinnade blevo utom sig. Ett ögonblick såg det t. o. m. ut, som om den danska fraktionen skulle fullkomligt kollabera, då det för ännu en kort tid räddades av underkanslern Andreas Olszowski, biskop av Kulm, som trodde sig vara i stånd att på lämpligt sätt handlägga religionsspörsmålet. Han associerade sig med biskopen av Posen, Stefan Wierzbowski, och jesuitpatern Cieciszewski. Med dessa herrar diskuterade nu Sehested de ömtåliga punkterna. De sade sig ej vilja ha någon annan än Georg, »om han också skulle komma i bara skjortan», men han borde, tillade de, dock ha med sig 300000 rdlr till republiken på grund av dess stora nöd. (Riksregalierna voro nämligen pantsatta till judar i Warszawa och Wien.)³⁾ Man ser sålunda, hur herrarnas personligen spontana och anspråkslösa attityd tar sig ett helt annat uttryck, då det blev tal om staten. Var gränsen gick, torde dock ha varit svårt att med bestämdhet säga. I alla händelser blevo deras ansträngningar utan framgång. I början av maj avled primas regni, Florian Czar-toryski, ärkebiskop av Gnesen, och strax därpå inträffade den egendomliga episoden, då hans förtrogne Zbonski meddelade, att ärkebiskopen — tidigare en anhängare av den danska kandidaturen — på sin dödsbädd sagt, att man ej borde välja en person, som ej från början vore katolik. Man vet ej i vad

¹⁾ Ibid.

²⁾ Jfr *N. Wimarson*, Sveriges krig i Tyskland 1675—1679. I. (1897). S. 63.

³⁾ *Brasch* a. a. s. 45—46.

mån Zbonskis budskap överensstämde med sanningen, men troligt är, antingen att Czartoryski, som redan långt före sin död varit alldeles kraftlös och viljesvag, utsatts för påtryckning, eller att Zbonski själv bearbetats med lämpliga medel. I varje fall blev den psykologiska effekten av budskapet ödesdiger för det danska partiet. Även Sobieski ställde sig avvisande av religiösa skäl, och för att råga motigheterna infann sig nu Ludvig XIV:s sändebud Toussaint de Forbin-Janson, biskop av Marseille, vilken pläderade för hertigen av Neuburg. Han uppträdde med stor magnificens. Detta jämte hans framstående värtalighet tilltalade i hög grad polackerna. I sista omgången gav dock det franska partiet sina röster åt Sobieski, och då valet i mitten av maj var ett fullbordat faktum, befanns det, att just denne från början icke påtänkte man hemburit segern över sina talrika motståndare. Vilka bevekelsegrunder, som medverkat till detta resultat, tillhör ej vår uppgift att skildra.

Då valet skedde, hade Lilliehöök ej ens avrest från Sverige och behövde sålunda ej personligen gräma sig alltför mycket. Annorlunda förhöll det sig med Sehested, som erfor den största missräkning. Han skrev till Griffenfeld för att urskulda sig och betygade »que je n'ai épargné ni peine ni fatigue mais il faudroit véritablement la perfection d'un ange pour terminer ici des affaires pendant un interrègne»,¹⁾ en suck ur hjärtat som torde haft åtskilligt fog för sig, i all synnerhet som Sehested brådstörtat och utan förkunskaper kastats in i ärendet. Han bör givetvis ej ha känt sig mindre betryckt av den omständigheten, att den danske prinsens val vid flera tillfällen och t. o. m. mycket sent tett sig som en gripbar möjlighet. Han skildes från Dörffler under utbytande av artigheter men lyckades ej heller inför honom dölja sina mindre angenäma känslor.²⁾ Dörffler själv, som ju fått reda sig utan Lilliehööks utlovade hjälp, erfor däremot, såsom naturligt var, en viss lättnad över den danska motgången.³⁾

Det kungaval, som vi nu ur viss synpunkt resumerat i korta drag, har blivit kallat det intressantaste i Polens historia, dels emedan det är knutet till Sobieskis stora namn, dels därför att det under trycket av hans personlighet skedde under mindre tumultuariska former än vanligt, hur stark partikampen än stundtals var.⁴⁾ Vidare har det framhållits, att de i valet främst verksamma voro trenne kvinnor, nämligen änkedrottning Sofia Amalia av Danmark, änkedrottning Eleonora Maria av Polen och Sobieskis gemål.⁵⁾

¹⁾ 15/25. 5. 1674 (Aaarsber. s. 198).

²⁾ Dörffler till Wangelin 2/12. 6. 1674 (Brandenburgico-Borussica, RA).

³⁾ Jag hänvisar generellt till Dörfflers rapporter till Kungl. M:t maj—juni 1674 (Polonica, RA).

⁴⁾ *Brasch* a. a. i företalet.

⁵⁾ *Ibid.* s. 88.

Den förstnämndes broder, hertig Johan Fredrik av Lüneburg, var katolik. Som redan omtalats, torde både Griffenfeld och Kristian V varit obenägna för planen, ehuru det blir en öppen fråga, vilken position de skulle ha intagit, om den verkligen lyckats. Men med det blygsammare resultat den fick blev den vad de önskade, nämligen »en forfriskende Afvexling for den danske Politik fra dess Indespærring mellem Sverig og Gottorp» och gav ära och ryktbarhet åt det danska kungahuset.¹⁾ Westfaliska freden var ej mer än 25 år gammal; den polska episoden beredde Danmark tillfälle att demonstrera en omvårdnad om religionen, som förut varit Sverige allena förbehållet. För oss intressantast är det att uppfånga den glimt av de svensk-danska relationerna, som affären gav upphov till, sedd mot bakgrunden av de då pågående förhandlingarna om ett förbund mellan de båda länderna. Detta senare kom som bekant ej till stånd; ett krig blev skådespelets nästa akt. Ett studium av den polska valfrågan 1673—74 kan endast stärka vår kunskap om huru fjärran Sverige och Danmark ännu voro från de samförståndstankar, vilka påstods existera på bägge sidor om Sundet. Deras reella innebörd var knappast någon. De tjänade mera såsom retorisk utsmyckning i de officiella förhandlingarna.

¹⁾ *Brasch* a. a. s. 88.

CECILIA VASA OCH JAN TENCZYNSKI

Prinsessan Cecilia Vasas öden ha i stor utsträckning sysselsatt svenska historiografer. Hennes utomordentliga skönhet, ryktbar i hela Europa, jämte hennes livliga temperament satte i hög grad alla samtidas fantasi i rörelse och framkallade mer eller mindre motstridiga omdömen om hennes person. Hennes kanske med orätt skamfilade rykte reviderades dock först under mycket senare tid i svensk historieskrivning¹). Prinsessans kända öden skola här icke närmare beröras utom den korta perioden för hennes förlovning med greve Jan Tenczyński.

Källorna till denna episod äro tämligen sparsamma²). Sommaren 1561 anlände till Stockholm en stor beskickning från Polen, till antalet 100 personer, i spetsen för vilken stod greve Jan Tenczyński. Ambassadören, en av Polens främsta dignitärer, greve till Tenczyn, wojewod av Belzec, starost av Lublin etc., en av konung Sigismund II Augusts mest förtrogna män, var ännu ung till åren, ståtlig och vacker och en av det dåvarande Europas mest lysande kavaljerer. Trots sina unga år var han mycket berest och hade bl. a. i Frankrike under Frans II kämpat mot hugenotterna. Samtida vittnen veta att berätta om hans håg till vetenskapen, hans lärdom och förstånd. Det var förvisso en värdig representant konungen av Polen skickade till Sverige.

Det gällde att föra till ett lyckligt slut underhandlingar om giftermål mellan hertig Johan och konung Sigismund II. Augusts syster, Katarina Jagiellonica. Dessutom skulle tvisten mellan Sverige och Polen om Estland biläggas och ett event. förbund Sverige—Polen mot Ryssland dryftas. Den manstarka legationens högtidliga intåg skedde antagligen med den sedvanliga pomp och ståt, som var så utmärkande för polackernas uppträdande i utlandet, ett lysande skådespel för en praktälskande folkmassa. Något se-

¹) *Ödberg, F.*, Om prinsessan Cecilia Vasa, Markgrefvinna af Baden-Rodemachern, Stockholm 1896; — och däri cit. litt.

²) *Ödberg*, op. cit. 33 ff.;

Szyszko-Bohusz, A., — *Sokolowski, M.* Trzy koscioly hallowe — Olkusz, Krasnik, Kleczków, i: *Sprawozdania Komisyi Historyi Sztuki IX*, 194 ff., Kraków 1915.

nare tiders källor berätta mycket utförligt om dylika veritabla triumftåg såsom Jerzy Ossolińskis intåg i Rom år 1633 med utvecklandet av en ofantlig rikedom i praktfulla kläder, vapen, juveler, exotiska sällsynheter, och framförallt ädla hästar. Sådana extravaganser som att man lät färga hästarnas hår, huvuden och ben med purpur och guld hörde ingalunda till undantagen. Hästarna behängdes med omåttligt dyrbara täcken, hovarna besloges med hästskor av rent guld, vilka med flit voro så löst fastspikade, att de tappades under själva tåget såsom »gåva» till människomassan. Våra källor berätta ingenting närmare om Jan Tenczyńskis intåg, dock sysselsätta de sig mera med hans vistelse i själva Stockholm.

Han blev anvisad bostad i hertig Johans hus. Över porten fästes två vapensköldar, den ena Polens riksvapen — en vit örn på purpurgrund, den andra familjen Tenczyńskis vapen. Det utvecklades stor prakt under vistelsen i staden. Tenczyński gav många stora gästabud, varvid dock kryddor och vin tydligen bekostades av svenske kungen. Hur det gick till vid en sådan tillställning därom får man en glimt vid mottagningen den 29 juli, då Tenczyński hade bland flera andra bjudit de pommerska och mandsfeldska sändebuden. Polackerna höllo alltid flitigt fast vid sina seder, och både före och efter måltiden sjöngos på polska benedicite och gratias — »ehuru de hade förnäma gäster» såsom det heter hos ögonvittnet Simon Fischer, sekreterare i Henrik Normans pommerska ambassad³). Tyskarna ha en alldeles motsatt sed, heter det vidare hos samma vittne, ty hos dem måste hovpagerna stå »i sina långa hosor» framför bordet och »blarra och tjuta, liksom hundarne om den sköna Magdalena».

Tenczyńskis officiella uppgift kröntes, som vanligt, med både positiva och negativa resultat. Giftermålet mellan hertig Johan och Katarina Jagiellonica kom med tiden till stånd. Tvisten mellan Sverige och Polen om de ifrågasvarande östersjöprovinserna tog däremot inte slut på länge. För greve Tenczyński personligen skulle ankomsten till Stockholm innebära en högst betydelsefull vändpunkt i hans liv. Han sammanträffade då första gången med den sköna Vasadottern.

Den polska legationen anlände till Sverige några veckor efter Erik XIV:s kröning. Redan år 1559 hade det s. k. »Vadstenabullret», Cecilias olyckliga kärlekshandel med greve Johan av Ostfriesland, väckt stort uppseende, ytterligare förvärrat genom hennes bror Eriks obetänksamma reaktion⁴). Johan av Ostfriesland var icke den ende, vars sinnen sattes i brand av den livsglada prinsessan. Även Tenczyński föll tydligen snart för hennes tjus-

³) *Ödberg*, op. cit. 28;

Henrik Normans resa till Erik XIV:s kröning 1561, i: *Hist. Tidskr.* 5 (1885) 291.

⁴) *Dalin*, *O. v.*, *Svea Rikes Historia* ... III: I, Stockholm 1760—61, 492 ff.

kraft och av kända omständigheter att döma var det från hans sida främst en djup, äkta känsla, fast kanske icke fullt så varmt besvarad från Cecilias sida. I alla fall resonerade hon tydligen något mera beräknande om saken, såsom t. ex. framgår av Erik XIV:s brev till henne den 24 sept., i vilket konungen rekommenderar greven av Tenczyn och samtidigt tillråder henne att ge upp tanken på ett giftermål med greve Hamilton i Skottland.

Tenczyński stannade kvar i Stockholm även efter Erik XIV:s avresa till Älfsborg och uppvaktade Cecilia med musik, serenader och underhållningar med en intensitet, som hos ståthållarna i Stockholm väckte livligt missnöje, kanske icke minst med tanke på de sorgliga erfarenheterna från Vadstena. Det kom till uppträden, då man försökte jaga bort de musicerande polackerna och därmed uppväckte konungens harm, som finner uttryck i ett brev daterat från Torpa gård i Västergötland den 20 sept. 1561: »Ovisligen hade de (ståthållarna) gjort i att med hugg och slag överfalla greven av Tenczyn och hans tjänare på gatan, då de ej bjudit sig in uppå slottet utan endast haft sitt nöje med strängaspel och annan musik. De hade icke klivit in i fruntimret, så som greve Johan gjorde, utan haft sin kurzweil därutanför».

Tenczyński återkallades till Polen ännu innan en formell förlovning kommit till stånd. Såväl Erik XIV, som ock Sigismund II August hade sina skäl för och emot giftermålet, dock tycks i stort sett i början ett sådant ha ansetts som önskvärt från bägge håll. Först senare intog Sigismund II August en avvisande hållning. Hertig Johan fick före sin avresa till Polen i uppdrag av Erik att fortsätta underhandlingarna. Giftermålet skulle för sparsamhetens skull ske helst i Stockholm genom ombud från Tenczyński. Prinsessans hemgift bestämdes till 100.000 joakimsdaler, hennes personliga förmögenhet icke inberäknad. Hennes blivande make skulle utbetala henne en årlig ränta på 6.000 joakimsdaler och ett livgeding under hennes änketid. Morgongåvobrevet skulle undertecknas av grevens släkt och polske kungen. Cecilia ägde rätt att behålla räntan av sin brudskatt även i fall hon ingick nytt äktenskap och ej hade barn i sitt äktenskap med Tenczyński. Slutligen skulle greven av Tenczyn förplikta sig att alltid intaga en vänskaplig hållning till Sverige och befordra dess intressen.

Jan Tenczyński underhöll under tiden brevledes kontakt med Sverige. På sommaren 1562 gjordes från svenskt håll redan förberedelser till bröllopet, som dock måste inställas. I början av år 1563 tycks Cecilias känslor gentemot greven av Tenczyn redan ha svalnat och förlovningen ansågs troligen vara uppslagen. Det framgår av Cecilias brev till drottning Elisabet av England den 18 jan. 1563, i vilket hon bl. a. meddelar könung Eriks nya giftermålsplaner beträffande henne. Alla dessa planer togo dock icke tillräckligt hänsyn till en av de agerande huvudpersonernas känslor. Trots

konung Sigismund II Augusts uttryckliga vilja och befallning reste Jan Tenczyński med ett stort följe i sällskap med sin unge farbror Jan Tenczyński, kastellanen av Wojnicz, ifrån Polen för att personligen i Sverige leda sitt frieri till ett lyckligt slut. Han uppnådde dock aldrig Sveriges kust, ty han föll i danska kapares händer, blev satt i fängelse i Köpenhamn och dog därstädes år 1563, i fängelset eller strax efter att han återvunnit sin frihet.

Av det sparsamma materialet att döma voro prinsessan Cecilias känslor tämligen svala. Nästan under hela tiden uppträda även andra kandidater till hennes hand, men även dessa utmärkas icke på något framträdande sätt av Cecilia. Tenczyński synes vara den vida mera intresserade parten, och i synnerhet hans sista avresa från Polen trots alla hinder och vidriga omständigheter tycks snarare vittna om en djup känsla. Däröfver vittnar kanske icke minst det faktum, att Tenczyński under dåvarande förhållanden mellan Sverige och Polen icke skulle haft några påtagliga fördelar av äktenskapet. Hela episoden fick dock redan tidigt i Polen ett romantiskt skimmer över sig, icke minst på grund av dess tragiska och dramatiska avslutning. Däröfver tala flera bevarade minnesmärken och litterära verk.

Redan mitt under händelsernas gång tillkommo på Jan Tenczyńskis initiativ en rad minnespenningar med anledning av hans förlovning, vilka samtidigt vittnade om brudens oskuld gentemot de illvilliga rykten, som voro i omlopp. I Kungl. myntkabinetet förvaras fem silvermedaljer till Cecilias ära⁵⁾. Den ena framställer Cecilias bröstbild på åtsidan, på frånsidan en bild av en naken kvinna (Susanna), utan inskription. Detta mynt gjordes troligen på beställning av Erik XIV med syfte att döda alla ogynnsamma rykten som uppkommit genom det fatala »Vadstena-bullret». Mera oklar är tillkomsten av de andra skådepenningarna med Cecilias bröstbild på den ena, Jan Tenczyński på den andra sidan. Tolkningarna angående medaljernas tillkomst kunna icke anses såsom tillfredställande. Det är uteslutet att tolka dem efter Berch därhän att Tenczyński, efter att ha fått korgen »då han öfverkommit Cecilias portrait hos Gull-arbetaren hwilken gjort den förra Medaillen: lät han, som en kärleksnarr, dertil passa sit eget ansikte». Man kan däremot mycket lättare instämma med Berchs rättframma åsikt: »Man slutar, at Hennes Durchleuchtighet haft hwad man kallar Manfolks-tycke: såsom hon ock A:o 1564 blef gift med Christoffer, Marggrefwen af Baden;

⁵⁾ Berch, C. R., Beskrifning öfwer Swenska Mynt och Kongl. Skåde-Penningar, etc., Upsala 1773, 61;

Hildebrand, B. E., Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar ... I, Stockholm 1874, 327—28;

Ödberg, op. cit. 40;

Gumowski, M., Medale Jana Teczynskiego i królewny szwedzkiej Cecylii, i: Sprawozdania Komisji Historyi Sztuki IX (1915) 261—63.

Fig. 1: Kraków, Czapskimuseet, Cecilia Vasas och Jan Tenczynskis förlovningsmedalj.

ja, när hon var gammal blefwen, skrifwes, at hon ännu plägat älskog». — Icke mera övertygande låter Hildebrands tolkning, som visserligen avvisar Berchs åsikt, men framkastar möjligheten att minnespenningen tillverkats senare av någon, som velat skämta över Cecilias ungdomsäventyr. Av förberedelserna till bröllopet sommaren 1562 kan man sluta sig till att förlovingen nog var allvarligt menad, och tillkomsten av minnespenningen av denna anledning låter fullt plausibel. Problemet rör sig främst om beställarens person.

Något mera ljus över saken kastar den polske numismatikern M. Gumowskis ingående analys av ett exemplar av minnespenningen, som förvaras i grevarna Czapskis kollektion i Kraków (fig. 1). Han konstaterar i samband med sina undersökningar, att icke alla kollektioner och myntkabinett äga original till denna medalj. I regel äro dessa kopior, vilka först senare avgjutits efter original, förbättrats och ciselerats för hand. Härav bero även alla små varianter. Bland de polska samlingarna äger endast museet Czapski i Kraków ett original, vilket enligt G:s åsikt uteslutande är ett verk av den ursprunglige mästaren. Krakówexemplaret är en bronsfärgad blyavgjutning. Dess delikata modellering och höga konstnärliga kvalitet framträda mycket tydligt.

Uppfattningen, att medaljen med Cecilias bild på den ena och Susannas på den andra sidan skulle vara den äldre, tillkommen med anledning av »Vadstenabullret», förkastas av Gumowski. En ingående stilistisk analys av Krakówmedaljen visar en så slående överensstämmelse mellan Cecilias och Tenczyńskis porträtt inbördes, att man måste betrakta dem såsom gjorda samtidigt och av samma mästars hand. Susannamedaljen är tydligen ett verk av en annan hand och pekar genom hela sina komposition och modellering på en annan konstnär såsom upphovsman. Slutligen är Susannamedaljen även mindre i diameter, ett faktum, som talar för att den ursprungligen

Fig. 2: Cecilia Vasas och Jan Tenczynskis gravmonument, uppfört efter år 1604 i kyrkan i Krasnik.

tillhört en helt annan medalj och först senare fogats ihop med Cecilias bröstbild. Ett liknande förfarande med hopfogning av två helt skilda mynt är ingalunda en isolerad företeelse, vilket bevisas t. ex. av ett mynt av polske kungen Sigismund I med en grekisk inskription på baksidan. Susannamyntets proveniens torde vara svårare att fastställa på grund av frånvaron av inskription. — I sin fortsatta undersökning av den i många exemplar representerade medaljen med Cecilia och Tenczyński kommer Gumowski till sin hypotes, att beställaren är Jan Tenczyński och att medaljen utförts i Polen, kanske ännu under året 1561, av den namnkunnige holländske medaljören Stefan van Holland. Därpå pekar bl. a. en stilistisk jämförelse med en hel rad andra medaljer av denne konstnårs hand, utförda i Polen.

En annan kategori av minnen efter Tenczyńskis svenska äventyr utgöres av litterära verk från polsk sida. De ha med stor flit samlats av den namnkunnige kännaren av slavisk litteratur, A. Jensen⁶⁾ och de må nämnas helt kort. Tenczyńskis olyckliga öden omnämnas redan i »En sannfärdig historia om Hans Höghet Härtigens af Finland, nu mera den svenske, götiske och vendiske konung Johans och hans kungliga gemåls, den polska Katarinas sorgliga öden»⁷⁾. Skriften utkom i tryck för första gången i Kraków år 1570 och avser att så troget som möjligt återge de omtalade händelsernas förlopp. Under sitt möte med hertig Johan i Danzig år 1562 uppmuntrar Jan Tenczyński denne att fortsätta sin påbörjade resa till bröllopet med Katarina, litande på konung Eriks bevågenhet, vilken under Tenczyńskis första vistelse i Sverige visat honom sådan tacksamhet, att han själv erbjudit honom motu proprio sin syster Cecilia till hustru. Han kunde ha gift sig genast, om inte släktingarna i hans sällskap hade avrått honom detta. — Sedan dock — tillfogar författaren — redan efter finske hertigens bröllop avreste Tenczyński till Sverige på konung Eriks uppmaning, föll dock i danskarnas händer och dog i Köpenhamn. — Som man ser, kan källan icke anses som fullt pålitligt, ty i synnerhet anmärkningen om konung Eriks tillsägelse under denna senare period, verkar icke övertygande sedd i ljuset av det dåvarande läget. Detta minskar även värdet av påståendet om konung Eriks ivriga initiativ i början.

Den polska humanismens största diktare, Jan Kochanowski, personlig vän till Tenczyński, ägnade honom två dikter efter hans tragiska död⁸⁾. Den ena skriven på latin: Elegia IV, beklagar i mycket stämningsfulla verser det

⁶⁾ Jensen, A., Svenska bilder i polska vitterheten, Stockholm 1904, 21, 31 ff.

⁷⁾ Kraushar, A., Historia prawdziwa, etc., ex: Biblioteka pisarzów polskich, n:r 20, Kraków 1892.

⁸⁾ (Kochanowski, Jan) Jana Kochanowskiego dzieła wszystkie, Warszawa 1884, I, 366, III, 100.

grymma öde, som avbrutit en så lovande bana. Ledmotivet är all jordens prakt och härlighet, vilka skulle beskådats under den bortgångnes fortsatta resor och alitmera vidgat hans högt flygande andes kunskaper. Med en bitter klagan slutar dikten:

»Heu quo spes nostrae reciderunt, quo pia vota!

Tot bona tam parvo clausa jacent tumulo».

Den andra minnesdikten, skriven på polska, med titeln: Pamiątka (minne)⁹⁾ innehåller en kort dödsklagan i inledningen, räknar upp alla Tenczyńskis namnkunniga förfäder, beskriver hans levnadslopp och liknar hans och Cecilias öden vid Theseus' och Ariadnes, för att sedan övergå till en detaljerad beskrivning av de bådas kärlek, deras avsked, Tenczyńskis resa till Finland och de nya utmärkelser han fått i Polen, och till slut hans sista resa och död. Diktaren låter Tenczyński före sin död utbrista i en mycket fin och känslfull dödsklagan. Dikten avslutes med en epitafvers och profetian om den dödes odödliga äreminne.

Av senare större verk må endast nämnas en anonym historisk avhandling, bevarad i manuskript i Ossolińskibiblioteket i Lwów. Arbetet har en kompilatorisk karaktär och är i huvudsak uppbyggd på material hämtat ur Dalins historia. — En historisk roman, författad av Julian Ursyn Niemcewicz behandlar samma ämne i mycket fri bearbetning. Romanen, ett mycket stort verk, utkom i tryck först 1825 under titeln »Jan z Teczyn», upplevde flera upplagor och översattes även till främmande språk, tyska och holländska. Romanens betydelse beror nog främst på författarens roll överhuvudtaget inom den polska litteraturen. Den utmärkes av ett tilltalande känslodjup trots sin episka bredd. De största avvikelserna från det historiska förloppet uppvisar själva slutet. Tenczyński avreser från Polen men uppnår aldrig Sverige utan hamnar efter många äventyr i Norge, där han först efter en lång väntetid underrättas om att Cecilia fortfarande troget väntar på honom. I sin stormande lycksalighet glömmer han tid och rum och störtar ner i en avgrund, där han finner sin död. Niemcewicz återger i sin skildring av Norden några av sina djupaste upplevelser. Såsom Kościuszkos adjutant vistades han i Sverige under dennes resa från Ryssland till England och tog djupt intryck av svensk natur. Hans naturbeskrivningar äro något av det bästa och mest omedelbara i hans författarskap.

En genomgående röd tråd i alla dessa och andra mindre, här icke nämnda

⁹⁾ Pamiątka wszystkim cnotami hoynie obdárzonému Ianowi Bąptiscie, hrábi ná Teczynie, Belskiému woiewodzie, y lubelskiému stárosacie. etc.; Krzyzanowski, J., Od sredniowiecza do baroku, Warszawa 1938, 184—190.

litterära verk är ett gemensamt drag av sympati och beundran för den sköna Vasadotterna. Det måste antagligen tillskrivas det faktum, att prinsessan från början idealiserades i Polen, och alla romantiska och tragiska moment i denna korta kärlekssaga bidrogo ytterligare till den idealistiska atmosfär, med vilken paret sedermera omgavs. Liksom en slutsten uttryckes denna stämning i ett minnesmärke, kanske det märkligaste bland alla — Tenczyńskis och Cecilias gemensamma gravvård i kyrkan i Kraśnik.

Kraśnik är en liten stad belägen i mellersta Polen i närheten av Lublin och var familjen Tenczyńskis gamla gods. Efter Jan Tenczyńskis frånfälle övergick staden till hans syster Katarina Tenczyńska, den sista av denna gren av familjen, död 1592. Redan under hennes levnad uppfördes i kyrkan i Kraśnik ett gravmonument över Jan Tenczyński, av vilket blott själva inskriften är bevarad i Starowolskis Monumenta. År 1604 övergick Kraśnik definitivt i hetman Zamoyskis ägo och han är troligen fundator till detta märkliga minnesmärke, som än i dag finns i kyrkan i Kraśnik (fig. 2)¹⁰. Gravvården tillkom antagligen strax efter år 1604 alltså troligen ännu medan Cecilia var i livet. Gravmonumentet ligger vid korets norra vägg, med ena sidan ofördelaktigt inklämd mellan väggen och högaltaret. Den arkitektoniska byggnaden är i senrenässansstil, den dekorativa utsmyckningen med tidig barockornamentik eller snarare i motreformationens anda. Själva gravmonumentet är av den vanliga vägnischtypen, uppbyggd i tre resp. fyra kondignationer: en sockel med inskriptionskartusch, därpå vilar sarkofagen med inskriptionskartusch på kraftiga lejonassar, vidare själva den halvrunda nischen med puttohuvud som slutsten, i nischen Cecilias och Tenczyńskis figurer i kraftig relief, mycket ungdomliga, nästan barnfigurer. Kompositionen är mycket naiv, utpräglat atektonisk och vittnar kanske bäst om monumentets provinsiella karaktär. Även nischens sidopilastrar vittna redan om en fullkomlig missuppfattning av de arkitektoniska elementen. Den fjärde kondignationen slutligen utgöres av en pyramidalt uppbyggd avslutning med inskrift och vapen. Trots alla sina brister verkar monumentet tilltalande på grund av sina väl avvägda proportioner och måttfulla ornamentala dekoration. Den ursprungliga klara arkitektoniska tanken har visserligen redan gått förlorad och monumentet såsom sådant är en klassisk representant för ett sluteskede i en lång utveckling. Man kan dock ännu klart skönja dess avstamning från de klassiska verk av rent italiensk renässans, som voro formgivande för hela 1500-talets konst i Polen och som här uppnått sitt sista stadium av »barbarisering» eller, för att tala med Riegl och

¹⁰) Detta givetvis med reservation angående förstörelsen under sista kriget i Polen. Det är omöjligt att inhämta informationer om dess nuvarande tillstånd.

Worringer, vilka här redan fullständigt omskapats efter den nya formviljans lagar.

Om Cecilia Vasa under sitt senare liv skulle ha företagit en resa genom Polen, så skulle hon kanske med viss förvåning i en liten provinsstadskyrka fått se sin egen gravvård, ett minne av hennes ungdomsäventyr med en yngling, vilken nu för eviga tider porträtterats i relief med henne själv i en omfamning, även för evigt förenade genom epitafiets inskription:

D. O. M.

Quos vita coniunxit, mors in tumulum reduxit.

POLSKA FÖRFATTARE I SVERIGE 1918—1939. BIBLIOGRAFISK FÖRTECKNING.*)

1. [ALBERTRANDI, JOHANNES BAPTISTA]. Utdrag ur Aibertrandis brev från Stockholm till Pius Rogalin Kicinski. — *Anckarsvärd, Dagmar*. Stockholm 1789—1790 skildrat av en polsk kanik [m. illustr.]. Samfundet Sankt Eriks Årsbok, 1933, s. 83—111.
2. BARTOSZEWICZ, IOACHIM de. La Pologne, ce qu'elle a été, ce qu'elle est actuellement, ce qu'elle devrait être. Sthlm 1918. 82 s.
3. BAUDOUIIN de COURTENAY, J. Sigurd Agrell, Przedrostki postaciowe czasowników polskich . . . Kraków, 1918 [rec.]. — Handlingar angående professuren i slaviska språk vid Uppsala universitet. Uppsala, 1920, s. 74—77.
4. BECK, JÓZEF. Polens utrikesminister om folkförbundets kris. Den stora faran: att N. F. göres till instrument för en maktgrupp mot en annan [med förf:s fotogr.]. StT 9. 2. 1938.
5. BOLESŁAWSKI, RICHARD. Brutna lansar [Orig:s titel: Lances down 1932]. Mellan två eldar i Moskva. I samarbete med Helen Woodward. Övers. av Göran Salander. Wahlström & Widstrand. Sthlm 1933. 348 s.
Rec.: *Edfelt, Johannes*. BLM 1935 II 68.
E. Wbg. [Wästberg, E.]. Dramatisk revolutionspsykologi. NDA 2. 12. 1934.
—*l. Historiska motiv*. SDS 19. 12. 1934.
R. Sv. [Svanström, Ragnar]. SvD 25. 11. 1934, Söndagsbilaga.

*) Föreliggande förteckning, som anknyter till St. Wedkiewicz's: *La Suède et la Pologne* (se nedan Nr 215), utgör blott en liten del av ett större planerat arbete över en bibliografi av svenska polonica under åren 1918—1940, som jag just håller på att förbereda. Det samlade materialet är tyvärr ännu inte komplett, men det gäller i första hand recensioner resp. andra liknande uppsatser. Vad själva arbetena av polska författare beträffar, så äro de utomordentligt sällsynta och därför tror jag, att anförda 229 rubriker omfatta så gott som allt, som någon gång under tiden i fråga utkommit i Sverige. Eventuella kompletteringar komma att finnas antingen i den ovannämnda allmänna bibliografien eller i *Svio-Polonicas* närmaste nummer.

6. — — Polska ryttare [orig:s titel: The way of the lancer 1932]. I samarbete med Helen Woodward. Övers. av Gunnar Mascoll Silverstolpe. Wahlström & Widstrand. Sthlm 1934. 326 s.
 Rec.: *Edfelt, Johannes*. Kavaljer och kavallerist. BLM 1934 II 64—65.
R. W. — Ergo, 1933, s. 249.
S. M—g. Revolutionens spökbrigad. StT 21. 10. 1933.
S. S—r. [*Selander, Sten*]. Polska ryttare. DN 5. 10. 1933.
T. S. Från ofredens dagar. GHT 14. 10. 1933.
7. BRÜCKNER, A. De slaviska folken. Öfvers. av M. Sandegren. — Världshistoria, människosläktets utveckling i stat och samhälle, i kultur och vetenskap, utgifven av Hans Hildebrand, Harald Hjärne och J. von Pflugk-Harttung. [Bd. 5]. Nya tiders historia (1650—1815). Aktiebolaget för spridning af litterära verk. Sthlm 1918. s. 1—102.
 Slaver och panslavism. — Den polska statens daning. — Polens sista konungar. — Polens undergång. — Det gamla moskovitiska riket. — Rysslands uppstigande till världsmakt.
8. — — Den polska kulturen. — Polackerna, under medverkan av A. Brückner, F. Bryk, O. Ritter v. Chalecki-Halecki, Wilhelm Feldman, Wladyslaw Konopczyński, Josef Mokrzyński, redigerad av M. Ehrenpreis och Alfred Jensen. Norstedt. Sthlm 1918, s. 81—131.
 Nationernas bibliotek, 2.
9. — — Det polska folklivet. — Polackerna . . . [se 8], s. 62—80.
10. CHALECKI-HALECKI, O. RITTER v. Polens världspolitiska problem. — Polackerna . . . [se 8], s. 215—248.
11. CHŁĘDOWSKI, KASIMIR. Barocktidsmänniskorna i Rom [Rzym, ludzie baroku 1912]. Övers. från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Med 43 planscher. 2 uppl. [1 uppl. 1916]. Geber. Sthlm 1920. 531 s.
 Rec.: *Ruhe, Algot*. Till Italien — med bokens express! — Saisonen, 1918, s. 244—245.
12. — — Chelmområdet och fördraget i Brest Litovsk [ur Neues Wiener Tageblatt 3. 3. 1918]. PB 1918, Nr. 1, s. 6—7.
13. — — De sista Valois. Renässansen i Frankrike [Ostatni Walezjusze 1920]. Övers. från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Geber. Sthlm 1923. 8, 368 s.
 Rec.: *Cl. L—g.* [*Lindskog, Cl.*]. En monumental serie avslutad. SDS 11. 12. 1923.
Dumrath, O. H. En döende regentätt. AB 2. 12. 1923.

E. B—g. [*Blomberg, Erik Axel*]. Renässansmänniskor i Frankrike. StT 19. 12. 1923.

E—nn. [*Erdmann, Nils*]. De sista Valois. Kasimir Chledowskis senaste volym om renässansen i Frankrike. NDA 16. 12. 1923.

Söderhjelm, Werner. Ett posthumt arbete av Kasimir Chledowski. GHT 28. 11. 1923.

14. — — Furstar och folk i Neapel XIV—XVIII seklen (Historje neapolitańskie 1918). Övers. av E. Weer [*Wester Ellen*]. Geber. Sthlm 1919. VIII, 499 s.

Rec.: A. Ö. [*Österling, Anders*]. Ett nytt Chledowskiverk på svenska. SvD 19. 12. 1919.

Ch. P. B. [*Backman, Charles Pierre*]. Furstar och folk i Neapel. En ny volym av Kasimir Chledowski. StT 16. 12. 1919.

E—nn. [*Erdmann, Nils*]. Furstar och folk i Neapel. NDA 19. 12. 1919.

G—g N. [*Nordensvan, Georg*]. En ny Chledowskivolym. StD 21. 12. 1919.

Lindskog, Cl. Vulkanens stad. Ett verk om furstar och folk i Neapel. SDS 26. 1. 1920.

15. — — Hovet i Ferrara [*Dwór w Ferrarze* 1907]. Övers. från polskan av E. Weer [*Wester Ellen*]. Geber. Sthlm 1918. VIII, 480 s.

Rec.: Chledowskis förnämsta arbete. SDS 13. 12. 1918.

E. E. L. [*Lindquist, Erik Efraim*]. En ny renässansskildring av Kasimir Chledowski. StT 7. 1. 1919. Nr. B.

Erdmann, Nils. Italiens renässans. NDA 20. 12. 1918.

Hovet i Ferrara. AB 15. 12. 1918.

Nordensvan, Georg. En italiensk kulturskildring. StD 15. 12. 1918, Bilaga.

Österling, Anders. Hovet i Ferrara. GHT 27. 12. 1918.

16. — — Renässansmänniskorna i Rom (Rzym, ludzie odrodzenia 1909). Övers. från polskan av E. Weer [*Wester Ellen*]. 2 uppl. [1 uppl. 1915]. Geber. Sthlm 1920. VIII, 515 s.

Rec.: *Ruhe, Algot*. Till Italien... [se 11].

17. — — Rokokomänniskorna i Rom och Italien [*Rokoko we Włoszech* 1915]. Övers. från polskan av E. Weer [*Wester Ellen*]. 2 uppl. [1 uppl. 1917]. Geber. Sthlm 1922. VIII, 499 s., 47 pl.

Rec.: *Kinck, Hans E.* Italiensk rokoko. AB 28. 4. 1918.

Ruhe, Algot. Till Italien... [se 11].

Söderhjelm, Werner. Italiens rokoko. SvD 7. 7. 1918, Nr. B.

18. — — Siena madonnas stad [Siena 1904]. Övers. från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Geber. Sthlm 1920. VIII, 464 s.
 Rec.: *A. B—s. [Brunius, August]*. En överskattad historiker. GHT 13. 1. 1921.
Bkn P. [Backman, Ch. Pierre]. Siena, madonnas stad. StT 4. 12. 1920.
Cl. L—g. [Lindskog, Cl.]. Nytt arbete av Chledowski. SDS 22. 12. 1920.
E—nn. [Erdmann, Nils]. I Madonnas stad. Chledowskis renässansbilder från Siena. NDA 14. 12. 1920.
Gauffin, Axel. En blodig och skönhetsmåttad historia. AB 21. 12. 1920.
G—g N. [Nordensvan, Georg]. Ny Chledowskivolym. StD 4. 12. 1920.
 —ng. [*Österling, Anders*]. En ny volym av Chledowski. SvD 23. 12. 1920.
19. [CHOPIN, FRYDERYK]. [Ett brev från Teplitz till Chopins fader 1829]. — *Lange, Ina*. Frédéric Chopin och hans älskade. Hökerberg. Sthlm 1921, s. 71—72.
20. [— —]. Ur Chopins dagbok. — Några livsbilder och kulturbilder ur musikens värld. Minnesteckningar om och av berömda musiker. Populär musikalisk läsebok för alla musikintresserade. Lund, 1928, s. 54—60.
 Klioförlagets populära musickböcker Nr. 2—3.
21. CHOROMĄSKI, MICHAŁ. Svartsjuka och medicin [Zazdrość i medycyna 1932]. Roman. Belönad med Polska Akademiens pris 1934. Övers. från polskan av Gunnar Gunnarsson. Norstedt. Sthlm 1934. 328 s.
 Rec.: *Ahlgren, Stig*. Individens, samhället och guden. SDS 23. 11. 1934.
Edfelt, Johannes. BLM 1934 X 70.
E. E—k [Enmark, E.]. En polsk roman. UNT 23. 1. 1935.
Erdmann, Nils. En polsk roman. NDA 15. 11. 1934.
Löfstedt, Annie. Överflödigt import. GHT 5. 12. 1934.
M. A. [Andersson, Martin]. Prisbelönad polsk roman. AB 27. 11. 1934.
22. DOBROWOLSKI, A. B. (Warszawa). Mouvement de l'air et de l'eau sur des accidents du sol. — Geografiska annaler, 1924, s. 300—367.
23. DOLEŻAL, F. Valutafrågan i konungariket Polen. SE 1918, s. 504—505.

24. FELDMAN, W. Den polska litteraturen. — Polackerna... [se 8].
s. 132—172.
25. FELINSKI, A. Polens frihetsbön [Boże coś Polskę 1816.] Övers.
av Harald Wieselgren 1863. — *Fellenius, K. G.* Polen i svensk lyrik.
Antologi. Seelig. Sthlm 1935, s. 160—161.
26. — — Samma översättning. [5 verser]. AS 1938, Nr. 13—14, s. 44.
27. — — Polska nationalhymnen [2 verser, övers. av Alfred Jensen, med
noter och polsk text]. — Polackerna... [se 8], s. 173—174.
28. FLIEDERBAUM, PAWEŁ. Förbindelserna mellan Svarta havet och
Östersjön [ur Głos]. PB 1918, Nr. 2—3, s. 15—16.
29. FOLEJEWSKI, ZBIGNIEW. Kilka uwag o polonistyce w Szwecji.
— *Svio-polonica*, Nr. I, 1939, s. 61—67.
30. FOLKIERSKI, WŁADYSŁAW. Fernand Baldensperger, Le mou-
vement des idées dans l'émigration française (1789—1815). Paris,
1925 [rec. på franska]. — *Litteris*, 1927, s. 210—216.
31. — — Neil Cole Arvin, Eugène Scribe and the french theatre 1815—
1860. 1924 [rec. på franska]. — *Litteris*, 1926, s. 271—275.
32. GIEYSZTOR, I. De polska järnvägarna. SE 1922, s. 264.
33. GLINSKI, MATEUSZ. Polens musikliv. GHT 22. 8. 1928.
34. GOETEL, FERDYNAND. Från dag till dag [Z dnia na dzień 1926].
Med inledning av Anders Österling. Övers. från polskan av Eugénie
Riwkin-Söderberg. Bonnier. Sthlm 1932. 341 s.
Rec.: *Edfelt, Johannes*. BLM 1933 II 68.
Erdmann, Nils. En polsk dubbelroman. NDA 23. 11. 1932.
G. En polsk kärleksroman. GHT 28. 1. 1933.
S. S—r. [*Selander, Sten*]. En polsk succésroman [med G:s fotogr.]
DN 20. 2. 1933.
Österling, Anders. En polsk dubbelroman. Ferdynand Goetel: From
day to day. Translated from the Polish by Winifred Cooper. With a
foreword by John Galsworthy. London [med G:s fotogr.]. SvD
31. 10. 1931.
35. GORCZYŃSKI, LADISLAS (Varsovie). Sur le calcul du degré du
continentalisme et son application dans la climatologie. — *Geografis-
ka annaler*, 1920, s. 324—331.
36. GRABOWSKI, STANISLAUS. Zigenarna. Efter . . . av E. S—r.
— *Lektyr*, 1924, Nr. 3, s. 18—20.

37. GRZYMAŁA-SIEDLECKI, ADAM. Den polska bonden sådan han framstår ur egen synvinkel. Wladislaw S. Reymonts betydelsefulla insats i Polens skönhetslitteratur [med Reymonts fotogr.]. SvD 23. 11. 1924.
38. GULINSKA, ZOFJA. Wladyslaw Reymont — den polska prosans Homer. En presentation och en karakteristik av den till det litterära Nobelpriset föreslagne polske författaren [med Reymonts fotogr.]. SDS 24. 10. 1924.
39. HALECKI, OSKAR. Polens historiska rättigheter till Chelmlandet och Podlachien. PB 1918, Nr. 1, s. 3—6 och Nr. 12, s. 15—19.
40. IWANOWSKA, WILHELMINA. The spectrophonometric criteria of the pseudo-cepheids in low dispersion. — Stockholms observatoriums annaler. Bd. 12: 5. Sthlm 1936. 26 s.
41. IWANOWSKA, W. och ÖHMAN, Y. Note on the continuous hydrogen absorption of cF stars. — Arkiv för matematik, astronomi och fysik. Bd. 25 B: 7. Sthlm 1935, 6 s.
42. IŻYCKI, LEON ROBERT. Studentliv i Sverige och Polen. — Gaudemus, 1934, sept., s. 11—13.
43. JAROSZYŃSKI, TADEUSZ. Vila [novell]. Övers. av Hjalmar Grape. AB 13. 8. 1922.
44. KIEPURA, JAN. Film — operan — en möjlighet. En krönika av... [m. K:s fotogr.]. — Scenen, 1935, Nr. 10.
45. KLEINER, J. Polska litteraturen. — Nordisk Familjebok XV (1931), s. 1195—1198; Przybyszewski ibid. XVI (1932), s. 206; Sienkiewicz XVII (1932), s. 807; Sieroszewski ibid. s. 807; Słowacki ibid. s. 1315—1316; Żeromski XX (1934), s. 1158—1159; Brückner XXI (1935), s. 716; Goetel XXII (1936), s. 451—452; Hulewicz ibid. s. 702; Iłakowicz ibid. s. 750; Kaden-Bandrowski ibid. s. 902; Kossowski ibid. s. 1058; Lechoń ibid. s. 1182; Leśmian ibid. s. 1195; Nałkowska XXIII (1937), s. 224—225; Słonimski ibid. s. 834; Szczucka ibid. s. 1069; Tuwim ibid. s. 1194—1195; Wierzyński ibid. s. 1312; Zegadłowicz ibid. s. 1365; Żeleński ibid. s. 1365.
46. KOCHANOWSKI, JAN. Lovsång [Hymn do Boga 1564] Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna... [se 8], s. 175—176.
47. — — Sorgekväde över dottern Urszula [Tren V, 1580]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna... [se 8], s. 176—177.
48. KONOPCZYŃSKI, WŁADYSŁAW. Företal [till Kossak Zofia: Den gyllene friheten... se 55], s. IX—XIII.

49. — — Karl XII och Polen. — Karolinska förbundets Årsbok, 1924, s. 54—126.
50. — — Lars von Engeströms mission i Polen 1787—1791. Ett bidrag till historien om Gustav III:s polska politik. — Historisk Tidskrift, 1924, s. 1—54.
51. — — Polen och Sverige i det adertonde århundradet. En historisk parallell. — Historisk Tidskrift, 1925, s. 101—131.
52. — — Polens historia. — Polackerna . . . [se 8], s. 1—39.
53. KONOPNICKA, MARJA. Herr Balcer i Brasilien [Pan Balcer w Brazylji 1910]. (Ur tredje sången I vildmarken, ur femte sången I hamnen). Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 188—190.
54. — — Tre dikter. I. Och varen kommer med blom på kvistar. II. Den stjärnan, som jag kallar min. III. Det ljud i skog, det ljud i skog. Övers. av Alfred Jensen. PB 1918, Nr. 10, s. 6.
55. KOSSAK, ZOFJA. Den gyllene friheten [Złota wolność 1928]. Historisk roman. Övers. från polskan av E. Weer [Wester Ellen] och Ruth Wedin Rothstein. Med företal av W. Konopczyński och inledande essay av O. Forst de Battaglia. Geber. Sthlm 1930. XXI, 482 s.
Rec.: C.-A. B. [Bolander, C.-A.]. En polsk roman. DN 4. 11. 1930.
Böök, Fredrik. En polsk roman. SvD 10. 8. 1931.
56. KOSSOWSKI, JERZY. Hemfärden [Powrót, ur novellsamlingen Powroty 1930]. SvD 10. 5. 1931, Söndagsbilaga.
57. — — Korpral Roskochas julafton [Szczepan Roskocho, ur novellsamlingen Ziłona Kadra 1928]. Övers. av Eugénie Riwkin-Söderberg. NDA 20. 12. 1931, Allehandas-Jultidning.
58. — — Simulanten [Symulant, ur novellsamlingen Powroty 1930]. Övers. från polskan av Eugénie Riwkin-Söderberg. — Vecko-Journalen, 1931, Nr. 23.
59. — — Tegelhuset [Ceglany dom 1929]. Övers. från polskan av Eugénie Söderberg och Daniel Brick. Med inledning av Anders Österling. Bonnier. Sthlm 1932. 304 s.
Rec.: C.-A. B. [Bolander, C.-A.]. En polsk roman. DN 17. 2. 1932.
G. A. [Attorps, Gösta]. Från den polska landsbygden. SvD 21. 2. 1932.
G. S. [Svensson, Georg]. Polskt i gula serien. BLM 1932 II 76.
H. S.—m. [Söderhjelrn, Henning]. En polsk roman. GHT 16. 2. 1932.

- N. E—nn.* [*Erdmann, Nils*]. En polsk bonderoman. NDA 6. 3. 1932.
60. KOWALEWSKI, PRZEMYSŁAW. Handel och kommunikationer Sverige—Polen. AS 1938, Nr. 13—14, s. 40.
61. KRAJEWSKA, JANINA. Bläser und Schellenstock. — Acta ethnologica, 1936, s. 132—136.
62. KRASIŃSKI, ZYGMUNT. Den goda viljans psalm [Psalm dobrej woli — fragment, 1846]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 184—187.
63. — — Morgongryningen [Przedświt 1848, fragment]. NDA 12. 10. 1925.
64. — — Polens framtid [O wiem, że Polska bój zwycięski toczy 1848]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 187.
65. KUTRZEBA, STANISŁAW. Danzig och Polen. Den nya fristatens historia och nuvarande ställning i korta drag [ur *Le Monde Slave*]. — Tidens intressen, 1930, I, s. 110—113.
66. — — Det återuppståndna Polen. — Polen. Kort översikt av dess ställning i Europas statssystem, dess land och folk, näringsliv, finanser och nationella kultur. Inledning av S. Kutrzeba, redigerad av Rütger Essén. Pettersons Bokindustriaktiebolag. Sthlm 1926, s. 3—14.
67. ŁAKOCIŃSKI, ZYGMUNT. Sigismund Vasa och Polen. SDS 27. 6. 1937.
68. — — Via dolorosa. Ett ikonografiskt bidrag [m. illustr.]. — Tidskrift för konstvetenskap, 21 [1938], s. 41—54.
69. LASKIEWICZ, A. Les abcès cérébraux d'origine otique et nasale. — Acta otolaryngologica 37. Sthlm 1939. 114 s., 1 pl.-bl. (Clinique otolaryngologique de l'université de Poznań, Pologne).
70. ŁOŚ, JAN. [Uttalande om S. Agrells arbete: *Przedrostki postaciowe czasowników polskich*]. — *Agrell, Sigurd*. Återbesättandet av professorsämbetet i slaviska språk vid Uppsala universitet. Underdånig besvärskrift. Lund, 1921. Bilagor, s. 15—16.
71. [LUTOSŁAWSKI, WINCENY]. *Liljequist, E.* Den polska messianismen. Från professor Wincenty Lutoslawskis (Wilno) tyska manuskript med efterord av . . . — *Det nya Sverige*, 1928, s. 52—60.
72. MALINOWSKI, BRONISŁAW. Måste kriget finnas? [ur *Atlantic*, Boston]. — *Nu*, 1937, Nr. 3, s. 24—27.
73. MEYSZTOWICZ, A. Recueil de documents concernant l'histoire de Pologne (le droit public de la république de Pologne) et ses rapports avec la Russie. Sthlm 1918. 205 s.

74. MICKIEWICZ, ADAM. Pan Tadeusz eller sista nävrättsdusten i Litauen [Pan Tadeusz 1834]. En adelshistoria från åren 1811 och 1812 i tolv böcker. Övers. [i prosa] av E. Weer [Wester Ellen]. Bonnier. Sthlm 1926. 350 s.
 Världslitteraturen. De stora mästerverken valda av Fredrik Böök, Per Hallström, Martin Lamm, 49.
 Rec.: *Bmn.* När Polens frihet var endast en skaldedröm under förtryckaroket. Nationalskalden Adam Mickiewicz [sic!], som skapade »1800-talets enda lyckade epos, Pan Tadeusz» [m. 2 ill.]. SocD 3. 4. 1927, Söndagsläsning.
Bolander, Carl-August. Polens nationaldiktare. DN 14. 11. 1926.
H. S—m. [Söderhjelm, Henning]. Pan Tadeusz. GHT 16. 9. 1927.
Rabenius, Olof. Polens nationalepos. StT 28. 1. 1927.
Österling, Anders. Polens nationalepos. SvD 3. 2. 1927.
75. — — Till Polens moder [Do matki Polki 1830]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 180—181.
76. — — Wajdelotans sång [Śpiew Wajdeloty, ur Konrad Wallenrod 1828]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 177—180.
77. [— —] Överstens död [Śmierć pułkownika 1832]. Övers. av Alfred Jensen. — *Fellenius, K. G.* Polen i svensk lyrik . . . [se 25], s. 150—151.
78. MOKRZYNSKI, JÓZEF. Ekonomisk översikt. — Polackerna . . . [se 8], s. 47—61.
79. — — Förord [kort översikt av Polens historia intill år 1815]. PB 1918, Nr. 12, s. 1—3.
80. — — Judepogromerna i Polen. Hur man ser saken från polsk synpunkt. StT 7. 1. 1919, Nr. B.
81. — — Kampen om jorden i Västpreussen och Polen. PB 1918, Nr. 10, s. 4—6.
82. — — Polackerna i Schlesien. PB 1918, Nr. 12, s. 10—14.
83. — — Polen efter Wienkongressen. Under Preussenoket. PB 1918, Nr. 12, s. 3—6.
84. — — Polen efter Wienkongressen under Rysslandoket. PB 1918, Nr. 12, s. 14—15.
85. — — Polens tillträde till havet. (Några aktuella anmärkningar). PB 1918, Nr. 10, s. 6—9.
86. — — Polens tillträde till havet en livsfråga. PB 1918, Nr. 12, s. 8—10.
87. — — Utsikterna för vår handel med Polen. Ett öppet fält för svenska företagsamheten. AB 26. 2. 1919.

88. MORAWSKI, MARIAN. Aftnar vid Genève sjön [Wieczory nad Le-manem 1896]. Grunddrag till enhetlig världsåskådning. Övers. av Dagmar Karlberg. Åhlen & Åkerlund. Sthlm 1920. 287 s.
Rec.: *Rendahl, Hjalmar*. En katolsk propagandaskrift. AB 15. 7. 1920.
89. MORAWSKI, Z. Roms skövling. Sacco di Roma [Sacco di Roma 1921]. Från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Geber. Sthlm 1924, 233 s.
Rec.: *Erdmann, Nils*. När barbarerna skövlade Rom... »Sacco di Roma». NDA 24. 4. 1925, 4. 5. 1925.
Forsell, Nils. Roms skövling. SvD 18. 3. 1925.
Lindskog, Cl. En ny Chledowski. SDS 19. 12. 1924.
Söderhjelm, Werner. En ny polsk renässanskännare. GHT 9. 7. 1925.
90. NOWAKOWSKI, ZYGMUNT. Godahoppsudden [Przylądek Dobrej Nadziei 1931]. Övers. från polskan av Eugénie Riwkin-Söderberg. Bonnier. Sthlm 1934, 340 s.
Rec.: *Edfelt, Johannes*. En barnskildring. BLM 1935 VIII 67—68.
G. En polsk barnroman. GHT 10. 10. 1935.
91. — — Ich weine. Ett kapitel ur romanen »Godahoppsudden». — Spectrum, 1932, Nr. 4, s. 32—36.
92. ORZESZKO, ELISE. Wandas roman. Övers. av A. Berg. Holmquist. Sthlm 1918. 96 s.
93. OSSENDOWSKI, F. A. Asiens underbara värld [W ludzkiej i leśnej kniei 1923]. Sällsamma upplevelser. I samarbete med Lewis Stanton Palen. Övers. från engelskan av Thorsten W. Törngren. 1—4 uppl. Geber. Sthlm 1924. 285 s., 1 karta.
Rec.: *Cl. L—g. [Lindskog, Cl.]*. Sällsamma upplevelser. SDS 2. 11. 1924.
C. S—g. [Skottsberg, C.]. Konstliga länder. GHT 10. 11. 1924.
Holmberg, Olle. Asiatiska mysterier. Ferdinand Ossendowski: Man and mystery in Asia. London, 1924. NDA 5. 4. 1924.
Robin Hood [Idestam-Almquist, B.]. Ossendowski — en modern Münchhausen. Hans nya bok en samling häpnadsväckande men talangfullt berättade upplevelser [m. O:s fotogr.]. StT 2. 11. 1924, Söndags-Bilaga.
94. [— —] »Den mörka Österns skuggor». Hemska, religiösa ryska sekter [fragment ur O:s bok: »Den mörka Österns skuggor» efter en tysk övers. Wien, 1924]. UNT 21. 8. 1924.

95. — — Fjärran Östern [Od szczytu do otchłani 1924]. Äventyr och upplevelser av . . . Övers. från engelskan av Birgitta Hammarskiöld [med företal av Lewis Stanton Palen]. Lindblad. Uppsala, 1926. 277 s.
 Rec.: *Mal.* Ossendowsky åter ute i Asiens underbara värld. StD 16. 10. 1924.
96. — — Gränden El-Soussi-Khab. En afrikansk berättelse. Original för N. D. A. av . . . Bemyndigad översättning från polskan av J. Palmén. NDA 24. 12. 1925.
97. — — Odjur, människor och gudar [Przez kraj ludzi, zwierząt i bogów 1923]. Övers. från engelskan av Thorsten W. Törngren [med företal av Lewis Stanton Palen]. Geber. Sthlm. 1—5 uppl. 1923, 6 uppl. 1924. 279 s., 1 karta.
 Rec.: *C. J.* — Studiekamraten, 1924, Nr. 10, s. 14.
C. S—g. [Skottsberg, Carl]. Från bolsjevismens jaktmarker. GHT 27. 11. 1923.
J. L. [Landquist, John]. En antibolsjevistisk äventyrsroman. StT 28. 11. 1923.
 Ossendowskis asiatiska mysterier. SvD 6. 4. 1924, Söndagsbilaga.
 På jakt genom Asien undan bolsjevikerna. Polsk vetenskapsman skildrar sin fasofyllda ridt från Jenisej till Tibet och från Tibet genom Mongoliet till Peking [m. 3 fotogr. och 1 karta]. StD 4. 11. 1923.
Wachtmeister, Arvid. Underbara äventyr i Asiens hjärta. AB 4. 12. 1923.
Spahi. Sven Hedin contra Ossendowski. Utmaningen till offentlig disputation antages [korr. fr. Berlin]. SvD 2. 11. 1924.
 Dr Hedins kritik skall fullföljas vid diskussionen. Berlin är en utmärkt plats. SvD 3. 11. 1924.
 Dr Sven Hedin mot Ossendowski. Några anklagelsepunkter i Berliner Tageblatt. SvD 4. 11. 1924.
 Hedin — Ossendowski. Bataljen begynner. Plagiat fastslaget. [1]. *Volmar.* I intervju med Svenska Dagbladet slår Ossendowski till reträtt [korr. fr. Paris, med O:s fotogr.]. [2]. *Quel'üne* [Lindquist, Märta]. Hedin framdrar graverande fakta om Ossendowskis bok [intervju]. SvD 18. 11. 1924.
 Ossendowski är ej forskningsresande. Hans bok om Tibet vill han endast ha betraktad som en vanlig roman [enl. SvD 18. 11. 1924]. SDS 19. 11. 1924.

Ossendowski lider nederlag bland forskarna. Boken reduceras till sitt rätta värde. Dr. Hedin anser numera Berlindisputationen överflödig. SvD 29. 11. 1924.

Hedin, Sven. Ossendowski åter ute för dr Hedins hårdhänta kritik . . . Ny beskyllning: en hel avdelning av Ossendowskis bok plagiat. SvD 7. 12. 1924.

Sven Hedin och Ossendowski. NDA 20. 12. 1924.

Böök, Fredrik. Fallet Ossendowski. Ferdinand A. Ossendowski: The shadow of the gloomy East. Translated by F. B. Czarnomski. London, 1925. SvD 25. 1. 1925.

[*Ossendowski-Böök*]. Ossendowski söker bemöta prof. Böök. Med Wittes memoarer som betäckning [se 99]. Professor Böök sticker hål på bubblan [O:s svar samt B:s replik]. SvD 10. 2. 1925.

Lundquist, John. Ossendowski plagiatör. Hedin avslöjar att Ossendowski avskrivit teosofen Saint-Yves. AB 18. 2. 1925.

Hake [Hansen, Harald]. Striden Hedin-Ossendowski. Dr Hedins »Ossendowski und die Wahrheit», F. A. Brockhaus förlag, nu utkommen. SvD 23. 2. 1925.

C. S—g. [*Skottsberg, C.*]. Ossendowskiaffären. Sven Hedin: Ossendowski und die Wahrheit. Leipzig, 1925. GHT 18. 3. 1925.

98. — — Ossendowski i Marocco. En skildring för V.-J. av den kände författaren. Övers. från polskan av J. Palmén. — Vecko-Journalen, 1925, Nr. 20, s. 10—11.

99. [— —] Ossendowski söker bemöta prof. Böök. Med Wittes memoarer som betäckning [Ossendowskis svar på Bööks artikel: Fallet Ossendowski, SvD 25. 1. 1925]. SvD 10. 2. 1925.

100. — — På de stora vidderna. Sibirska och japanska noveller. Övers. från polskan av J. Palmén med företal av författaren. Geber. Sthlm. 1—2 uppl. 1925. 263 s.

På okända vägar. — Det avbrutna ropet. — Blodets röst. — Den gyllene forsen. — Uckul. — Wladek den tappre. — De voro 134. — På Tannu-olas topp. — De spetälskas ö. — Argali. — Inför Buddhas ansikte. — En gul mans hjärta. — Gudinnan Kvan-Nons under. — Den lilla geishans stora hjärta. — Morgondagen. — Harakiri. — Det gamla svärdet. — Tajfun. — Bushido. — Den förbanna ön. — Svärdsvansen. — Templets hemligheter. — Lotusblommor. — Mali-san.

Rec.: *E. E.* Ossendowskis fjärde bok. NDA 10. 5. 1925.

Mal. En ny Ossendowski. StD 2. 5. 1925.

101. — — På kaimanjakt i Afrikas djungler. Resebrev till N. D. A. Övers. från polskan av J. Palmén [m. 3 fotogr.]. NDA 13. 6. 1926.

102. — — Bland vita och svarta under Afrikas sol. Resebrev till N. D. A. Övers. från polskan av J. Palmér [m. 1 fotogr.]. NDA 4. 7. 1926.

103. — — Hov-intriger i det mörkaste Afrika. Resebrev till N. D. A. Övers. från polskan av J. Palmén [m. 2 fotogr.]. NDA 20. 6. 1926.
104. — — På hövdingabesök och jaktfärd i Afrika. Resebrev till N. D. A. Övers. från polskan av J. Palmén [m. 3 fotogr.]. NDA 8. 8. 1926.
105. PACZOSKI, JOSEPH. Einige historische Angaben aus dem Gebiet der Phytosoziologie. — *Botaniska notiser*, 1925, s. 320—324.
106. PARCZEWSKI, ALFONS. Wilno. BPol 1918, Nr. 11, s. 1—2.
107. PIASECKI, SERGIUSZ. Femte etappen [Piąty etap 1938]. Till svenska av Ellen Anckarsvärd. Hökerberg. Sthlm 1939. 366 s.
 Rec.: *Barck, P. O.* Polsk gränsmark. DN 17. 10. 1939.
Edfelt, Johannes. BLM 1940 III 232—234.
I. O. [Oljelund, Lars Ivan]. Aktuell gräns. StT 9. 10. 1939.
108. — — Under Karlavagnen [Kochanek Wielkiej Niedźwiedzicy 1937]. Till svenska av Eugénie Söderberg. Hökerberg. Sthlm 1938. 394 s.
 Rec.: *E. D. [Dahlgren, Ellen].* — Biblioteksbladet, 1939, s. 152.
Edfelt, Johannes. Rövarromantik. BLM 1938, s. 728—729.
Falk, K.-O. Under Karlavagnen. SocD 12. 12. 1938.
H. S—m. [Söderhjelms, Henning]. Äventyr. GHT 11. 10. 1938.
Ribe, Sten. Smugglare vid Sovjets gräns. StT 10. 12. 1938, Boknummer.
Rogberg, Martin. Bland polska smugglare. SvD 10. 11. 1938.
Wedholm, Olle. Smugglarromantik. — *Folklig kultur*, 1939, s. 158.
109. [PIŁSUDSKI, JÓZEF]. Josef Pilsudski om Polens affärer (ur en artikel »Min strid för freden» som Pilsudski skrev kort före sin död). StT 11. 8. 1935, Söndags-bilaga.
110. [— —]. [Utdrag ur Pilsudskis verk, passim]. — *de Laval, Erik.* Marskalk Pilsudski. Norstedt. Sthlm 1939. 291 s.
111. [— —]. [Utdrag ur Pilsudskis verk, passim]. — *Gummerus, Herman.* Pilsudski det nya Polens skapare, tecknad av... Natur och Kultur. Sthlm 1936, 267 s.
112. [Polska sagor]. 1. Prins Oväntad och underjordens konung. 2. Dumme Piecuch och prinsessan. — *Agrell, Sigurd.* Slaviska myter och sagor. Natur och Kultur. Sthlm 1929, s. 66—81.
113. POMIAN, A. de. Polen. — *Nordisk Familjebok. Supplement.* xxxvii (1925), s. 1081—1106.
114. — — Polens industriella återuppbyggande. [Jordbruket börjar repa sig. — Det industriella återuppbyggandet. — Transportmedlen förbättras. — Den första mässan i Polen (Poznań). — Handeln med Sverige]. SE 1921, s. 269—274.

115. — — Varuutbyte med Polen. En medlem i den officiella svenska delegationen till Polen om sina rön. SE 1919, s. 263—267.
116. POMIAN, WANDA de. Före påska kommer fasta . . . Där man fastar ordentligt i 40 dagar, för att sedan leva kräseliga under påskan. En svensk-polsk godsägarinna berättar. — Husmodern, 1926, Nr. 14, s. 22—25, 49.
117. [— —] WANDA. Polska dagar i krig och fred. Under fiendehand och terror, tillbaka till fredlig tid. I. Svåra prövningar och lidanden under kriget och bolsjevikinvasionernas skräckregemente. — Ett nytt Polen i växande [m. 4 fotogr.]. StD 24. 12. 1924.
118. — — II. Den första bolsjevikinvasionens besvärligheter och abnormiteter. — På flykt genom hetta och damm undan de röda [m. 2 fotogr.]. StD 28. 12. 1924.
119. — — III. En ny tid bryter in efter prövningarnas långa och tunga år. — Allt åter i lugna banor [m. 2 fotogr.]. StD 29. 12. 1924.
120. — — »Polska rikets Drottning» krönes. — Credo, 1928, s. 134—138.
121. POSNER, STANISŁAW. Stefan Zeromski in memoriam [m. Z:s portr.]. SocD 28. 11. 1925.
122. [PRZYBYSZEWSKI, STANISŁAW]. Przybyszewski berättar. Den polska författarens minnen från sin Berlinkampanj med Strindberg och Ola Hansson [med P:s portr. samt inledning av A. Ö. = Österling Anders]. SvD 30. 9. 1928.
123. RABSKA, ZUZANNA. Brevbäraren. Övers. från polskan av Eugénie Riwkin-Söderberg. — Vecko-Journalen, 1930, Nr. 28, s. 37—40.
124. — — Dagens gemål. Novell. — Bonniers Novellmagasin, 1928, IV, s. 12—17.
125. RADWAN-PRAGŁOWSKI, CASIMIR de. Hur man blir livets herre. Skandin. pressförl. Sthlm 1930. 62 s.
126. — — Hur stärker jag min vilja? En praktisk kurs. Björck och Börjesson. Sthlm 1923. 75 s.
127. — — Kärleken och äktenskapet. Skandin. pressförl. Sthlm 1930. 72 s.
128. — — Psykofani. En ny väg till framgång och livsglädje. (Själv-suggestiva föreskripter). Skandin. pressförl. Sthlm 1930. 70 s.
129. REYMONT, WŁ. ST. Bönderna [slutkapitel i tredje delen, Borynas död]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 190—194.
130. — — Hösten [Chłopi 1904—1909. I. Jesień]. Övers. från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Bonnier. Sthlm 1920. 303. s.

131. — — Samma verk. 1924. 303 s.
132. — — Samma verk. Vårt hems förlag. Sthlm 1929. 301 s.
Vårt hems nobelbibliotek. Moderna mästerverk.
133. — — Bönderna. Vintern [Zima]. Övers. av E. Weer [Ellen Wester].
Bonnier. Sthlm 1924. 328 s.
Moderna romaner 58.
134. — — Bönderna. Våren [Wiosna]. Övers. av E. Weer [Wester Ellen].
Bonnier. Sthlm 1924. 401 s.
Moderna romaner 59.
135. — — Bönderna. Sommaren [Lato]. Övers. av E. Weer [Wester Ellen].
Bonnier. Sthlm 1924. 335 s.
Moderna romaner 60.
136. — — Bönderna I—IV. 2 uppl. 1924.
137. — — Samma verk. Ny uppl. 1925.
Rec.: *Bure, Fale*. Den polske bonden och den svenske [m. R:s fotogr.]. — Ariel, 1925, s. 1—6, 68—76.
Böök, Fredrik. De polska bönderna. StD 15. 12. 1918, Bilaga.
— — Samma uppsats. — Förf:s Essayer och kritiker 1917—1918.
Norstedt. Sthlm 1919, s. 296—307.
— — Samma uppsats [Rubrik: Ett polskt epos]. SvD 4. 5. 1924,
Söndagsbilaga.
C.-A. B. [Bolander, C.-A.]. En polsk bonderoman. DN 8. 11. 1920.
— — En polsk bonderoman. DN 17. 5. 1924.
Cassén, Natanael. Nobelpristagare i litteratur [m. R:s fotogr.].
— Svensk Damtidning, 1924, s. 641.
Den polske författaren Wladyslaw Reymont fick litteraturpriset.
Belöningen för hans arbete »Bönderna» [m. R:s fotogr.]. SDS 14.
11. 1924.
Den polske författaren Wladyslaw S. Reymont fick årets litteraturpris.
Ett erkännande för romancykeln »Bönderna» [m. R:s fotogr.]. StD 14.
11. 1924.
Det Nobelska litteraturpriset till polacken Vladislav Reymont.
Främst som belöning för det stora eposet Bönderna [med R:s fotogr.].
UNT 14. 11. 1924.
Ek, Hn. Nobelpristagaren i litteratur. En författare om analfabeter
[m. R:s fotogr.]. SocD 14. 11. 1924.
Grzymala-Siedlecki, Adam. Den polske bonden . . . se 37.
Gulińska, Zofja. Wladyslaw Reymont . . . se 38.

Hallström, Per. Reymonts Bönderna [Uttalande av ordförande i Akademiens Nobelkommitté]. — Les prix Nobel 1924/25, s. 24—27 [på svenska], 28—31 [på engelska].

Holmberg, Olle. Wladislaw Stanislaus Reymont. Den nye nobelpristagaren i litteratur [med R:s fotogr.]. NDA 14. 11. 1924.

Jensen, Alfred. Bönderna. Ett modernt polskt nationalepos av Reymont. SvD 6. 12. 1920.

Kj. S—g. [Strömberg, Kjell]. Nobelpristagare in spe. Wladislaw Stanislaus Reymont och hans stora polska bondepos [m. R:s fotogr.]. StT 9. 11. 1924.

— — Polacken Reymont 1924 års litterära Nobelpristagare [m. R:s fotogr.]. StT 14. 11. 1924.

Lundquist, John. En polsk Nobelkandiat. Wladislaw Reymonts epos Bönderna utkommer nu i sin helhet på svenska [m. R:s fotogr.]. AB 22. 10. 1924.

— — Wladislaw Reymont. Några erinringar om den nye nobelpristagaren. AB 14. 11. 1924.

Lindskog, Cl. En Nobelpristagare? W. S. Reymont: Våren. Sommaren . . . SDS 8. 11. 1924.

Nobels litteraturpris tillfaller polacken Wladislaw S. Reymont [m. R:s fotogr.]. SvD 14. 11. 1924.

När Reymont fick sitt Nobelpris. SvD 27. 11. 1924.

Pagels, E. Br. Nobelpristagare [m. R:s fotogr.]. — Korrespondens, 1925, s. 10—11.

Siwertz, Sigfrid. Ett mäktigt polskt bondepos. StT 19. 12. 1920, Söndags-Bilaga.

Stender-Petersen, Ad. En polsk bonderoman. GHT 6. 12. 1920.

— — Reymont. (W. S. Reymont: Vintern). GHT 18. 7. 1924.

— — Litteraturpriset tilldelades polacken Reymont [m. R:s fotogr.]. GHT 14. 11. 1924.

Suum cuique. Nobelpriset i litteratur. Reflexioner med anledning av den svenska utdelningen. AB 15. 11. 1924.

T. F—t. [Fogelqvist, Torsten]. En polsk Nobelkandiat. W. S. Reymont: Våren. Sommaren. DN 28. 10. 1924.

— — Nobelpriset i litteratur till Reymont [m. R:s fotogr.]. DN 14. 11. 1924.

138. — — De lyckliga och andra noveller. Från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Bonnier. Sthlm 1925. 270 s.
T m'co Paran [1897]. — Ett möte [Spotkanie 1897]. — Franek [1897]. — De Rec.: *Gos. Polska bönder*. StD 7. 9. 1925.
Lindskog, Cl. Bondenoveller. SDS 15. 8. 1925.
139. — — Det förlovade landet [Ziemia obiecana 1899]. 1—2. Holmquist. Sthlm 1924—1925. 292, 235 s.
140. — — Det förlovade landet. Roman. Till svenska av Ernst C:son Bredberg [med företal av O. Rabenius och R:s fotogr.]. Saxon & Lindström. Sthlm 1934. 349 s.
Rec.: *Böök, Fredrik*. Lodz — det förlovade landet. Reymont: Lodz, das gelobte Land. München. Georg Müller [1916]. StD 8. 12. 1918. Bilaga.
— — Samma uppsats. Förf:s Essayer och kritiker 1917—1918. Norstedt. Sthlm 1919, s. 289—296.
141. — — Ett minne [Wspomnienie 1917]. Från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. [Med inledning av Eigel Schwab]. — Bonniers Vec-kotidning, 1925, Nr. 1, s. 8—10.
142. — — Heliga varginnor. En verklighetsepisod ur . . . »Från det chelmska jorden» [Z ziemi Chełmskiej 1910]. För »Polsk Bulletin» övers. från polskan av Alfred Jensen. PB 1918, Nr. 1, s. 1—3.
143. — — Jasięks högsta lycka. Novell av Nobelpristagaren . . . från polska av E. Weer [Wester Ellen]. — Vecko-Journalen, 1924, s. 1373—1374.
144. — — [Självbiografi på franska, m. R:s fotogr.]. — Les prix Nobel, 1924/25, s. 71—76.
145. RICHTER, HERMAN. Danzig — Gdynia och Östersjöhandeln efter världskriget. — Kommersiella Meddelanden, 1931, s. 1139—1152.
146. ROMER, EUGENJUSZ. Nationaliteterna i Chelm och Podlachien. PB 1918, Nr. 2—3, s. 7—11.
147. RUDNICKA JAROSZYŃSKA, LETTA. Bland ryssar och polacker i det soliga Rom. Hur medlemmar av den gamla ryska societeten förtjäna sitt bröd i den eviga staden [brev från Rom]. SDS 4. 4. 1926.
148. — — Under söderns sol . . . Italienska skizzer för N. D. A. [brev från Assisi, m. 4 fotogr.]. NDA 6. 6. 1926.
149. — — Bland spillrorna av den gamla ryska hovsocietyten. Hur Zar-Rysslands »uppen ten» funnit sig tillrätta i Schweiz [brev från Lausanne]. SDS 27. 6. 1926.

150. — — Den europeiska flickans psykologi. För N. D. A. [m. 6 fotogr.]. NDA 20. 8. 1926.
151. — — »Die wilde Marusias» dotter. En rysk prinsessas äventyr under revolutionens dagar. SDS 19. 12. 1926.
152. — — En polska i landsflykt [Madame Constance Chelminska, m. 1 fotogr.]. NDA 10. 9. 1926.
153. — — Ett minnesrikt år. Revolutionstider i Ukraina. Geber. Sthlm 1925. VIII, 189 s.
 Rec.: *Böök, Fredrik*. Slotten i Ukraina. SvD 27. 11. 1925.
 — — Samma uppsats. — Förf:s Ögonvittnen. Kulturhistoriska kåserier. Ahlen & Åkerlund, Sthlm 1926, s. 218—231.
H. [Hanström, Bertil]. En fin kulturs undergång, adelns tragedi i Ukraina. Svenskfödd dam, åsynavittne, skildrar bolsjevikernas illgärningar [m. R:s fotogr.]. SDS 6. 12. 1925.
M—r Birger. En polsk grandedamebidrag till memoirlitteraturen [med R:s fotogr.]. — Idun, 1925, s. 1342.
 Revolutionstider i Ukraina. Den polska högadelns fåfänga kamp för sina gamla arvgods. Ett intressant verk av en svenskfödd polska [m. 4 fotogr.]. AB 27. 11. 1925.
154. — — Julen som är fjärran men nära. Hur man firar jul i Polen. — Idun, 1928, Nr. 51.
155. — — Magnatsonen från Ukraina, som blev kafémusiker [Oles Tyszkiewicz]. SDS 3. 7. 1927.
156. — — Polska Galizien håller på att repa sig efter krigets vedermödor [brev från Sanok]. SDS 7. 1. 1926.
157. [— —] L. R. J. Lemberg, ett nytt Nisjnij-Novgorod? Österländska mässan mötesplats för affärsmän från östra och västra Europa [brev från Lwów]. SDS 3. 2. 1926.
158. [— —] — — Aktuella polska problem. Tendenser till polsk orientering från Frankrike och till Tyskland. — Ett monarkiskt parti har börjat få luft under vingarna. — Vilken roll spelar marskalk Pilsudski? — Varor och pengar. — Polens Solon hedras [brev från Lwów]. SDS 10. 2. 1926.
159. [— —] — — Polens bönder äro ej belättna med den påtvungna jordreformen. Lantbruket står ännu för lågt att kunna tillgodogöra sig den nya ordningen. Skolor, tillgängliga för alla, äro nödvändiga [brev från Warszawa]. SDS 29. 3. 1926.
160. — — Stasia Chojecka, en polsk amason. Kvinnlig kapten med en löjtnant som äkta man [m. 1 fotogr.]. SDS 20. 2. 1927.

161. — — Ta bomullsskojare med silkesvantar. StT 6. 2. 1938, Söndagsbilaga.
162. SAMSONOWICZ, JAN. Über das Quarter und den Untergrund des Quarters im polnischen Südbalticum nach neuen Tiefbohrungen in Jurata und Karwia. — Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 1938, s. 590—600.
163. SAWICKI, LUDOMIR. Den polska nationalekonomiens geografiska förutsättningar [ur Wiadomości Gospodarcze 1918, Nr. 2]. PB 1918, Nr. 1, s. 13—15.
164. SAWICKI, STANISŁAW. Die Eufemiavisor. Stilstudien zur nordischen Reimliteratur des Mittelalters. Lund, 1939. 7, 234 s.
lyckliga! [Szczesliwi 1897]. — Bakom fronten [Za frontem 1919].
Rec.: *Noreen, Erik*. Den svenska skaldekonstens fader. En polsk insats i svensk kulturhistoria. GHT 19. 9. 1939.
165. — — Warschaustudenter. — Ergo, 1928, s. 210—211.
166. SCHRÖDER, ARTUR. Örnungarna [Orleża 1919]. Övers. av K. G. Fellenius. Seelig. Sthlm 1934. 76 s.
Rec.: *Emu*. Polska gossekrigare. DN 22. 12. 1934.
AS 1935, Nr. 5—6, s. 25.
167. SIENKIEWICZ, HENRYK. Bartek segraren, Villfarelsernas komedi och andra berättelser. Världslitteraturens förlag. Malmö, 1930. 190 s.
Skrifter utg. av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund, 28.
168. — — En dröm. Efter den polske Nobelpristagaren . . . — Lektyr, 1924, Nr. 2, s. 5.
169. — — Samma berättelse. SocD 25. 9. 1924.
170. — — Samma berättelse. UNT 27. 9. 1924.
171. — — Från Neros dagar [Quo vadis 1896.]. 1—2. Bonnier. Sthlm 1921. 570 s.
172. — — Fyrmästaren [Latarnik]. NDA 21. 3. 1926.
173. — — Genom öknen [W pustyni i w puszczy 1911]. Fortsättningsberättelse för barn [historia i bilder med text]. — Hemmets Journal, 1930, Nr. 8—52, 1931, Nr. 1—4.
174. — — Genom öknen. Berättelse från Mahdis tid. Berättad för Saga av Marie Louise Gagner. Teckningar av Brita Ellström. Sthlm 1933. 280 s.
Bartek segraren [Bartek zwyciezca 1882]. Oavkortad översättning av Sigrid
175. — — I korsets tecken [Quo vadis 1896]. En roman från Neros sista

dagar. Till svenska av Ernst C:son Bredberg. Saxon & Lindström. Sthlm 1934. 368 s.

Arvidsson. — En villfarelsernas komedi och andra berättelser. Oavkortad översättning av Folke Jönsson: En villfarelsernas komedi [Komedja pomylek 1878];

176. — — I musikens bann [Janko muzykant 1881]. SvD 24. 7. 1918.
177. [— —] Konung för en timme [ur Quo vadis]. AFJ 1924, Nr. 10, s. 13—14.
178. — — Med eld och svärd [Ogniem i mieczem 1884]. Historisk roman från kosackupproret i Polen 1648—1651. Övers. av Walborg Hedberg. [Med inledning av Fredrik Böök]. Vårt hems förlag. Sthlm 1929. 403 s.
Ponikly]; Indianhövdingen.
179. [— —] Neros sista dygn [ur Quo vadis]. AFJ 1923, Nr. 9. s. 14—15.
180. — — Quo vadis. Vart går du? Historisk romantisk skildring från Neros dagar. Övers. av Sten Granlund. 1—3. Baltiska förl. Malmö, 1929. 152, 152, 153 s.
181. — — Quo vadis. Historisk romantisk skildring från Neros dagar. Övers. av Sten Granlund. Inledande essay av Sven Söderman. Åhlen & Åkerlund. Sthlm 1927. 576 s.
182. — — Quo vadis? Berättelse från Neros dagar. Övers. av Maggie Olsson. Malmö, 1930. 300 s.
Låt oss följa honom [Pójdzmy za nim]; Organisten i Poniklo [Organista z Barnbiblioteket Saga Nr. 154.
183. — — Två skisser (ur författarens senast publicerade skrifter). 1. Den käraste [Czy najmilszy?]. 2. Sabalas saga [Sabalowa bajka]. Övers. av A. J. [Jensen Alfred]. PB 1918, Nr. 8, s. 2—3.
184. — — Var välsignad! [Bądź błogosławiona!]. En indisk legend. — Svensk Damtidning, 1929, Nr. 24, s. 4.
185. [— —] Världslitteraturens stora gestalter. Petronius och Khilo [ur Quo vadis]. AFJ 1929, Nr. 51, s. 39—41.
186. [— —] Världsstaten vid natt [ur Quo vadis]. AFJ 1925, Nr. 23, s. 16—17.
187. SIKORSKI, LADISLAS. Polens militärpolitiska läge. SvD 5. 4. 1939.
188. — — Polsk syn på ryska armén. SvD 6. 6. 1939.
189. SIMON, GUSTAW. Polen och rekonstruktionen av dess statsliv. — Svensk tidskrift, 1920, s. 266—278.
190. [— —] Polska imperiedrömmar. En protest mot en korrespondens från Kovno. DN 3. 3. 1920.

191. — — Producentkooperationen i Polen. — Kooperatören, 1920, s. 27—29.
192. SKARŻYŃSKI, BOLESŁAW. Dipeptidase-Wirkungen von Extrakten aus Jensen-Sarkomen und aus Rattenmuskeln. — Arkiv för kemi, mineralogi och geologi. Bd. 13. B. 13. Sthlm 1939. 7 s.
193. SŁOWACKI, JULJUSZ. Hymn [Hymn o zachodzie słońca 1836]. Övers. av Ellen Wester. — Polackerna . . . [se 8], s. 181—183.
194. — — Samma dikt. — *Fellenius, K. G.* Polen i svensk lyrik . . . [se 25], s. 164—166.
195. — — Samma dikt. AS 1938, Nr. 13—14, s. 44.
196. — — Samma dikt. — *Fellenius, K. G.* Några svensk-polska minnen. Seelig. Sthlm 1939, s. 59.
197. — — Mitt testamente [Testament mój 1939]. Övers. av Alfred Jensen. — Polackerna . . . [se 8], s. 183—184.
198. SPITZER, TADEUSZ. Stora naturliga förutsättningar för varuutbyte Sverige—Polen [m. förf:s fotogr.]. — Svensk-polska Handelskammarens Meddelanden, 1930, Nr. 1, s. 1—3.
199. SULIMA, WIKTOR. Korrespondenser [från] Polen. [1]. Polen får en ny hamn vid Östersjön. — Ekonomisk omvälvning på grund av återföreningen av de spridda delarna av Polen. — Möjligheter till export av svenska pappersmaskiner. SE 1921, s. 265—266.
200. — — Korrespondenser [från] Polen. [2]. Polens industriella kapacitet. — Kompensationen en grundval för handeln. SE 1921, s. 434—435.
201. ŚWIECHOWSKI, MARJAN. De nationella förhållandena i Litauen. BPol 1918, Nr. 11, s. 4—8.
202. SZAPIRO, JERZY. Pilsudskis regering. En koalition bildad utanför parlamentet [korr. från Warszawa]. SocD 13. 10. 1926.
203. — — Pilsudski vill göra politik över partierna [korr. från Warszawa]. SocD 18. 11 1926.
204. SZERUDA, J. »Medan dagen varar . . .» — Hågkomster och livsinttryck. 14 samling. Till minnet av Nathan Söderblom av 70 utländska författare. Under redaktion av Sven Thulin. Uppsala, 1938, s. 397—400.
205. TASZYCKI W. Krasicki. — Nordisk Familjebok, XII (1930), s. 16; Krasicki ibid. s. 16—17; Mickiewicz XIV (1931), s. 26—27; Orzeszkowa XV (1931), s. 389; Polska språket ibid, s. 1198—1199.

206. TRETER, MIECZYŚLAW. Den polska konsten genom tiderna [m. 7 reprod.]. StD 12. 6. 1927, Söndagsbilaga.
207. — — Polsk konst. — Nordisk Familjebok, XV (1931): s. 1199—1202.
208. — — Samtida konst i Polen. Ett urval bilder med inledande text. Övers. från författarens originalmanuskript av Ad. Anderberg [med inledning av John Kroon]. John Kroon. Malmö 1930. 192 s.
Rec.: *Asplund, Karl*. Modernt östeuropeiskt måleri. SvD 20. 12. 1930.
209. TURSKI, MARJAN. De svensk-polska handelsförbindelserna. — Svensk-polska Handelskammarens Meddelanden, 1929, Nr. 1, s. 2—3.
210. UJEJSKI, KORNEL. Ett folk i sorg [Z dymem pożarów 1846]. Översättare okänd. — *Fellenius, K. G.* Polen i svensk lyrik... [se 25], s. 162—163.
211. WAJNRYB, MIECZYŚLAW. Pilsudskis kamp om makten. SvD 4. 9. 1930.
212. WASILEWSKI, LEON. Litauen och den litauiska frågan. BPol 1918, Nr. 11, s. 2—4.
213. — — Polska frågan i historiska litauenområden. PB 1918, Nr. 12, s. 19—20.
214. WĘDKIEWICZ, ST. Den nya polska ministären [Jan Steczkowski]. PB 1918, Nr. 2—3, s. 2—3.
215. — — La Suède et la Pologne. Essai d'une bibliographie des publications suédoises concernant la Pologne. Sthlm 1918. 4, 112 s.
Rec.: *Holmberg, A.* — Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen, 1918, s. 275—277 [med några nya rubriker].
Historisk Tidskrift, 1919, s. 119—120.
O. Ö. AB 8. 9. 1918.
216. WERNIK, KONRAD. Polens ekonomiska och finansiella läge. SE 1924, s. 87—88, 104—105.
217. WITTLIN, JÓZEF. Jordens salt [Sól ziemi 1936]. Övers. av Göran Salander. Wahlström & Widstrand. Sthlm 1939. 295 s.
Rec.: *A. E.* — Ny militär tidskrift, 1939, s. 457.
Ahlberg, Alf. Okänd polsk soldat. DN 20. 11. 1939.
Attorps, Gösta. SvD 18. 11. 1939.
Grundström, Helmer. Under krigets skugga. — Folklig kultur, 1939, s. 387.
Silverstolpe, Gunnar M. StT 22. 11. 1939.

218. [WYBICKI, JÓZEF]. Polens nationalmarsch [Mazurek Dąbrowskiego 1797]. Övers. av Alfred Jensen [1 strof övers. på vers med noter och polsk text; återstående del övers. på prosa; såsom förf. felaktigt angiven Stefan Witwicki]. — Polackerna... [se 8], s. 174—175.
219. [— —] Polens nationalsång, övers. av Alfr. Jensen [1 strof, såsom förf. felaktigt angiven S. Witwicki]. — *Fellenius, K. G.* Polen i svensk lyrik... [se 25], s. 159.
220. ZAPOLSKA, G. Balhjälten [Wodzirej 1897]. Roman. Övers. från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Bonnier. Sthlm 1918. 375 s.
Rec.: *Lst. M. [Lindquist, M.]*. En underhållande polsk roman. SvD 23. 11. 1918, Nr. B.
221. ŻEROMSKI, STEFAN. Den trogna floden [Wierna rzeka 1912.] Övers. av E. Weer [Wester Ellen]. [Med företal av författaren och inledande essay av Alfred Jensen]. Åhlen & Åkerlund. Sthlm 1921. VIII, 4, 196 s.
10 Nobelpristagares mästerverk 1.
Rec.: *Ek, Hn.* En polsk nationaldikt. SocD 14. 3. 1922.
Holmberg, Olle. En polsk roman. NDA 15. 12. 1921.
K. S—g. [Strömberg, Kjell]. En modern polsk klassiker. StT 11. 12. 1921.
Stender-Petersen, Ad. Stefan Zeromski [m. Z:s fotogr.]. GHT 3. 2. 1922.
Österling, Anders. En polsk diktare [m. Z:s fotogr.]. SvD 27. 11. 1921, Söndagsbilaga.
222. — — Eld och aska [Popioly 1904]. Roman från Napoleonstid. Från polskan av E. Weer [Wester Ellen]. Med förord av författaren. 1—2. Geber. Sthlm 1923. VII, 334, 384 s.
Rec.: *C.-A. B. [Bolander, C.-A.]*. Det moderna Polens nationaldiktare. DN 30. 10. 1923.
Cl. L—g. [Lindskog, Cl.]. Ett polskt nationalepos. SDS 8. 11. 1923.
Dymling, Carl Anders. Polsk romantik. GHT 13. 2. 1924.
Holmberg, Olle. Polens diktare. NDA 12. 11. 1923.
Kj. S—g. [Strömberg, Kjell]. Ett polskt nationalepos [m. Z:s fotogr.]. StT 6. 1. 1924.
Michelsen, Ellen. [m. Z:s fotogr.]. — Studiekamraten, 1924, Nr. 2, s. 11—12.

T. T—r. [*Telander, Teodor.*] Ett polskt diktverk. AB 16. 11. 1923.

223. — — Livets fägring [*Uroda zycia* 1912]. Övers. från polskan av E. Weer [*Wester Ellen*]. [M. Z:s fotogr.]. Geber. Sthlm 1922. 221 s.
 Rec.: *Böök, Fredrik*. En roman av Zeromski. SvD 6. 11. 1922.
C.-A. B. [Bolander, C.-A.]. En polsk roman. DN 23. 12. 1922.
Cl. L—g. [Lindskog, Cl.]. Ett fullödigt litterärt konstverk. SDS 13. 11. 1922.
Holmberg, Olle. Polack och fransos. NDA 2. 12. 1922.
Michelsen, Ellen. — Studiekamraten, 1923, Nr. 11, s. 13.
Rabenius, Olof. Polskt lynne och blod. StD 3. 12. 1922.
Stender-Petersen, Ad. »Livets fägring». GHT 21. 11. 1922.
224. — — Mannen och den andre. — Svensk Damtidning, 1930, Nr. 2, s. 3—4.
225. — — Till sin Gud [*Do swego Boga* 1894]. Ett blad ur Cholmlandets hävder [med inledning av redaktion]. StD 21. 4. 1918.
226. — — Undervattensbåten »U 72 A». Från polskan av E. Weer [*Wester Ellen*]. — Idun, 1924, s. 7—8, 32, 56, 104, 112—113.
227. ZIELEWICZÓWNA, MARJA. List do matki. Uddevalla, 1918. 11 s.
228. ZIELIŃSKI, TH. Antiken och vi [*Świat antyczny a my* 1922]. Övers. efter den auktoriserade tyska upplagan av Axel Nelson. Almquist & Wicksell. Uppsala, 1925. 173 s.
 Rec.: *Bergstedt, Hugo*. Ett evigt kulturproblem. StT 15. 3. 1925.
Boëthius, Axel. Antiken och vi. — Svensk tidskrift, 1925, s. 396—401.
 — — Samma uppsats. GHT 10. 6. 1925.
Gagnér, Anders. Antiken och vi. SvD 28. 5. 1925.
K—ck. Antiken och vi. En apologi för de klassiska språken. AB 21. 3. 1925.
Lindskog, Cl. Antiken och vi. En märklig bok om bildningsideal. SDS 15. 3. 1925.
229. — — Den moderna kulturens internationella element [m. Z:s fotogr.]. DN 30. 12. 1934.

FÖRFATTAREREGISTER

- A. B—s se Brunius A.
 A. E. 217.
 Agrell S. 3, 70, 112.
 Ahlberg, A. 217.
 Ahlgren, S. 21.
 Albertrandi, J. B. 1.
 Anckarsvärd, D. 1.
 Anckarsvärd, E. 107.
 Anderberg, A. 208.
 Andersson, M. 21.
 Arvidsson, S. 167.
 Arvin, N. C. 31.
 Asplund, K. 208.
 Attorps, G. 59, 217.
 A. Ö. se Österling, A.
- Backman, Ch. P. 14, 18.
 Baldensperger, F. 30.
 Barck, P. O. 107.
 Bartoszewicz, I. 2.
 Baudouin de Courtrenay, J. 3.
 Beck, J. 4.
 Berg, A. 92.
 Bergstedt, H. 228.
 Bkn P. se Backman, Ch. P.
 Blomberg, E. A. 13.
 Bmn 74.
 Boëthius, A. 228.
 Bolander, C.-A. 55, 59, 74, 137, 222,
 223.
 Boleslawski, R. 5—6.
 Bredberg, E. C. 140, 175.
 Brick, D. 59.
 Brunius, A. 18.
 Brückner, A. 7—9.
 Bryk, F. 8.
 Bure, F. 137.
 Böök, F. 55, 74, 97, 99, 137, 140, 153,
 178, 223.
- C.-A. B. se Bolander, C.-A.
 Cassén, N. 137.
 Chalecki-Halecki se Halecki.
 Chledowski, K. 10—18.
 Chopin, F. 19—20.
 Choromanski, M. 21.
 Ch. P. B. se Backman, Ch. P.
 C. J. 97.
 Cl. L—g se Lindskog, C.
 Cooper, W. 34.
 C. S—g se Skottsberg, C.
 Czarnomski, F. B. 97.
- Dahlgren, E. 108.
 de Laval, E. 110.
 Dobrowolski, A. B. 22.
 Dolezal, F. 23.
 Dumrath, O. H. 13.
 Dymling, C. A. 222.
- E. B—g se Blomberg, E. A.
 E. D. se Dahlgren, E.
 Edfelt, J. 5, 6, 21, 34, 90, 107, 108.
 E. E. 100.
 E. E—k se Enmark, E.
 E. E. L. se Lindquist, E. E.
 Ehrenpreis, M. 8.
 Ek, H. 137, 221.
 Emn 166.
 Enmark, E. 21.
 E—nn se Erdmann, N.
 Erdmann, N. 13—15, 18, 21, 34, 59, 89.
 E. S—r, 36.
 Essén, R. 66.
 E. Wbg se Wästberg, E.
- Falk, K.-O. 108.
 Feldman, W. 8, 24.
 Felinski, A. 25—27.

Fellenius, K. G. 25, 77, 166, 194, 196,
210, 219.

Fliederbaum, P. 28.

Fogelqvist, T. 137.

Folejewski, Z. 29.

Folkierski, W. 30—31.

Forsell, N. 89.

Forst de Battaglia, O. 55.

G. 34, 90.

G. A. se Attorps, G.

Gagnér, A. 228.

Gagner, M. L. 174.

Galsworthy, J. 34.

Gauffin, A. 18.

G—g N. se Nordensvan, G.

Gieysztor I. 32.

Glinski, M. 33.

Goetel, F. 34.

Gorczyński, L. 35.

Gos. 138.

Grabowski, S. 36.

Granlund, S. 180, 181.

Grape, H. 43.

Grundström, H. 217.

Grzymala-Siedlecki, A. 37, 137.

G. S. se Svensson, G.

Gulinska, Z. 38, 137.

Gummerus, H. 111.

Gunnarsson, G. 21.

H. se Hanström, B.

Hake se Hansen, H.

Halecki, O. 8, 10, 39.

Hallström, P. 74, 137.

Hamarskiöld, B. 95.

Hansen, H. 97.

Hanström, B. 153.

Hedberg, W. 178.

Hedin, S. 97.

H. g—e 208.

Hildebrand, H. 7.

Hjärne, H. 7.

Holmberg, A. 215.

Holmberg, O. 93, 137, 221—223.

H. S—m se Söderhjelm, H.

Idestam-Almquist, B. 93.

I. O. se Oljelund, L. I.

Iwanowska, W. 40—41.

Izycki, L. R. 42.

Jaroszynski, T. 43.

Jensen, A. 8, 27, 46, 47, 53, 54, 62, 64,
75—77, 129, 137, 142, 183, 197, 218,
219, 221.

J. L. se Landquist, J.

Jönsson, F. 167.

Karlberg, D. 88.

K—ck 228.

Kiepura, J. 44.

Kinck, H. E. 17.

Kj. S—g se Strömberg, K.

Kleiner, J. 45.

Kochanowski, J. 46—47.

Konopnicka, M. 53—54.

Konopczynski, W. 48—52, 55.

Kossak, Z. 48, 55.

Kossowski, J. 56—69.

Kowalewski, P. 60.

Krajewska, J. 61.

Krasinski, Z. 62—64.

Kroon, J. 208.

K. S—g se Strömberg, K.

Kutrzeba, S. 65—66.

—l. 5.

Lakocinski, Z. 67—68.

Lamm, M. 74.

Landquist, J. 97.

Lange, I. 19.

Larsson, A. 55.

Laskiewicz, A. 69.

Liljequist, E. 71.

Lindquist, E. E. 15.

Lindquist, J. 98.

Lindquist, M. 97, 220.

Lindskog, C. 13, 14, 18, 89, 93, 137,
138, 222, 223, 228.

Lst M. se Lindquist, M.

Los, J. 70.

L. R. J. se Rudnicka, Jaroszynska L.

Lundquist, J. 97, 137.

Lutoslawski, W. 71.

Löfstedt, A. 21.

- M. A. se Andersson, M.
 Mal. 95, 100.
 Malinowski, B. 72.
 Meysztowicz, A. 73.
 Michelsen, E. 222, 223.
 Mickiewicz, A. 74—77.
 Mokrzyński, J. 8, 78—87.
 Morawski, M. 88.
 Morawski, Z. 89.
 M—r, Birger 153.
- Nelson, A. 228.
 N. E—nn se Erdmann, N.
 —ng se Österling, A.
 Nordensvan, G. 14, 15, 18.
 Noreen, E. 164.
 Nowakowski, Z. 90—91.
- Oljelund, L. I. 107.
 Oisson, M. 182.
 Orzeszko, E. 92.
 Ossendowski, A. F. 93—104.
 O. Ö. 215.
- Paczoski, J. 105.
 Pagels, E. 137.
 Palen, L. S. 93, 95, 97.
 Palmén, J. 96, 98, 100—104.
 Parczewski, A. 106.
 Pflugk-Hartung, J. v. 7.
 Piasecki, S. 107—108.
 Pilsudski, J. 109—111.
 Pomian, A. 113—115.
 Pomian, W. 116—120.
 Posner, S. 121.
 Przybyszewski, S. 122.
- Quel'üne se Lindquist, M.
- Rabenius, O. 74, 140, 223.
 Rabska, Z. 123, 124.
 Radwan-Pragłowski, C. 125—128.
 Rendahl, H. 88.
 Reymont, W. S. 129—144.
 Ribe, S. 108.
 Richter, H. 145.
 Riwkin-Söderberg, E. 34, 57—59, 90,
 108, 123.
- Robin Hood se Idestam-Almquist, B.
 Rogberg, M. 108.
 Romer, E. 146.
 Rothstein, W. R. 55.
 R. Sv. se Svanström, R.
 Rudnicka Jaroszynska L. 147—161.
 Ruhe, A. 11, 16, 17.
 R. W. 6.
- Salander, G. 5, 217.
 Samsonowicz, J. 162.
 Sandegren, M. 7.
 Sawicki, L. 163.
 Sawicki, S. 164—165.
 Sbg 166.
 Schröder, A. 166.
 Schwab, E. 141.
 Selander, S. 6, 34.
 Sienkiewicz, H. 167—186.
 Sikorski, L. 187—188.
 Silverstolpe, G. M. 6, 217.
 Simon, G. 189—191.
 Siwertz, S. 137.
 Skarzynski, B. 192.
 Skottsberg, C. 93, 97.
 Slowacki, J. 193—197.
 S. M—g 6.
 Spahi 97.
 Spitzer, T. 198.
 S. S—r se Selander, S.
 Stender-Petersen, A. 137, 221, 223.
 Strömberg, K. 137, 221, 222.
 Sulima, W. 199—200.
 Svensson, G. 59.
 Svanström, R. 5.
 Suum cuique 137.
 Swiechowski, M. 201.
 Szapiro, J. 202—203.
 Szeruda, J. 204.
 Söderberg, E. se Riwkin-Söderberg, E.
 Söderhjelm, H. 59, 74, 108.
 Söderhjelm, W. 13, 17, 89.
 Söderman, S. 181.
- Taszycki, W. 205.
 Telander, T. 222.
 T. F—t se Fogelqvist, T.
 Thulin, S. 204.

- Treter, M. 206—208.
 T. S. 6.
 T. T—r se Telander, T.
 Turski, M. 209.
 Törngren, Th. W. 93, 97.
 Ujejski, K. 210.
 Wachtmeister, A. 97.
 Wajnryb, M. 211.
 Wanda se Pomian, W.
 Wasilewski, L. 212—213.
 Wedholm, O. 108.
 Wedkiewicz, S. 214—215.
 Weer E. se Wester, E.
 Wernik, K. 216.
 Wester, E. 11, 13—18, 55, 74, 89, 130,
 133—135, 138, 141, 143, 193, 220—
 223, 226.
 Wieselgren, H. 25.
 Wittlin, J. 217.
 Witwicki, S. 218—219.
 Volmar 97.
 Woodward, H. 5, 6.
 Wybicki, J. 218—219.
 Wästberg, E. 5.
 Zapolska, G. 220.
 Zeromski, S. 221—226.
 Zielewiczowna, M. 227.
 Zielinski, T. 228—229.
 Öhman, Y. 41.
 Österling, A. 14, 15, 18, 34, 59, 74, 122,
 221.

FÖRKORTNINGAR

AB	= Aftonbladet.	GHT	= Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.
AS	= Allsvensk Samling.	NDA	= Nya Dagligt Allehanda.
AFJ	= Allers Familj-Journal	PB	= Polsk Bulletin.
BLM	= Bonniers Litterära Magasin.	SDS	= Sydsvenska Dagbladet Snällposten.
BPol	= Bulletin från upplysningsbyrån »Polonia» i Stockholm.	SE	= Svensk Export.
DN	= Dagens Nyheter.	SocD	= Social-Demokraten.
		StD	= Stockholms Dagblad.
		SvD	= Svenska Dagbladet.
		UNT	= Upsala Nya Tidning.

STOCKHOLM
TRYCKERI BALDER
1942

PRIS 3 KR.